

VIERASSANAT *KAUNEUS JA TERVEYS* -LEHDESSÄ

Taina Rautiainen

Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Kielten laitos
Humanistinen tiedekunta
Helmikuu 2011

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Taina Rautiainen	
Työn nimi – Title Vierassanat <i>Kauneus ja terveys</i> -lehdessä	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Helmikuu 2011	Sivumäärä – Number of pages 76 s. liitteinen
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielman tavoitteena on tarkastella, millaisia vierassanoja käytetään suomalaisessa naistenlehdessä. Näkökulmina ovat lainasanojen rakenne, niiden sisältämät konsonanttiyhtymät, ääntäminen ja oikeinkirjoitus sekä etenkin se, mitä uutta ja suomen kielelle vierasta niihin sisältyy. Aineisto koostuu yleisnimistä, jotka on kerätty muutamista <i>Kauneus ja terveys</i> -lehden numeroista vuosilta 2007 ja 2009. Lisäksi tutkielmaan sisältyy pieni vertailuaineisto numerosta 5/2000. Varsinaista aineistoa on 478 sanaa ja vertailuaineistoa 127 sanaa.</p> <p>Aineistossa on sekä sitaatti- että erikoislainoja, jotka ovat yksiosaisia, yhdyssanoja tai sanaliittoja. Suurin osa on substantiiveja. Mukautettuja lainoja on eniten. Yleisin mukauttamiskeino on epenteettinen <i>i</i> (<i>wrappi</i>). Johdoksista valtaosa on supistumaverbejä (<i>zumbata</i>). Adjektiivijohdosta tyypillisin on <i>inen</i> (<i>ayurvedinen</i>). Substantiivijohdokset puolestaan ovat enimmäkseen deverbaleja teonnimiä (<i>sheivaus</i>). Yhdyssanoista valtaosa sisältää suomenkielisen tai sellaiseksi mieltävän perusosan (<i>cashewpähkinä</i>). Sanaliittoja esiintyy niin yksin kuin yhdyssanoissa (<i>body pump, voice massage -terapeutti</i>).</p> <p>Konsonanttiyhtymiä voi esiintyä sanan alussa, keskellä tai lopussa. Yleisimpiä ovat sanansisäiset kahden tai kolmen konsonantin yhtymät (<i>chardonnay, hipsterit</i>). Monet yhtymistä ovat laadultaan suomen kielestä poikkeavia (<i>ndombolo</i>), mutta myös tuttuja yhtymiä esiintyy.</p> <p>Aineistoon sisältyy monia suomen kielelle vieraita äänneitä (mm. <i>suhu-s</i>). Vierassanat tulisi yleisesti ääntää alkuperäkielen mallin mukaan, mutta käytännössä tämä ei useinkaan toteudu, vaan monia lainasanoja äännetään suomalaisittain niiden kirjoitusasun mukaisesti. Oikeinkirjoituksen kannalta ongelmallista on se, että vierassanojen taivuttaminen ei ole aina helppoa suomesta poikkeavan kirjoitusasun vuoksi. Myös yhdysmerkin käyttämisessä on vaihtelua. Aineiston yhdyssanoista noin puolet on kirjoitettu yhteen ilman yhdysmerkkiä.</p> <p>Tutkielmassa selvisi, että vierassanojen käyttö on monipuolistunut ja lisääntynyt viime vuosina ja uutta lainasanastoa on tullut runsaasti. Vierassanojen käyttö ei kuitenkaan aina ole täysin ongelmaton, sillä niiden merkitys ja käyttötapat eivät aina ole lukijalle selviä.</p>	
Asiasanat – Keywords lainaaminen, sitaattilainat, erikoislainat, ääntäminen, oikeinkirjoitus	
Säilytyspaikka – Depository Kielten laitos, suomen kieli	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimusaihe	1
1.1.1	Tutkimustehtävät	1
1.1.2	Vierassanoista	1
1.1.3	Vierassanojen käytöstä	5
1.1.4	Aiempi tutkimus	7
1.2	Tutkimusaineisto	8
1.2.1	Aineiston käsittely	8
1.2.2	<i>Kauneus ja terveys</i> -lehdestä	10
2	RAKENNE	11
2.1	Yksiosaiset lainat	11
2.1.1	Varsinaiset sitaattilainat	11
2.1.2	Mukautuneet lainat	16
2.1.3	Johdokset	17
2.2	Yhdyssanat	22
2.2.1	Kaikki osat vieraskielisiä	22
2.2.2	Vierassana määräiteosana	24
2.2.3	Vierassana perusosana	33
2.2.4	Mukautuneet yhdyssanat	34
2.3	Sanaliitot	37
3	KONSONANTTIYHTYMÄT	41
3.1	Sananalkuiset konsonanttiyhtymät	41
3.2	Sanansisäiset konsonanttiyhtymät	42
3.3	Sananloppuiset konsonanttiyhtymät	44
4	ÄÄNTÄMINEN JA OIKEINKIRJOITUS	45
4.1	Kirjainten ja äänteiden vastaavuus	45
4.1.1	Konsonantit	45
4.1.2	Vokaalit	49
4.2	Sitaattilainojen ääntämys käytännössä	51
4.3	Yhdyssanojen kirjoittaminen	52
4.3.1	Yhdysmerkilliset yhdyssanat	52
4.3.2	Yhteen kirjoitetut yhdyssanat	54
4.4	Vierassanojen taivutus	55
4.5	Vaihtelu	59
5	VERTAILU VANHEMPAAN MATERIAALIIN	60
6	LOPUKSI	64
	LÄHTEET	67
	LIITE 1: Varsinainen aineisto	70
	LIITE 2: Vertailuaineisto	75

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusaiheen esittely

1.1.1 Tutkimustehtävät

Vierassanojen käyttö ei ole millään lailla uusi ilmiö. Lainaamista on tapahtunut kautta aikojen, ja se onkin helppo sanaston kasvattamiskeino. Kuitenkin vaikuttaisi siltä, että etenkin parin viime vuosikymmenen aikana lainaamista on tapahtunut entistä enemmän ja moninaisemmin. Niinpä tässä pro gradu -tutkielmassani tarkastelen, millaisia vierassanoja nykyaikaisessa naisille suunnatussa aikakauslehdessä käytetään. Keräämiäni lainasanoja tarkastelen rakenteen ja ääntämisen sekä oikeinkirjoituksen näkökulmista. Tutkin, millaisista osista kyseiset lainasanat ovat muodostuneet ja millaisia eri tyyppisiä niissä on sekä millaisia oikeinkirjoituksen pulmia niiden käytössä saattaa olla. Tarkastelen myös, millaisia konsonanttiyhtymiä lainasanoihin sisältyy, ja onko niissä äänteellisesti jotain täysin uutta. Esittelen lisäksi hieman, miten lainasanoja äännetään ja millaisia ongelmia vieraiden äänteiden kanssa saattaa ilmetä. Lisäksi teen pientä vertailua nykysanaston ja vuosituhaten alun sanaston kesken. Tutkimukseni kohteena tässä työssä ovat tuoreet lainasanat, joissa on vielä havaittavissa vieraita elementtejä. Rajanveto on kuitenkin hieman hankalaa, sillä vierauden määrittäminen ei aina ole aivan yksioikoista.

Tutkielmani luonne on selvästi kvalitatiivinen. Tarkoituksena on näin ollen tutkia aineiston lainojen laatua ja käyttötapoja sekä havainnoida sitä, millaisia uusia ja suomelle vieraita elementtejä lainasanaston myötä on kulkeutunut kieleemme. Pyrin tuomaan esiin myös sitä, miten lainasanasto mukautuu suomen kieleen ajan myötä ja mistä kielistä sanoja lainataan millekin alalle.

1.1.2 Vierassanoista

Lainaaminen on tyypillinen sanastonkartuttamiskeino, jota on tapahtunut kautta aikojen erilaisissa kielikontakteissa. Lainasanojen ikähaitari näin ollen on suuri. Lainaamisen kohteena voi olla niin perussanoja kuin uusia käsitteitä ja terminologiaa (Häkkinen 1997: 86, 257–258; Sajavaara 1989: 69). Yleensä lainasanoja omaksutaan kehittyneemmästä kieliyhteisöstä alkeellisempaan ennemmin kuin päinvastoin. Esimerkiksi suomeen on lainattu runsaasti sanas-

toa indoeurooppalaisista kielistä, joten voidaan olettaa eurooppalaisten yhteisöjen olleen yleisesti ottaen uralilaisia kehittyneempiä. (Häkkinen 1997: 230.) Lainaaminen edellyttää myös edes jonkinasteista lainanantajakielen taitoa sekä kulttuurisuhteiden läheisyyttä. Tämä näkyy muun muassa siinä, että suomeen on lainasanoja tullut runsaasti naapuristamme ruotsista ja sittemmin englannista, tai näiden välittämänä. (Sajavaara 1989: 65.)

Kielessämme on hyvin eri-ikäisiä lainoja ikivanhoista nuoriin. Keskityn tässä tutkimuksessaani **nuoriin lainasanoihin**, jotka ovat helpoimmin lainoiksi tunnistettavia. Usein nuoret lainasanat on tapana jakaa kolmeen ryhmään: **yleislainoihin**, **erikoislainoihin** ja **sitaattilainoihin** (mm. Sajavaara 1989: 71, Itkonen 2000: 41 ja NS 4 1979: VII). Erikois- ja sitaattilainat ovat vanhastaan kuuluneet etenkin akateemisiin julkaisuihin ja tieteen kieleen, josta osaltaan juontaa aiemmin käytössä ollut termi **sivistyssana**. Termin käyttö on kuitenkin vähentynyt ja väistynyt muiden nimitysten tieltä ja sen merkitystäkin on kritisoitu:

Käsite *sivistyssana* on aikansa elänyt, sillä se viittaa menneeseen maailmaan, jossa vain harvoilla oli mahdollisuus koulutukseen ja sivistykseen. Henkinen kulttuuri on tätä nykyä kaikkien saatavilla, eikä *sivistyssanalla* ole nyky-yhteiskunnassa todellista käyttöä. Suurten kustantajien vierasperäisten sanojen sanakirjat ovat edelleen ilmeisesti mielikuvaisyistä sivistyssanakirjoja. Sivistyssanoja kutsuttakoon *vierassanoiksi*. (Räsänen 2002.)

Sivistyssana-nimityksen heikkona puolena on myös se, että sillä ei tarkoiteta pelkästään lainaperäisiä sanoja, vaan kaikkia kulttuuriin liittyviä sanoja riippumatta niiden alkuperästä. Tällaisia ovat siis myös esimerkiksi kantauralilaiset *jousi*, *jänne* ja *nuoli* sekä murreperäinen *sivistys*. Näin ollen se ei oikein toimi *vierassanan* synonyymina. (Itkonen 1990: 9.)

Kolmijako yleis-, erikois- ja sitaattilainoihin on lähes sellaisenaan peräisin kielentutkija ja -huoltaja E. A. Tunkelolta 1900-luvun alusta (mm. Itkonen 1990: 11; Sajavaara 1989: 71). Yleislainoina pidetään niitä lainasanoja, jotka ovat mukautuneet täysin suomen kielen järjestelmään, esimerkiksi *kirkko* ja *sohva*, eikä niiden käytössä esiinny sen enempää vaikeuksia kuin omaperäistenkään sanojen kanssa. Vaikka yleislainat ovat yleensä ottaen nuorista lainoista vanhimpia, ei ikä ole yksinomaan merkitsevä tekijä: toisinaan tuoreetkin lainasanat mukautuvat nopeasti yleislainoiksi, kuten *poni*, *ralli* ja *taksi* (Häkkinen 1997: 259–260). Itkonen (1990: 11) on kutsunut tämän tyyppin sanoja myös **kotoistuneiksi vierassanoiksi**. Tässä tutkielmassa en juuri käsittele yleislainoja.

Erikoislainatkin (**erityislainat** ks. Itkonen 2000: 41) ovat jossain määrin mukautuneet suomen kieleen, mutta yleislainoista ne erottuvat kuitenkin vielä havaittavissa olevien vieras-

peräisten elementtien vuoksi. Tällaisia ovat esimerkiksi omaperäisille sanoille epätyypilliset äänteet ja äänneyhtymät, kuten sanoissa *banaani* ja *gneissi*. Toisaalta erikoislainoissa tietyt vieraat kirjaimet korvataan suomalaisemmilla, esim. *c k*:lla tai *s*:llä, *q k*:lla, *x ks*:llä ja *z ts*:llä tai *s*:llä (NS 4 1979: VII). Erikoislainojen pohjana on alkuperäisen kirjoitusasun sijaan ääntämys, jota suomalaisempi asu mukailee (Ikola 1992: 129). Erikoislainoja voidaan kutsua toisinaan (**varsinaisiksi**) **vierassanoiksi** tai **vierasperäisiksi sanoiksi** (Itkonen 1990: 12; Sajavaara 1989: 70), vaikkakin sekä vierassanalla että vierasperäisellä sanalla voidaan tarkoittaa nuoria lainasanoja ylipäänsä (sekä yleis-, erikois- että sitaattilainoja) (NS 4 1979: VII; Itkonen 1990: 11).

Sitaattilainoiksi puolestaan kutsutaan alkuperäisen ulko- ja ääntöasunsa säilyttäneitä, yleensä nuoria, lainasanoja (mm. Häkkinen 1997: 258–259). Tällaisia ovat esimerkiksi *déjà-vu* ja *copyright*. Nämä tunnetaan myös nimityksellä **vieraskieliset sanat** (mm. Itkonen 1990: 13 ja 2000: 41) tai **vieraat sanat** (NS 4 1979: VII). Sitaattilainoihin kuuluviin sanoihin lasketaan myös muista kuin latinalaista aakkostoa käyttävistä kielistä transkriboidut lainat, kuten *khymos* ja *thesis* (NS 4 1979: VII). Aineistossa esiintyy mm. lainoja kiinan kielestä, joista käytetään yleensä pinyin-järjestelmän avulla kirjoitettuja muotoja. Tässä tutkielmassani käytän edellä mainitsemiani nimityksiä niin, että viittaaan *vierassanoilla* sekä erikois- että sitaattilainoihin ja *vieraskielisillä sanoilla* mukautumattomiin sitaattilainoihin.

Lainasanoja voi esiintyä niin itsenäisinä kuin yhdyssanojen osina. Yhdyssanoissa lainattua voi olla koko sana tai vain määrite- tai perusosa. Luvussa 2 esittelen erilaisia tapauksia aineistossani esiintyneistä ilmauksista.

Ongelmalliseksi vierassanojen käytön tekee se, että lainasanojen lähtökieli (englanti, latina, kreikka, italia jne.) poikkeaa kohdekielestä eli suomesta niin äänne- kuin kirjoitustavoiltaan ja joskus jopa kirjoitusjärjestelmältään. Lisäksi sanat lainautuvat usein myös toisten kielten kautta, joten kielenkäyttäjän on sangen vaikeaa tietää, kuinka sana tulisi ääntää tai kirjoittaa. Usein lopputuloksena on sovitteluratkaisu (Räsänen 2002). Etenkin kirjoitusmuodon ja äänneasun vastaamattomuus saavat aikaan epäröintiä, koska suomen kielessä oikeinkirjoitus normaalisti vastaa melko hyvin yleiskielen ääntämistä (Sajavaara 1989: 72). Yleislainojen kanssa vastaavaa ongelmaa ei juuri ole, sillä ne ovat niin pitkälle suomeen mukautuneita, ettei niissä esiinny esimerkiksi konsonanteja *b*, *d*, *g*, *f* ja suhu-*s* (Itkonen 2000: 41, Sajavaara 1989: 96). Erikoislainoissa näitä puolestaan käytetään, ja sitaattilainoissa voi esiintyä hyvin erikoisia äännteitä ja äänneyhtymiä. Yleensä erikoislainojen suhteen ääntäminen mukailee kirjoitusasua, kun taas sitaattilainoja suositetaan äännettäväksi alkuperäkielen mukaisesti (mm. Itkonen 2000: 41). Käytännössä kuitenkin horjuvuutta tapahtuu puolin ja toisin. Esi-

merkiksi erikoislainoissa esiintyvien sanansisäisten konsonanttien *k*, *p*, *t* ja *s* ja joidenkin kauempana sanassa sijaitsevien vokaalien kestossa esiintyy toisinaan äännettäessä vaihtelua lähinnä ruotsin ääntämyksen vaikutuksesta. Muun muassa *kantarelli* ääntyy helposti **kanttarellina* ja *makaroni* **makaroonina*. Toisaalta sitaattilainojen ääntäminen saattaa suomalaistua, kuten sanoissa *jazz* [jats, engl. dʒæz] tai *Atlanta* [atlanta, engl. æt'läntə]. (Itkonen 2000: 41–42.) Luvuissa 3 ja 4 tarkastelen aineistossani esiintyneiden lainojen ääntämistä, niissä esiintyviä suomen kielestä poikkeavia äännteitä ja äänneyhtymiä sekä taivutusta.

Vieraat äännteet tai äänneyhtymät eivät kuitenkaan aina paljasta lainasanaa: esimerkiksi ruoka-alalla käytettävät *lassi* 'intialainen jogurttijuoma' (Grönros ym. 2007 s. v. *lassi*) ja *raitta* 'intialainen jogurttipohjainen kylmä kastike' (Grönros ym. 2007 s. v. *raitta*) voisivat hyvin olla ulkoasunsa puolesta kotoisia sanoja. Aineistoa kootessani olen pyrkinyt huomioimaan myös vastaavat tuoreet lainat, jotka ovat voineet mukautua vaivatta suomen kieleen, mutta joiden merkitys saattaa tuntua vieraalta sellaiselle, joka ei niiden käyttötapaa tai alkuperää tunne.

Sanoja lainataan monesta syystä. Usein sanat lainautuvat tarkoitteensa mukana kielestä toiseen, esimerkiksi *tee*. Laajalti käyttöön levinneet lainat mukautuvat usein ihmisten suussa kotoisemmiksi, kuten *kahvi*. Sen sijaan harvinaisemmat, vieraisiin kulttuureihin ja elinpiireihin kiinteästi liittyvät lainat, kuten *lei* tai *voodoo*, säilyttävät helpommin alkuperäisen asunsa eri kielissä. Tällaisia sanoja voidaan kutsua myös **eksotismeiksi**. Sanoja lainataan myös muodikkouden takia: lainasanalla saatetaan tavoitella hienompaa kaikua ja iskevyyttä, jota jo olemassa olevalla sanalla ei välttämättä ole. Lisäksi kansainvälistyminen näkyy etenkin erikoisalojen sanastossa, sillä esimerkiksi tieteen ja tekniikan kehityksen myötä alojen termistö siirtyy lähes sellaisenaan kielestä toiseen. Ilmiön perusteena pidetään pyrkimystä täsmällisyyteen sekä vaivattomaan kansainväliseen viestintään. (Sajavaara 1989: 70.) Samaa on havaittavissa monilla muillakin aloilla. Kansainvälisyyttä pidetäänkin yhtenä merkittävänä tekijänä vieras sanojen käytössä. Vakiintuneiden vierasperäisten termien, kuten alkuaineiden nimien, kotoistaminen olisi kohtuutonta niitä käyttäville ryhmille jo muistinkin kannalta. Toisaalta jo kotoistuneita termejä, esimerkiksi *typpi* ja *happi*, ei ole mitään syytä korvata vierasperäisillä termeillä vain muistirasitusta vähentämään, ovathan ne koko kieliyhteisölle tuttuja käsitteitä. (Itkonen 1990: 27.)

Viime aikoina etenkin englannin asema lainanantajakielenä on kasvanut merkittävästi (mm. Häkkinen 1997: 265). Englanti itsessään sisältää sanastokerrostumia monilta kielialueilta ja on yhä edelleen avoin uusille lainasanoille. Lisäksi kieltä puhutaan nykyään laajalti ympäri maailman niin äidinkielenä kuin vieraana kielenä, joten se on oiva välittäjä erilaisille lai-

nasanoille maailman eri kolkilta. Englannista on tullut johtava kieli monilla aloilla, etenkin tietotekniikan ja median saralla. Internetin mahdollistaman kansainvälistymisen ja joukkoviestinnän myötä englannin kielen merkitys on vain kasvanut lingua francana. (Sajavaara 1989: 81–82.)

Aineistoon sisältyy sanastoa niin englannista kuin monista muistakin kielistä. Usein alkuperää on mahdoton selvittää yksiselitteisesti, sillä sanoja on lainattu kielistä toisiin aina, ja näin ollen lähtökohdan löytäminen ei ole helppoa. Lisäksi sanastoa välittyy toisten kielten kautta, joten kirjoitusmuodotkaan eivät aina anna varmuutta alkuperästä. Usein sanat myös leviävät varsin nopeasti jotakuinkin samanasuisina moniin kieliin, jolloin alkuperää on vaikea määrittää (Häkkinen 1997: 258). Aineiston alkuperien analysoinnissa olen hyödyntänyt etenkin Internetin *Oxford dictionaries* -sanakirjan etymologioita sekä tarvittaessa Google-hakukonetta.

1.1.3 Vierassanojen käytöstä

Suomessa ei vanhastaan ole oltu kovin suopeita kielellisille tai muillekaan vieraille vaikutteille (Sajavaara 1989: 72). Suomen kirjakielen kehittymisen aikana on suosittu omaperäisiä ilmaismukeinoja aina kun vain mahdollista ja vieraiden kielten vaikutusta on vastaavasti pyritty välttämään. Aina siinä ei kuitenkaan ole onnistuttu; jo vanhan kirjasuomen aikaan kieleen oli päässyt monia *d*-alkuisia vierassanoja (mm. *datum* 'päiväys', *diameter* 'halkaisija'). 1800-luvulla suomen kirjakiielestä kehitettiin eurooppalaista kulttuurikieltä nopealla tahdilla muuttaman uudistajan voimin valjastamalla vanhoja sanoja uuteen käyttöön tai useammin yhdistämällä ja johtamalla jo olemassa olevista aineksista uusia ilmauksia vierassanojen vastineiksi, esimerkiksi Lönnrotin *kotimainen* ja *tahallinen* (*inhemsk*, *avsiktlig*) ja Kilpisen *esine* ja *tiede* (*föremål*, *vetenskap*) (Itkonen 1990: 15). Monet näistä sanoista ovat edelleen käytössä, mutta osa on sittemmin korvautunut vieraammilla termeillä, kuten *nimukka* ja *lausukka* *substantiivilla* ja *verbillä*. (Häkkinen 1997: 261). Sepitteiden heikkoutena oli se, että ne usein olivat ennemminkin selityksiä kuin vastineita ja siten käytössä raskaita. Ytimekkäiden vastineiden puute lieneekin pääsyy siihen, että vierassanoihin alettiin suhtautua ajan myötä myönteisemmin ja niitä ruvettiin käyttämään rohkeammin monenlaisessa kirjallisuudessa. Kuitenkin suomalaisemmista ilmauksista pyrittiin edelleen pitämään kiinni ja käyttämään vierassanoja vain silloin, kun niiden käyttö koettiin tarpeelliseksi. (Itkonen 1990: 16–22.) Sittemmin lainasanastosta on alkanut tulla yhä yleisempää ja jokapäiväisempää (Sajavaara 1989: 72).

Yleistymisestäään huolimatta vierassanastoon suhtaudutaan toisinaan edelleen epäilevästi, eikä syyttä. Sangen tavallista nimittäin on, että lainataan sellaistaakin ainesta, jolle omassa kielessä jo on toimivia vastineita, vain lainanantajakielen arvostetun aseman vuoksi. Tällaisina voi pitää esimerkiksi englannista lainattuja sanoja *camping* 'leirintä', *sightseeing* 'kiertoajelu' ja *spray* 'sumute, suihke'. Toisaalta jo olemassa oleviin lainasanoihin voidaan liittää uusi, aiemmasta poikkeava merkitys usein englannin vaikutuksesta. Näin on käynyt muun muassa sanalle *abstrakti*, jota on alettu käyttää tutkielman tiivistelmästä. (Pulkkinen 1984.)

Lainasanojen käyttöön ja leviämiseen on viime vuosikymmeninä tullut uusia piirteitä. Siinä missä vielä 1900-luvun alkupuolella uusien käsitteiden nimitykset yleistyivät sen verran hitaasti, että ne ehtivät puheessa sopeutua suomen kieleen (Sajavaara 1989: 72–73), on lainautuminen viime vuosina nopeutunut muun muassa Internetin myötä. Niinpä lähes jokaisen ulottuville tullut kansainvälinen viestiminen mahdollistaa sen, että uudet vieraskieliset käsitteet tulevat monille tutuiksi, ennen kuin suomalaisempia vastineita ehditään kehittää. Myös kieli-aidon parantuminen on vaikuttanut siihen, että sitaattilainat tuntuvat etenkin nuorten mielestä tutuilta ja ymmärrettäviltä, vaikkeivät ne aina suomenkieliseen tekstiin kovin hyvin uppoaisikaan.

Uusilla lainailmauksilla pyritään kenties tapauskohtaisesti tuoreempaan ilmaisuun, tarkempaan termistöön, muodikkauteen tai kansainvälisempään sanastoon. Käännöstilanteessa mahdollisena syynä voi olla yksinkertaisesti se, ettei kääntäjä tule edes ajatelleeksi suomenkielisen vastineen olemassaoloa. Monesti myös lainasana koetaan osuvammaksi kuin sille varta vasten kehitetty vastine, varsinkin jos kyse on verrattain taajakäyttöisestä sanasta, kuten *paparazzi*, josta on viestimissä käytetty *sensaatiokuvaajaa* ja *salakuvaajaa* (Maamies 1998), tai *benji-hyppy*, jolle on ehdotettu vastineeksi muun muassa *liaanihyppyä*, *joustohyppyä* ja *viidakkohyppyä* (Eronen 1991). Tällaisissa tapauksissa lainasana ja vastine voivat jäädä elämään rinnan, tai vastine ei yleisty lainkaan.

Vanhastaan suomeen on lainattu paljon sanastoa ruotsista tai sen kautta (esim. Häkkinen 1997: 258). Tähän ovat mitä luultavimmin vaikuttaneet muun muassa läheinen sijainti sekä ruotsin valta-asema. Muistakin kielistä, kuten saksasta ja ranskasta, on toki vanhempaa lainasanastoa saatu lähinnä käännöskirjallisuuden kautta (Häkkinen 1997: 258), mutta vähemmän. Viime vuosikymmeninä tilanne on kuitenkin muuttunut huomattavasti, sillä etenkin englannin asema lainanantajakielenä on kasvanut merkittävästi. Ruotsin kielen vaikutusta ja sve-tisismejä sen sijaan on pyritty jo 1800-luvulta lähtien karsimaan kielestä (Kolehmainen 2010). Erikoistermistön lisäksi englannista lainataan myös arkisempaa sanastoa (Sajavaara 1989:

73). Lisäksi aivan viime vuosina etenkin aasialaisista kielistä, kuten hindistä ja kiinasta, on alkanut kulkeutua lainasanastoa suomeen varsinkin englannin välittämänä.

Ongelmallista runsaassa lainaamisessa on kirjoitusasujen ja ääntämisen erilaisuuden sekä taivutusvaikeuksien lisäksi se, että ne ovat läpinäkymättömiä ja siten vieraita kieliä osamattomille vaikeaselkoisia, joten niiden merkitys ei avaudu kaikille kielenkäyttäjille samalla tavalla. Vierasperäistä sanastoa voidaan joissain tapauksissa pitää myös jonkinlaisena uhkana omalle kielellemme ja identiteettillemme sekä kulttuurille. Toisaalta taas lainaamalla pystytään kasvattamaan sanastoa ja siten värittämään kieltä ja ilmaisemaan asioita ja ilmiöitä monipuolisemmin. Lainasanoista on lisäksi hyötyä kansainvälisessä viestinnässä ja vieraiden kielten oppimisessa. Myös ammattisanastossa vierassanat ovat usein omaperäisiä sanoja täsmällisempiä. (Sajavaara 1989: 74.) Lainasanojen tarpeellisuudessa on siis eroja sen mukaan, mitä lainataan ja missä yhteydessä ja millä tavalla niitä käytetään.

1.1.4 Aiempi tutkimus

Täysin vastaavaa vierassanojen tutkimusta ei ainakaan viime vuosina ole tehty. Vierassanoja on kuitenkin käsitelty hieman eri näkökulmista. Muun muassa vierassanojen käyttöä viron kielessä on sivunnut Epp Eskelinen pro gradu -tutkielmassaan (2007). Tutkielman pääpaino on uudissanoissa ja sepiteissä, mutta vierassanojakin käsitellään hieman. Aineistona tutkielmassa on neljä vironkielistä naistenlehteä. Lainoja ei kyseisessä tutkielmassa ole jaoteltu perinteisesti yleis-, erikois- ja sitaattilainoihin, vaan niitä on tarkasteltu lainanantajakielen ja joissain tapauksissa etymologian näkökulmasta. Lainaamisen kannalta merkittävimpiä kieliä virossa ovat tutkielman perusteella englanti ja suomi.

Vierassanojen osaamista puolestaan on tutkinut Mia Kinnunen vuonna 2002 valmistuneessa pro gradu -tutkielmassaan. Tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten lukiolaiset osaavat vierassanoja ja niiden merkityksiä. Pääpaino on erikoislainoilla. Aineisto on kerätty kahden eri lukion opiskelijoilta kyselylomakkein. Kyselylomakkeisiin valikoituneet lainasanat osoittautuivat tutkimuksessa lukiolaisille melko tutuiksi. Yllättävää oli, että ilman kontekstia esitettyjä sanoja osattiin paremmin kuin kontekstin yhteydessä esiintyviä sanoja.

Kunnollista vertailupohjaa aiemmista tutkimuksista ei aiheeseeni löytynyt. Näin ollen olen pohjannut oman tutkielmani tulokset muuhun lähdekirjallisuuteen ja omaan päättelyyni. Aiheen luonteen vuoksi tämä ei kuitenkaan mielestäni ole suuri puute, sillä kyseessä on laadullinen tutkimus aiheesta, jossa tuoreus ja ajankohtaisuus ovat avainsanoja. Tutkimukseni

tulokset kuvaavat tilannetta tällä hetkellä rajatulla aihealueella, mutta tilanne voi muuttua verrattain nopeasti tai olla toisella aihealueella hyvin erilainen jo nyt.

1.2 Tutkimusaineisto

1.2.1 Aineiston käsittely

Aineistolähteenä tutkielmassani käytän *Kauneus ja terveys* -lehden numeroita 12–14/2007, 8–13/2009 sekä 5/2000. Vuoden 2000 numeroa olen käyttänyt pienimuotoiseen vertailuun, jota käsittelen luvussa 5. Siitä poimittua aineistoa käsittelen vain kyseisessä luvussa, eivätkä näin ollen sisälly muissa luvuissa esittelemiini aiheisiin. Olen poiminut kaikista numeroista havaitsemani sitaattilainat sekä ne erikoislainat, joita olen tutkimuksen kannalta pitänyt mielekkäinä. Kovin pitkälle suomen kieleen mukautuneet ja jo hyvin tutuksi tulleet vanhemmat erikoislainat, kuten *astma*, *gramma*, *jogurtti* ja *motorinen*, olen jättänyt ulkopuolelle siitä syystä, etteivät ne mielestäni ole sillä tavalla vieraita elementtejä suomenkielisessä tekstissä, kuin koen esimerkiksi sitaattilainojen olevan. Vierauden tuntu ja tuoreus ovat näin ollen olleet yhtenä aineiston rajaajana. Aineiston keruussa olen keskittynyt laatuun määrän sijaan, joten jokainen lainasana esiintyy sanalistalla vain kerran siitä riippumatta, kuinka monta kertaa se on numeroissa esiintynyt. Yhdyssanat olen kuitenkin useimmiten katsonut erillisiksi sanoiksi silloinkin, jos useammassa kuin yhdessä tapauksessa vieraana aineksena on toistunut sama sana, esimerkiksi *hedelmäcocktail* ja *vitamiincocktail*. Aineistoon sisältyy kaiken kaikkiaan 478 vierassanaa ja ilmausta vuoden 2007 ja 2009 numeroista, sekä lisäksi 127 sanaa ja ilmausta vuoden 2000 numerosta vertailua varten.

Poiminnat olen ottanut kyseisten numeroiden omista teksteistä mukaan lukien kaikki kuvatekstit sekä meikki- ja saatavuustiedot kuvien yhteydessä. Pois olen jättänyt mainokset, sillä ne eivät ole yksinomaan *Kauneus ja terveys* -lehden aineistoa vaan yhteisiä monien muidenkin aikakauslehtien kanssa.

Aineistoni koostuu **yleisnimistä**. Tämän määritteenä olen pyrkinyt pitämään pientä alkukirjainta sellaisissa tapauksissa, joissa rajanveto on ollut hankalaa. Muutamissa tapauksissa se ei kuitenkaan ole ollut mahdollista, sillä esimerkiksi vain lauseen alussa esiintyvistä lainoista on mahdoton sanoa, kirjoitettaisiinko ne isolla vai pienellä alkukirjaimella lauseen keskellä. Toisaalta vieraiden kielten vaikutuksesta yleisnimiäkin on mahdollista kirjoittaa isolla alkukirjaimella, mutta aineiston keruuvaiheessa ei sellaisia juuri esiintynyt. Tällaisissa tapa-

uksissa olen joutunut käyttämään omaa harkintaani sen suhteen, olenko sisällyttänyt lainan aineistoon vai en. Yleensä kuitenkin lainojen määrittäminen yleis- tai erisnimiksi on ollut melko vaivatonta. Aineisto on näin ollen subjektiivisin näkemyksin kerätty, eivätkä tutkimustulokset siten ole välttämättä laajemmalti yleistettävissä. Tutkimuksen tarkoitus onkin kuvata vain yhden aikakauslehden tilannetta ja käytäntöjä vierassanojen suhteen tiettyinä aikoina.

Tutkimusta tehdessäni olen jaotellut keräämäni lainat sen mukaan, millaisista osista ne koostuvat. Perusjaon olen tehnyt sen mukaan, ovatko lainat yksi- vai moniosaisia (*perfecto, gourmetruoka*). Yksiosaisista olen vielä erotellut varsinaiset sitaattilainat (*show*), mukautuneet eli erikoislainat (*stringit*) sekä johdokset (*liftata*). Yhdyssanoissa jakoperusteena olen pitänyt sitä, sisältyykö lainaan suomenkielinen osa ja missä tehtävässä se on. Oman ryhmänsä muodostavat siis kokonaan vieraskielisten yhdyssanojen (*wetlook*) lisäksi sellaiset lainat, joissa perusosa on suomenkielinen tai sellaiseksi mieltyvä (*cashewpähkinä*) sekä sellaiset, joissa määriteosa on suomeksi (*pikasmoothie*). Kokonaan vieraskieliset yhdyssanat ovat siinä mielessä hankalia, ettei aina suoralta kädeltä pysty sanomaan, millaisista osista laina koostuu. Rajanveto yksiosaisien ja yhdistettyjen sitaattilainojen välillä on siis toisinaan hieman hankalaa. Periaatteena niiden kohdalla olen pitänyt sitä, että jos lainasta on selvästi havaittavissa useampia osia, katson sen yhdyssanaksi, kun taas muut esittelen yksiosaisina. Erikseen olen vielä käsitellyt sanaliittoja (*body pump*). Oikeinkirjoituksen näkökulmasta olen tarkastellut lainoja siltä kannalta, miten yhdyssanojen kirjoittaminen jakaantuu eli sisältyykö niihin yhdysmerkki (*fetajuusto, vintage-osasto*).

Lisäksi olen jaotellut sanat karkeasti neljään eri aihepiiriin: kauneuteen, liikuntaan ja hyvinvointiin, ruokaan ja muihin. Kauneusaihepiiriin sisältyvät kaikki meikkiin, ihonhoitoon, vaatteisiin ja muotiin liittyvät sanat. Liikunta ja hyvinvointi kattaa kaikki terveyteen, liikuntaan sekä kehon ja mielen hyvinvointiin liittyvät sanat. Ruoka-aiheisiin kuuluvat odotetusti ruuanlaittoon viittaavat sanat ja muihin sanoihin näiden aihepiirien ulkopuolelle jäävät esiintymät.

Olen liittänyt aineistoesimerkkejä tekstin lomaan havainnollistamistarkoituksessa. Olen kirjannut ne siinä muodossa, jossa ne lehdessä esiintyvät, joten mahdolliset kursiivit ja lihavoinnit ovat lehden omia. Hakasulkeita puolestaan olen käyttänyt, jos olen itse lisännyt esimerkkiin jotain selventämään sen ymmärrettävyyttä.

1.2.2 *Kauneus ja terveys* -lehdestä

Kauneus ja terveys on naisille suunnattu aikakauslehti, joka on ilmestynyt jo vuodesta 1956. Lehteä julkaisee A-Lehdet Oy. Tällä hetkellä vuodessa ilmestyy 16 numeroa. (Mediaopas 2010.) Vuonna 2007, jolloin osa aineistostani on kerätty ensisijaisesti kandidaatin tutkielmaani varten, ilmestyi 14 numeroa, ja vertailuaineistona käyttämäni numeron ilmestyessä vuonna 2000 lehti ilmestyi kerran kuussa. Levikin suuruus on nykyisin 73 290 ja lukijamäärä 344 000 (Mediaopas 2010). Lehti on suunnattu noin 25–54 vuotiaille naisille, jotka ovat kiinnostuneita muun muassa kauneudenhoidosta ja hyvinvoinnista. Lehdessä käsitellään laajalti erilaisia naisen elämään liittyviä aihepiirejä asiantuntevasti ja monipuolisesti. Jokaisessa numerossa toistuvia aihepiirejä ovat muun muassa kauneus, henkinen ja fyysinen hyvinvointi, liikunta, ruoka ja ihmissuhteet.

Koska aineistoa on kerätty eri vuosikerroista, on lehdessä tapahtunut jonkin verran muutoksia niiden välillä. Muun muassa henkilöstössä ja toimittajissa on tapahtunut joitakin muutoksia. Päätoimittajana oli vertailuaineistona käytetyn numeron ilmestymisaikaan vuonna 2000 Irmeli Castrén (A-Lehdet Oy Vuosikertomus 2000), hänen jälkeensä Marja Aarnipuro ja vuodesta 2007 asti, ja näin ollen myös varsinaisena aineistolähteenä olevien numeroiden ilmestyessä, Titta Kiuru (Markkinointi&Mainonta 2007, *Kauneus ja terveys* 2010). Myös palstoissa on jonkin verran vaihtelua ja kolumnistit ovat aika ajoin vaihtuneet. Esimerkiksi vuoden 2007 numeroissa omaa kolumniaan muodin oikuista kirjoitti räätäli Arman Alizad, kun taas vuonna 2009 muotikolumnistiksi on vaihtunut Yhdysvalloissa työskentelevä meikkitaiteilija Riku Campo. Kolumnisteina ovat olleet myös kirjailijat Riikka Pulkkinen ja Juha Itkonen, luonnonmukaisen ravinnon ja kosmetiikan asiantuntija Hanna Skyttä ja näyttelijä Tiina Lymi. Aineiston kannalta antoisaa kolumnia ovat pitäneet myös ”Sinkku ja sen veli” vuoden 2007 numeroissa. Kirjoittajien oikeita nimiä ei kolumni paljasta. Kolumnit koostuvat kahden pääkaupunkiseutulaisen lähemmäs kolmekymppisen sisaruksen vuoropuheluista milloin mistäkin aiheesta. Kielellä leikittely ja tuoreiden ilmiöiden värikäs ruotiminen ovat kolumnin yksi piire.

Aineistolähteeksi olen valikoinut *Kauneus ja terveys* -lehden siitä syystä, että se on suomalaisten suomalaisille tekemä ja näin ollen se oletettavasti kuvastaa tämänhetkistä kielitilannetta hieman paremmin kuin esimerkiksi kansainvälisten naistenlehtien suomalaiset painokset, joissa esiintyy muun muassa runsaasti käännettyjä artikkeleita. Lehti on myös itselleni tuttu, sillä olen lueskellut sitä jo useamman vuoden ajan. Näin ollen aineiston saamisen ja keräämisen kanssa ei ollut juuri ongelmia.

2 RAKENNE

2.1 Yksiosaiset lainat

2.1.1 Varsinaiset sitaattilainat

Sitaattilainat eli vieraskieliset sanat ovat jostain toisesta kielestä sellaisenaan lainattuja ilmauksia, jotka kirjoitetaan ja pyritään ääntämään alkuperäisen mallin mukaisesti. Valtaosa aineistossani esiintyvistä varsinaisista sitaattilainoista on substantiiveja, kuten *bagel* 'usein täytettyinä tarjottava rinkeli', *look* 'pukeutumis- tm. tyyli, muoti, ulkonäkö' ja *ndombolo* 'kongolainen tanssityyli'. Tämä on lainaamiselle tyypillinen piirre: puheessa helpoimmin lainautuvat etenkin konkreettisiin esineisiin ja käsitteisiin viittaavat nimitykset, kun taas kirjoitettuna kielestä toiseen voivat siirtyä myös abstraktimmat substantiivit. Adjektiiveja ja verbejäkin lainataan, mutta harvemmin. (Sajavaara 1989: 65.) Aineistoni adjektiiveista suurin osa on johdettu, ja käsittelen niitä siitä syystä luvussa 2.1.3. Täysin vieraskielisiksi adjektiiveiksi katson kuitenkin seuraavat esiintymät: *chic* 'tyylikäs', *must* 'välttämätön', *natural* 'luonnollinen' ja *nude* 'ihonvärinen, paljas, alaston'. Marginaalisia ovat eräänlaiset huudahdukset *abrakadabra*, *jabadabadoo*, *jes*, *perfecto* 'täydellistä' ja *wow* 'vau'. Huudahduksia esiintyy lähinnä subjektiivisemmissä tekstilajeissa, kuten kolumneissa, joissa kirjoittajan tai haastateltavan ääni kuuluu selvemmin.

Metallia hehkuvat vartalovoiteet ovat must kesän iholle! (KT 9/2009 s. 40.)

– Mitä kipeämpi olo, sen parempi fiilis, kun siitä nousee. Tulee sellainen olo, että jes, tässä sitä vain taas potkitaan. (KT 9/2009 s. 68.)

Neljän viikon jälkeen olin laihtunut 2 kiloa (wow!). (KT 11/2009 s. 43.)

Abrakadabra: silmät suurenevat. Jabadabadoo: olen valmis piazzalle! (KT 11/2009 s. 40.)

Substantiiveina esiintyy sanoja kaikilta aloilta, kuten ruoka-, kauneus- ja liikuntasanastoista. Ruokasanastossa tyypillisiä ovat muista kulttuureista tutuiksi tulleet ruokalajit, esimerkiksi tutuimpana *croissantit* 'kroissantti, voisarvi' ja tuoreempina *bagelit*, *chutneyt* 'hapanimelä paksu maustekastike' ja *pestot* 'basilikakastike'. Näistä *bagel* on luultavasti peräisin jiddishis-

tä, *croissant* ranskasta, *chutney* hindistä ja *pesto* italiasta (< *pestare* 'murskata'). Etenkin italiasta tulleita ruoka-alan lainoja *peston* lisäksi esiintyy aineistossa runsaasti:

balsamico 'balsamietikka'

broccoli 'parsakaali'

focaccia 'italialainen oliiviöljyllä sivelty vehnäleipä'

grappa 'italialainen viina'

lasagne 'pastalevyistä ja valko- ja tomaattikastikkeesta tms. kerrostettu laattikoruoka'

pasta 'makaroni; tahna; salvaa kiinteämpi voide'

penne 'lyhyt putkipasta'

pizza 'tomaattikastikkeella, juustolla ja esim. lihalla päällystetty ohutpohjainen piiras'

pizzeria 'pizza-ravintola'

rucola 'sinappikaali'

tiramisu 'kahvilla tms. kostutettu kakaopäällysteinen ja tuorejuustotäytteen sokerikakku- tai keksipohjainen kakku'.

Näistä *focaccia* esiintyy myös muodossa *foccaccio*, joka lienee virheellinen muoto. Ainakin Grönrosin ym. (2007) kokoama ruoka-alan vierassanastossa se on vain muodossa *focaccia* ja samoin se on mainittu myös mm. Oxfordin verkkosanakirjassa (Oxford dictionaries 2010). Hakukone Google tosin löytää *foccaccio*-muotojakin, joten täysin tuntematon sekään ei ole.

Italialaisista sanoista lainautuvat usein monikkomuodot. Aineistossa tällaisia ovat *broccoli*, *lasagne* ja *penne*, joiden yksikkömuodot ovat *broccolo*, *lasagna* ja *penna*.

Ranskasta lainattuja yksiosaisia ruokasanoja ovat *croissantin* lisäksi *buffet* 'noutopöytä', *chardonnay* 'rypälelaji ja siitä valmistettu valkoviini', *fraiche* 'ranskankerma' ja *ratatouille* 'munakoisoa ym. kasviksia sisältävä pataruoka'. Näistä *fraiche* esiintyy useimmiten sanaliitossa *crème fraiche*. Aineistossa *fraiche* esiintyy kuitenkin yksin viittaamassa *crème fraiche* -tyyppiseen Keiju fraiche mustapippuri -valmisteeseen sieni-mozzarellaleipien reseptissä:

Yhdistä keskenään jäähtyneet sienet, sipulisilppu, tuorejuusto, fraiche ja rahka. (KT 11/2009 s. 84.)

Espanjalaisia ruokalainoja ovat *chili* 'chilipaprikan hedelmä ja siitä saatava mauste', *mojito* 'rommista ja sitruunamehusta ym. sekoitettu juoma' ja *sangria* 'punaviinistä, sitruusedelmien mehusta, kivennäisvedestä ym. tehty juoma'. Näistä *chili* on alun perin Meksikossa puhutusta uto-atsteekkielestä nahuatlista, jossa se kirjoitetaan *chilli* (Sahala 2004–2006). Tätä muotoa

suositaan myös brittienglannissa (ks. esim. Hurme ym. 1990 s. v. *chilli*). *Mojito* puolestaan on Kuuban espanjasta. *Sangria* tarkoittaa sananmukaisesti verenvuotamista.

Englannista ovat lainautuneet *cheese* 'juusto' ja *smoothie* 'jogurtista tai maidosta ja hedelmistä tai marjoista tehty sakea juoma'. Näistä *cheese* esiintyy vain kerran eikä silloinkaan ruokaan liittyvänä, vaan suomen *muikkua* vastaavana hymyilyyn kehottavana huudahduksena:

USA:n tapakulttuuriin on aina kuulunut hymyileminen: amerikkalaisista ei taida olla montaa valokuvaa, joissa he eivät sanoisi *cheese* tai *Mickey* juuri ennen kuvan ottamista. (KT 10/2009 s. 15.)

Oman ryhmänsä muodostavat *caffeine* 'kofeiini', *mel* 'hunaja' ja *sucrose* 'sakkaroosi; ruokosokeri'. Lainat esiintyvät ihonhoidossa hyödyllisistä ruoka-aineista kertovassa artikkelissa suomalaisten nimien perässä sulkeissa latinalaisten nimien tapaan. Näistä kuitenkin vain *mel* löytyy kokeilemistani latinanverkkosanakirjoista, kun taas *sucrose* ja *caffeine* vaikuttaisivat ranskalaisilta lainoilta ainakin Oxford Dictionariesin (2010) mukaan.

Kahvin tärkein anti kosmetiikalle on kahvipapujen sisältämä kofeiini (*caffeine*), jonka luvataan tehostavan sekä nestekiertoa että rasva-aineenvaihduntaa. (KT 13/2009 s. 49.)

Spirulina sen sijaan on aito latinalainen lainasana ja tarkoittaa erästä sinilevälajia, jota käytetään mm. ravinnonlähteenä. Muualta tulleita ruokalainoja ovat tutut *edam* 'kova, tav. punakuorinen juusto' hollannista, *feta* 'kreikkalainen, tav. suolaveteen säilötty tuorejuusto' kreikasta ja *sushi* 'riisistä ja esim. raa'asta kalasta valmistettu, pieninä suupaloina tarjottava japanilainen ruokalaji' japanista sekä vieraampi *paksoi* 'pinaattikiinankaali' kiinasta. *Edam* on saanut nimensä alankomaisen pikkukaupungin mukaan, josta kyseinen juusto on alun perin kotoisin (Edam 2010).

Kauneuden alalta olevia yksiosaisia sitaattilainoja esiintyy aineistossa verrattain vähän. Näistä englannista lainattuja ovat *body* 'vartalo; ihonmyötäinen alusvaate', *glamour* 'tenho, viehätys-(voima), lumovoima', *layering* 'kerrostaminen', *look* 'pukeutumis- tm. tyyli, muoti, ulkonäkö' ja *spray* 'suihke'. Näistä *layering* ja *look* lienevät tuoreimmat, joskin *look* on levinnyt varsin laajaan käyttöön, kun taas *layering* on melko harvinainen. Latinalaislähtöisiä puolestaan ovat *chlorella* 'yksisoluisten levien suku', *magnolia* 'puuvartinen kasvi', *natural* 'luonnollinen' ja *nude* 'ihonvärinen, paljas, alaston'. Vierain ja harvinaisin näistä on *chlorella*. Ranskalaisia melko tuoreita ja harvinaisia kauneuslainoja ovat *chic* 'tyylikäs', *doré* 'kultainen' ja *fougère* 'saniainen'. Hindistä on lainautunut kansainvälisestikin yleisessä käytössä

oleva *shampoo* 'hiustenpesuaine'. Ilman tunnettua alkuperää puolestaan jää *lycra* 'elastaani; eräs keinokuitu', joka on viime vuosikymmenien aikana yleistynyt markkinointinimestä yleisnimeksi.

Liikuntaan ja hyvinvointiin liittyviä lainoja esiintyy yllättävän paljon. Näistä monet ovat verrattain tuoreita ja peräisin Aasiasta, josta ne ovat levinneet ympäri maailman monenmoisten sielun ja ruumiin hyvinvointia painottavien lajien myötä. Sanskritiin pohjautuvia lainoja ovat *asana* 'jooga-asento', *guru* '(hengellinen) opettaja, vaikuttaja', *hatha* 'voima; joogalaji' sekä *ayurveda* 'vanha hindulainen terveydenhoitojärjestelmä' ja siihen liittyvät termit *abhyanga* 'ayurvedinen öljyhieronta', *ama* 'epätäydellisen ruuansulatuksen aiheuttamia myrkkyyä ayurvedassa', *dosha* 'kehotyypit ayurvedassa', *marma* 'piilotettu, salainen; ayurvedassa kehon pisteitä' ja *shirodhara* 'ayurvedinen rentoutushoito'. Kiinasta on lainattu *qi* 'energia kiinalaisessa filosofiassa', *shen* 'henki kiinalaisessa filosofiassa', *taiji* 'vanha kiinalainen itsepuolustusmenetelmä ja siihen perustuva liikuntamuoto', *yang* 'persoonaton miehinen, positiivinen puoli kiinalaisessa filosofiassa' ja *yin* 'persoonaton feminiininen, negatiivinen puoli kiinalaisessa filosofiassa'. Japanilaisia lainoja ovat *aikido* 'japanilainen itsepuolustuslaji', *budo* 'yhteisnimitys japanilaisille itsepuolustus- ja taistelulajeille', *kobujutsu* 'vanhoja asetekniikoita', *shiatsu* 'akuphieronnan japanilainen muoto' ja *shindo* 'japanilainen itsehoito- ja hoitomenetelmä'. Hindistä on lainattu *astanga* 'liikunnallinen joogamuoto' ja koreasta *taekwondo* 'korealainen kamppailulaji'. Taistelulajien nimet lienevät ensimmäisiä näistä kielistä lainautuneita sanoja muiden ollessa uudempia. Kaukaa, vaikkakaan ei Aasiasta, on myös hiljattain havaijin kielestä lainattu *lomilomi* 'havaijilainen hieronta'.

Englannista lainattuja ovat *core* 'keskivartaloa kehittävä ryhmäliikuntalaji', *cup* 'kilpailu-, ottelusarja, jossa häviöstä putoaa pois', *curling* 'jäällä pelattava joukkupeli', *detox* 'kehonpuhdistus', *golf* 'pallopuoli', *spinning* 'kuntopyörävoimistelu' ja *twist* 'eräs nopeatempoinen seurataanssi'. *Corea* lukuun ottamatta lainat ovat suhteellisen tuttuja, joskin *cup* ja *golf* vaikuttavat tutuimmilta. Kreikkaan pohjautuvia ovat tuttu *aerobic* 'aerobinen ryhmäliikuntalaji' ja hieman vieraampi *mentor* '(vanhempi) neuvonantaja' ja latinaan psykologian terminologiasta tuttu *ego* 'minä; itse'. Venäjältä puolestaan on lainattu viime vuosina *giryā* 'kahvakuula' ja *girevoy* 'kahvakuulakilpailu'. Liikuntalajien kehittäjien nimiin perustuvia lainoja ovat *pilates* 'keskivartalon syviä lihaksia vahvistava kehohallintatekniikka' Joseph Pilatesin ja *bikram* 'lämpöjooga' Bikram Choudhuryin mukaan.

Kielelliseltä alkuperältään epäselvempiä tapauksia ovat hieman eri-ikäiset *funky*, *ndombolo*, *razul*, *reggaeton* ja *soca*. Näistä *funky* tarkoittanee 1960-luvulla syntynyttä afroamerikkalaista musiikkityyliä ja siihen liittyvää tanssia. Aineistossa siihen viitataan eri liikuntamuoto-

doista kertovassa artikkelissa liikuntatuntina: ”1990-luvun loppu: – – Jumppasalien lukujärjestyksiin tulee uusia tunteja, kuten hiphop, funky ja dance step” (KT 13/2009 s. 156). Sanan perusosa *funk* saattaa pohjautua latinan sanasta *fumus* johdettuun ranskan murrekieleen *funkier* ’puhaltaa savua jonkin ylle’ (Oxford dictionaries 2010). *Ndombolo* puolestaan on kongolainen tanssityyli, joten nimikin lienee peräisin jostain Kongossa puhuttavasta kielestä. *Razul* mainitaan aineistossa vain kerran ilman tarkempia selityksiä tai kuvailuja:

Day spa -buumi on valloittanut myös Suomen – –. Ihon epäpuhtaudet saattaa houkutellessa pyytämään perinteistä ihonpuhdistusta, mutta miksi et kokeilisi vaihteeksi jotain eksoottisempaa – laavakivihierontaa, aromaterapiaa, razulia, merilevä-, suklaa- tai mutavartaloahoitoja? (KT 9/2009 s. 74.)

Asiayhteydestä voi päätellä sen liittyvän day spa -hoitoihin. Google-hakukoneen kautta löytyy hoitoja vain *rasul*-nimellä, jossa lienee kyse samasta. *Rasul* tarkoittaa arabialaista puhdistusrituaalia ja sopisi siten asiayhteyteen. Tutumpi *reggaeton* vaikuttaisi puolestaan sekamuodosteelta: *reggae* saattaa olla peräisin Jamaikan englannin *rege-rege*-ilmaisusta, joka tarkoittaa riitaa, kun taas *-ton* suffiksi on mitä ilmeisimmin peräisin espanjasta. *Soca* taas yhdistää *soulin* ja *calypson* ensitavut. *Soul* on germaanista alkuperää, mutta *calypson* etymologiaa ei tunneta. (Oxford dictionaries 2010.)

Muut yksiosaiset sitaattilainat ovat enimmäkseen indoeurooppalaista alkuperää. Englannista lainattuja ovat tutummat *extra* ’ylimääräinen, lisä-, erityisen hyvä’, *light* ’kevyt(tuote); vaalea’, *pause* ’pysähdys, tauko’, *pop* ’suosittu, muodikas; popmusiikki’, *rock* ’rock and roll -musiikki ja sen pohjalta kehittyneitä musiikkityylejä’, *show* ’näyttely, esitys’ ja *sorry* ’anteeksi’, sekä tuoreemmat tai muuten harvinaisemmat *flow* ’sellaisesta mielihyvää tuottavasta tekemisestä uppoutumisesta, jossa ajantaju häviää’, *lounge* ’aula, halli’, *vintage* ’vuosikerta, klassikko; menneiden vuosikymmenten vaatteista tai musiikista’ ja *wow* ’vau’. *Extra* ja *pop* ovat lyhenteitä sanoista *extraordinary* ’epätavallinen, erikoinen’ ja *popular* ’suosittu’.

Latinalaisia lainoja ovat *agenda* ’asialista; toimintaohjelma’, *bonus* ’hyvitys, lisäpalkkio’, *ex* ’entinen’, *fax* ’faksi; telekopio’, *habitus* ’hahmo, olemus, ulkomuoto’, *logo* ’tunnuskuvio, -teksti’ ja *verum* ’totuus’. Näistä *fax* on lyhenne sanasta *facsimile* ’kopio’ ja *logo* sanasta *logogram* ’sanaa tai lausetta kuvaava merkki’. *Verumia* lukuun ottamatta lainat ovat suhteellisen tuttuja.

Japanista on lainattu *chado* ’teeseremonia’, italiasta *piazza* ’tori’, espanjasta *perfecto* ’täydellinen’ ja *siesta* ’vars. kuumissa maissa päivän kuumimpaan aikaan pidettävä lepota-

ko', ranskasta *genre* 'laatu, laji; taiteen tai kirjallisuuden laji(tyyppi)' ja saksasta *kitsch* 'rihkama'. *Design* on peräisin joko englannista tai ranskan kautta italiasta.

Erisnimiin pohjautuvia ovat *gallup* 'mielipidetiedustelu' ja *geysir* 'ajoittain suihkuava kuuma lähde': ensimmäisen takana on kyselymenetelmän kehittäjä George H. Gallup ja toisen islantilainen lähde nimeltä Geysir. Geysir-lähteen nimen taustalla lienee verbi *geysa* 'pultuttaa, purskahtaa' (Classic Encyclopedia 2010).

Alkuperältään epäselviä lainoja ovat *jabadabadoo*, *jazz* 'alk. afroamerikkalainen musiikkimuoto' ja *levada* 'kastelukanava'. Näistä *levada* on mahdollisesti portugalilaista alkuperää. *Jazz* on näistä selvästi vanhin ja tutuin.

Aineistoni vieraskieliset sanat ovat jokseenkin lyhyitä: suurin osa on kaksitavuisia (*chutney*, *detox*, *guru*). Myös yksitavuisia on suhteellisen paljon, kuten *golf*, *look*, *rock* ja *twist*. Kolmi- tai useampitavuisia on vain muutama, esimerkiksi *lasagne* ja *natural*.

Sitaattilainojen vokaali- tai konsonanttiloppaisuus ei ole aivan yksiselitteistä, sillä kirjoitusasu ei useinkaan vastaa ääntämistä. Etenkin ranskalaisissa lainoissa ääntäminen poikkeaa melko huomattavasti siitä, miten sanat kirjoitetaan, ainakin suomalaisesta näkökulmasta. Esimerkiksi *fougère* ja *fraiche* päättyvät kirjoitettuna vokaaliin, mutta äännettäessä konsonanttiin [fuge'r, freʃ] kun taas *croissant* on kirjoitettuna konsonanttiloppuinen mutta äännettyinä alkuperäisen mallin mukaan vokaaliloppuinen [krwa'sä:].

2.1.2 Mukautuneet lainat

Erikoislainoiksi katsottavat mukautetut vierassanat ovat vierasperäisistä sanoista suurin ryhmä (Sajavaara 1989: 71). Yksinkertaisin mukauttamiskeino on epenteettinen *i*, jonka edellä loppukonsonantti usein kahdentuu, kuten *flirtti* (< *flirt*) 'hakailu, keimailu, teerenpeli', *tippi* (< *tip*) 'rakennekynnen kärki' ja *wrappi* (< *wrap*) 'täytetty tortillarulla'. Kaikki loppukonsonantit eivät kuitenkaan välttämättä kahdennu, kuten *g* sanassa *blogi* (< *blog*) 'verkkopäiväkirja'. Sama ilmiö on havaittavissa myös englannin *mug*-sanaan pohjautuvassa *mukissa*. Monikon tunnuksen edellä epenteettinen *i* on yleisesti käytössä monissa konsonanttiloppuisissa lainoissa. Mukautetuiksi näistä olen katsonut sellaiset esiintymät, joilla ei yleensä yksikkömuotoa esiinny, vaan jotka ovat lähestulkoon aina monikkomuodossa: *bootsit* 'saappaat', *hipsterit* 'matalavyötäröiset alushousut', *leggingsit* 'tiukasti jalanmyötäiset trikoiset (naisten tai tyttöjen) pitkähousut', *shortsit* 'lyhytlahkeiset housut', *stringit* 'takaa rihmamaisen kapeat alushousut' ja *treffit* 'sovittu tapaaminen'. Näissä tapauksissa voi olla jopa kaksi monikon tunnus- ta sellaisissa tapauksissa, joissa jo alkuperäinen muoto on monikollinen, kuten *bootsit* (*boots*

+ *t*), *leggingsit* (*leggings* + *t*) ja *shortsit* (*shorts* + *t*). Aineistossa ei tällaisia esiintymiä ole kuitenkaan kovin monta, joten luotettavia johtopäätöksiä niistä ei juuri voi tehdä. Näiden muutamien esiintymien pohjalta voisi kuitenkin varovaisesti päätellä, että muodot ovat jossain määrin vakiintuneet, sillä vaihtelua niiden välillä ei esiinny. Näin ollen aineistossani *leggingsit* esiintyivät useampaan otteeseen kaksoismonikollisena kun taas muun muassa *hipstereistä* vastaavaa muotoa (**hipstersit*) ei ilmennyt kertaakaan. **Hipstersien* puuttumiseen voi vaikuttaa myös se, että sanaan sisältyisi melko hankala konsonanttiyhtymä.

Oman joukkonsa muodostavat sellaiset lainasanat, joiden suomalainen kirjoitusasu on sopeutunut vastaamaan paremmin ääntämystä, näin ollen siis erikoislainat. Tällaisia aineistossa ovat:

aaloe (< *aloe*) 'aloe vera -kasvista saatava geelimäinen aine; lääkeaaloe'

breikki (< *break*) 'tauko'

dekolte/dekoltee (< *decolleté*) 'kaulan ja rintojen välinen alue ihossa'

draivi (< *drive*) 'kannustus, halu'

feissari (< *face to face*) 'face to face -myyjä'

figuuri (< *figure*) 'muoto, hahmo, kuvio'

fiilis (< *feeling*) 'olo, tunne'

freesi (< *fresh*) 'raikas'

jes (< *yes*)

ki (< *qi*) 'qi; energia kiinalaisessa filosofiassa'

naprapatia (< *naprapathy*) 'nivel- ja lihaskipujen yms. parannusmenetelmä'

rundi (< *round*) 'kierros'

saitti (< *site*) 'verkkosivu'

sertifikaatti (< *certificate*) 'alkuperä-, luotettavuus-, lupatodistus'

skenaario (< *scenario*) 'elokuvakäsikirjoitus; laaja toimintasuunnitelma, hahmotelma; tiettyihin olettamuksiin pohjautuva ennuste'

staili (< *style*) 'tyyli'

volyymi (< *volum*) 'tilavuus, laajuus; määrä, paljous; äänenvoimakkuus'.

Aineiston mukautuneista lainoista hieman yli puolet kuuluu tähän ryhmään. Muutamaa poikkeusta (*aaloe*, *dekoltee*, *ki*) lukuun ottamatta lainat ovat englannin kautta tulleita.

2.1.3 Johdokset

Yksiosaisina pidän myös johdoksia, joissa sitaattilainasta on muodostettu suomen rakenteeseen sopivia variantteja omia johtimia käyttäen. Tällöin lainasanaan on yhdistetty suomalais-

nen johdinaines, joten lainattua on tarkalleen ottaen vain sitä edeltävä vartaloaines (Hakulinen ym. 2004: 176). Aineistossa esiintyy sekä verbi-, adjektiivi- että substantiivijohdoksia, esim. *zumbata*, *colognemainen* ja *deittailu*. Näistä verbimuotoja, joihin on laskettu mukaan myös partisiippimuodot, on selvästi eniten ja adjektiivijohdoksia vähiten. Johdinryhmittelyssä olen käyttänyt Isoa suomen kielioppia (Hakulinen ym. 2004: 231–365, 515, 523).

Suurin osa verbijohdoksista kuuluu supistumaverbeihin:

<i>bruukata</i> 'olla tapana'	<i>liisata</i> 'vuokrata autoja, koneita tms. pitkäaikaisesti'
<i>charmata</i> 'hurmata, lumota'	<i>mätsätä</i> 'sopia yhteen'
<i>flirtata</i> 'hakkailla, keimailla, pitää tennepeliä'	<i>noteerata</i> 'huomata'
<i>freesata</i> 'raikastaa'	<i>shopata</i> 'ostella'
<i>doupata</i> 'urh. käyttää suorituskykyä parantavia, kiellettyjä aineita tai menetelmiä'	<i>skålata</i> 'kipnistää; nostaa malja'
<i>golfata</i> 'pelata golfia'	<i>tsekata</i> 'tarkistaa, tutkia, ottaa selvää'
<i>liftata</i> 'kulkea peukalokyydillä; (tässä) nostaa'	<i>vokata</i> 'kypsentää vokkipannussa'
	<i>zumbata</i> 'harrastaa tai tanssia Zumbaa®'.

Tämä ei ole mikään ihme, sillä tyyppi on varsin produktiivinen; monet uudisverbit, esimerkiksi slangissa, sijoittuvat supistumaverbien ryhmään (Hakulinen ym. 2004: 327). Toiseksi eniten aineistossa esiintyy *Oi*-vebejä: *delegoida* 'siirtää tai jakaa toimivaltaa tai tehtäviä; valtuuttaa', *priorisoida* 'asettaa tärkeysjärjestykseen', *projisoida* 'suorittaa projektio; heijastaa' ja *sertifioida* 'antaa sertifikaatti viralliseksi todistukseksi jstak; varmentaa'. *le*-johtimella muodostettuja verbejä aineistossa esiintyy kaksi: *shoppailla* 'ostella' ja *twistailla* 'harrastaa tai tanssia twistiä'. Sekä *UtU*- että *ttA*-johtimellisia muotoja esiintyi yksi molempia: *loggautua* 'kirjautua sisään' ja *googlettaa* 'käyttää Google-hakukonetta'. Näistä kaikista on mitä ilmeisimmin olemassa myös supistumaverbimuodot *shopata* ja *twistata* sekä *logata* ja *googlata*, mutta niitä ei esiinny aineistossa. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta lainaverbit ovat peräisin englannista. Poikkeuksena ovat ruotsalaisperäiset *bruukata* ja *skålata*, joista ensimmäinen on vanha slangisana. *Skålata*-verbistä suositellaan mm. Kielitoimiston sanakirjassa muotoa *skoolata* (KS s. v. *skoolata*). Muutamia johdoksia on suomesta lainautunut eteenpäin viron kieleen: mm. *shoppailla* (> *šoppama*) 'tehdä ostoksia' (Eskelinen 2007: 70).

Aineistossa lainaverbejä esiintyy yleensä kertaluontoisesti ja ne harvoin toistuvat useita kertoja. Otollisia lainaverbien esiintymispaikkoja ovat erilaiset lukijalle suunnatut vinkit ja neuvot sekä kolumnit. Esimerkiksi *freesata* esiintyy artikkelissa, joka kokoaa mm. kauneuden ammattilaisten sekä lehden toimituksen kauneudenhoitoideoita kesää varten:

Yksi suosikeistani on Tigin *Rockaholic*-kuivashampoo. – – Tällä kuivashampoolla en pelkästään freesaa kampausta, vaan saan myös hyvän muotoilupohjan. (KT 8/2009 s. 47.)

Charmaaminen esiintyi kahdesti samalla Tyylihoroskooppi-palstalla eri numeroissa ja molemmilla kerroilla yhdessä suomenkielisen vastineensa *hurmata* kanssa. Kyseessä lienee vain tietyn kirjoittajan käyttämä tekstin värittämiseen tarkoitettu muoto.

Hurmaa ja charmaa urakalla. (KT 14/2007: 77.)

Hurmaa, charmaa ja ole vietävän viehätysvoimainen. (KT 12/2007: 103.)

Googlettaminen, *loggautuminen* ja *mesettäminen* ovat ainakin puhekielessä varsin taajaan käytettyjä muotoja, joten ei ole mikään ihme, että ne ovat päässeet myös painettuun muotoon. *Mätsääminen* ja *tuunaaminen* liittyvät esimerkiksi asukokonaisuuksien valikoimiseen ja muokkaamiseen. *Douppaaminen* puolestaan on urheilun puolelta tuttu, tosin aineistossa sitä on käytetty hieman tästä poikkeavassa yhteydessä:

– – Tuure Kilpeläinen, 36, – – Janne Luukko, 30, sekä – – Harri ”HarHar” Niemi, 32, kokoontuivat tuoksuttelemaan Suomen parhaiten myyviä naistenantuksuja. – – Kolmikko douppasi neniään ennen koitosta nuuhkimalla orpona seisovaa kankaista mallinukkea. (KT 14/2007 s. 37.)

Uudessa merkityksessä on käytetty verbiä *liftata*, sillä totutun peukalokyydin sijaan sillä tässä tarkoitetaan nostamista englannin mallin mukaan:

Dekolteealuetta ei muuten liftata millään konstein, vai olenko nyt ihan väärässä, Rolf Nordström? (KT 9/2009 s. 45.)

Uusimpana tapauksena on *zumbata*, joka on nopeasti muodostunut hiljattain kehitetyn liikunnallisen tanssilajin, Zumban®, yhteyteen. Esikuvana mitä ilmeisimmin on käytetty mm. Itkonen tuntemaa tyyppiä *aerobikata* (Itkonen 2000 s. v. *aerobic*).

Ostos-tv:stä tuttu Zumba koostuu pienistä, nopeista, lyhyistä ja räväköistä liikkeistä.
 – – Zumbata voi myös kotona dvd:n tahdissa. (KT 12/2009 s. 144.)

Verbijohdoksiin kuuluvat myös partisiipit, jotka kontekstissa esiintyvät usein adjektiivien asemassa. Partisiipeja esiintyy aineistossa kahta tyyppiä: agenttipartisiipeja ja TU-partisiipeja. Ensiksi mainittuja ovat *lanseeraama* 'julkisuuteen tuoma, alulle panema, tunnetuksi tekemä' ja *sertifioima* ja jälkimmäisiä *bodattu* 'lihaksikas', *buustattu* 'tehostettu', *raffinoitu* 'jalostettu, puhdistettu', ja *trimmattu* 'siistitty'. *Buustattu* perustuu englannin *to boost* -verbistä muodostettuihin suomalaisvastineisiin *buustata* tai *boostata*. *Bodattu* liittyy kehonrakennukseen (*bodybuilding*) ja pohjautuu siitä muodostettuun verbiin *bodata*.

Täysiarvoisella, lisäaineettomalla ruoalla voit päästä eroon iho-oireista. Kannattaa välttää raffinoituja eli valkaistuja tuotteita, kuten valkoista sokeria, vehnä jauhoja ja suolaa. (KT 13/2009 s. 69.)

Olet ainoastaan meitä muita hitaampi – sano siskosi sanoneen: lopulta annat periksi ja testaat sähköisesti lempijuomiasi naamakirjassa sen bodatun seinänaapurisi kanssa, jota et roskaa viedessäsi edes uskalla tervehtiä. (KT 12/2007 s. 120.)

Adjektiivijohdoksille tyypillisin johdin aineistossani on (*i*)nen sekä sen sisältävä *mAinen*. Näistä (*i*)nen on yleisempi. Sen avulla on muodostettu *addiktiivinen*, *aerobinen*, *anaerobinen*, *ayurvedinen* ja *yinginen*. *mAinen*-johdoksia esiintyi hieman vähemmän: *burleskimainen*, *colognemainen* sekä *vintagemainen*. Nämä ovatkin varsin yleinen adjektiivijohdosten ryhmä, ja tyyppi on hyvin produktiivinen (Hakulinen ym. 2004: 264–291).

Nautin omassa koti-spanssani ayurvedisista tuotteista, jotka olin suureksi ilokseni onnistunut löytämään Suomesta. (KT 10/2009 s. 31.)

Tasapainon vuoksi Ohashi neuvoo erittäin yingisiä ihmisiä ”maadoittamaan” itseään liikkumalla luonnossa sekä välttämään snobismia ja ylimielisyyttä. (KT 13/2009 s. 64.)

Aineiston substantiivijohdoksista kaikki kahta lukuun ottamatta ovat verbikantaisia eli deverbialisia. Niiden kantasana on siis verbimuoto. Verbikantaisia tekijännimiä aineistossa ovat

JA-johtimelliset *bloggaaja* 'blogin pitäjä, kirjoittaja' sekä *hydratisoija* 'kosteuttaja'. Molemmat ovat melko tuoreita muodosteita, mutta *bloggaaja* on verkkopäiväkirjojen yleistyttyä tullut jo melko tutuksi termiksi.

Suurin osa verbikantaisista johdoksista aineistossa on teonnimiä. *Us*-johtimen sisältäviä sanoja ovat *geelaus* 'akryyli- tai geelirakennekynsien laitto', *googlaus* 'Google-hakukoneen käyttö', *mesetys* 'käyttää pikaviestintä Messenger-ohjelmalla' ja *sheivaus* 'ihokarvojen höyläminen'. Teonnimiä, joissa on *minen*-johdin, ovat puolestaan *googlaaminen* 'Google-hakukoneen käyttö', *joogaaminen* 'harrastaa joogaa' ja *tuunaaminen* 'jonkin muokkaaminen tai paranteleminen yksilöllisemmäksi'. *U*-johtimellisia muodosteita ovat *deittailu* 'tapailu', *flirttailu* 'hakkailu, keimailu' ja *treffailu* 'tapailu'. Yksi *nti*-johtimellinenkin teonnimi esiintyy: *maserointi* 'hauduttaminen'.

Substantiivikantaisia johdoksia aineistossa on vain kaksi, joista toinen on tekijännimi *feissari* ja toinen substantiivijohdos *snobismi*. *Feissari* perustuu englantilaislainaan *face to face* 'kasvokkain', jota on lyhennetty ja mukautettu äänteellisesti suomalaisemmaksi ja johon on lisätty hyvin produktiivinen johdin *Ari*. *Snobismi* puolestaan muodostuu englannin kautta tulleesta lainasta *snob* 'hienostelija, keikari', johon on lisätty kansainvälinen johdinaines *ismi*.

Johdoksissa esiintyy verrattain paljon äänteellistä mukauttamista, kuten sanoissa *deittailu* (< *dating*), *feissari* (< *face to face*), *liisata* (< *leasing*), *mätsätä* (< *to match*) ja *sheivaus* (< *shaving*). Muodot ovatkin usein puhekielisiä tai slangisanoja enemmän kuin yleiskielen lainoja.

Johdoksia käytetään usein epämuodollisemmassa kielessä, mutta virallisemmissa yhteyksissä niistä yleensä käytetään kiertoilmaisuja, kuten "käyttää Google-hakukonetta" *googlaamisen* sijaan tai "käydä treffeillä" tai "tapaila" sen sijaan, että puhuttaisiin *treffailusta* tai *deittailusta*. Kaikista johdoksista sopivaa kiertoilmausta ei kuitenkaan voi muodostaa yhtä helposti. Esimerkiksi *flirttailla* lienee jo sen verran yleistynyt ja tiettyjä konnotaatioita herättävä termi, etteivät suomalaisemmat ja vanhemmat ilmaukset *keimailla* tai *hakkaila* oikein tavoita täysin samaa merkityssisältöä. Asiayhteys ja toivottu merkitys toki vaikuttavat aina siihen, miten mikäkin ilmaus kulloinkin tuntuu soveltuvan käyttöön.

2.2 Yhdyssanat

2.2.1 Kaikki osat vieraskielisiä

Katsoin yhdyssanoiksi sellaiset kokonaan vieraskieliset esiintymät, joissa on selvästi näkyvillä useampi kuin yksi sana, esimerkiksi *wetlook* (*wet* + *look*) ja *bodybalance* (*body* + *balance*). Tämän ryhmän ulkopuolelle jätin sellaiset pidemmätkin esiintymät, joista en suoraan osaa sanoa, onko niissä yhdistetty useampi sana, kuten *abhyanga* tai *shirodhara*. Käsittelen ne yksiosaisina lainoina luvussa 2.1.1.

Kokonaan vieraskielisiä ruoka-alan yhdyssanamuotoisia sitaattilainoja ovat *antipasto* 'alkupala', *coleslaw* 'kaalisalaatti', *cocktail* 'useista alkoholilajeista sekoitettu juoma; annosmaljoissa tarjottava katkarapu- tm. salaatti, hedelmälajitelma tms.', *low-carb* 'vähähiilihydraattinen', *pe-tsai* 'salaattikiinankaali', *popcorn* 'paukkumaissi' ja *pestopasta* 'pestokastikkeella maustettu makaroni'. Näistä *antipasto* ja *pestopasta* ovat italiasta lainattuja, *coleslaw*, *low-carb* ja *popcorn* englannista ja *pe-tsai* kiinasta. *Low-carb* on lyhenne ilmauksesta *low in carbohydrates*. *Pe-tsai* puolestaan voidaan kirjoittaa monella tavalla, mm. englanniksi siitä käytetään nimitystä *bok choy* (Oxford dictionaries 2010). *Cocktail* on mainituista lainoista *popcornin* ohella ehdottomasti tutuin ja vanhin. Se esiintyy aineistossa juoman lisäksi myös yksinkertaisesti 'lajitelman' tai 'sekoituksen' merkityksessä:

Jos vihanneksia ja hedelmiä syö suositellusti 400-500 grammaa päivässä, terveellisten yhdisteiden cocktailiin kertyy myös aika lailla kuitua. (KT 11/2009 s. 80.)

Kauneuteen ja vaatteisiin liittyviä vieraskielisiä yhdyssanoja ovat *couperosa* 'tila, jossa verisuonet kuultavat ihon läpi ja iho punoittaa', *eyeliner* '(nestemäinen) silmänrajausväri', *purikura* 'eräs laventelin sävy' ja *wetlook* 'kiiltävä, kosteannäköinen materiaali, tyyli tms.'. Näistä *couperosa* lienee latinaa ja tarkoittaa sananmukaisesti kupariruuusua. *Eyeliner* ja *wetlook* puolestaan ovat englantia. *Purikura* viittaa kontekstissa laventelin sävyyn (KT 12/2007 s. 25), mutta Google-hakukoneen kautta sanalle löytyy vain japanilaisten valokuva-automaatista tuostettavien koristeltujen kuvien merkitys.

Liikuntaan ja hyvinvointiin liittyviä yhdyslainoja puolestaan ovat:

aquaballet 'vesibaletti'

aquaboxing 'vesinyrkkeily'

aquabike 'vesipyöräily'

aquafunk 'vesitanssi'

aquapilates 'vesipilates'

bailatino 'tanssiliikuntaa, jossa harjoitellaan latinalaistansseja'

bodybalance 'joogaan, taichiin ja pilatukseen pohjautuva harjoittelumuoto'

bodypump 'ryhmäliikuntatunti, jossa käytetään levytankoa'

crosstrainer 'ellipsilaite; koko vartaloa muokkaava aerobinen kuntoilulaite'

dancehall 'reggaetyyppinen musiikkilaji; jamaikalainen tanssityyli'

hula-hula 'havaijilainen tanssi'

karate 'japanilainen taistelulaji'

vinotherapie 'viiniterapia'.

Lainoissa *aquaballet*, *aquabike*, *aquaboxing*, *aquafunk* ja *aquapilates* yhdistyvät latinalaislaina *aqua* ja eri kielistä tulleet liikunta- tai tanssilajien nimet: *ballet* ja *funk* ranskasta (pohjautunevat latinaan), *bike* ja *boxing* englannista ja *pilates* kehittäjänsä Joseph Pilatesin nimestä. Englantilaislainoja ovat *bodybalance*, *bodypump*, *crosstrainer* ja *dancehall*. Espanjalaisvaikutteinen *bailatino* ei nimestään huolimatta ole autenttinen espanjalainen laji, vaan se on suomalaisten Päivi Laukkasen ja Satu Markkasen kehittäminen (Swivel 2010; Tanssiurheiluliitto 2010). Nimessä yhdistyvät espanjan verbi *bailar* 'tanssia' sekä Yhdysvalloissa asuvaa latinalaisamerikkalaista tarkoittava *latino*-nimitys, joka myös on espanjaa. *Karate* tulee japanista ja tarkoittaa sananmukaisesti tyhjää kättä (*kara* 'tyhjä', *te* 'käsi') (Oxford Dictionaries 2011). *Vinotherapie* vaikuttaa ranskalaislainalta. *Karatea* lukuun ottamatta mainitut yhdyssanat ovat hyvin tuoreita.

Muita lainoja ovat:

besserwisser 'kaikkietävä ihminen'

buttonhole 'napinläpi; silmäleikkausterminologiassa reikä sarveiskalvosta leikatussa läpässä'

freecap 'silmäleikkausterminologiassa kokonaan irtoava sarveiskalvosta leikattu läppä'

sixpack 'kuuden kappaleen pakkaus'

sudoku 'japanilainen numeroristikko'

tamagotchi 'virtuaalilelu'

unisex 'molemmille sukupuolille sopiva'

ylang-ylang 'aasialainen puu ja siitä saatava tuoksuva öljy'.

Näistä englannista lainattuja ovat *buttonhole*, *freecap* ja *sixpack*, joista viimeisin on viime vuosina yleistynyt nopeasti. *Besserwisser* on saksaa, *sudoku* ja *tamagotchi* japania, *unisex* latinaa ja *ylang-ylang* tagalogia. *Sudoku* ja *tamagotchi* viittaavat molemmat eräänlaisiin hitti-

ilmiöihin, joista *tamagotchi* alkaa olla jo hiljalleen unohtumassa. *Buttonhole* ja *freecap* esiintyvät LASIK-leikkauksesta kertovassa tietorudussa:

Riskit/haitat: Harvinaiset riskit liittyvät läpän tekoon: freecapissa läppä irtoaa kokonaan, ja buttonholessa siihen muodostuu reikä. (KT 13/2009 s. 85.)

2.2.2 Vierassana määräiteosana

Aineiston tavallisin yhdyssanojen muodostuskeino on sitaattilainan yhdistäminen suomenkieliseen tai sellaiseksi mieltävään perusosaan. Käsittelen tässä luvussa erikseen ne lainasanat, joiden perusosana on selkeästi suomenkielinen sana tai vanha laina, ja ne, joissa perusosana on nuori erikoislainasana. Esittelen tässä luvussa myös sanaliittoalkuiset yhdyssanat.

Vierassana-alkuisia yhdyssanoja esiintyy kaikilla lehden kattamilla aloilla. Kauneusalaan lukeutuvia lainoja ovat:

all-in-one-koostumus 'monitoimituote'
aloe-uute 'aloe vera -kasvista tehty uute'
amorinkaari 'jousenkaarta muistuttava ylähuulen kaari'
anti-age-voide 'vanhenemisen merkkejä häivyttävä voide'
argan-öljy 'arganpuun pähkinöistä valmistettu öljy'
art deco -henkinen 'eri tyyliisuuntia yhdistelevää modernia koristeellista tyyliisuuntaa henkivä'
biker-tyyli 'moottoripyöräilijätyyli'
botoxruike 'ryppyjä silottava botuliinitoksiiniruike'
chypre-tuoksu 'raikas kukkaistuoksu-tyyppi'
couperosaiho 'iho, jossa verisuonet kuultavat läpi'

galangauute 'vaaleasta voimakasmakuisesta juurakosta saatava uute'
ginsenguute 'aasialaisesta rohdoskasvista saatava uute'
halter-neck-uimapuku 'uimapuku, jonka olkaimet sidotaan niskan taakse'
hamamelisuute 'ihonhoitoon käytettävä taikapähkinäuute'
hipster-housu 'matalalantioinen housu'
jetset-henki 'suihkuseurapiirihenki'
jojobaöljy 'jojobapensaasta saatava öljy'
look-tuote 'tiettyyn (meikki)tyyliin käytettävä tuote'
metallizer-voide 'metallinhehkua tuova metalligeelivoide'
mini-hiuslakka 'pienikokoinen hiuskiin-nepullo'

moussemeikkivoide 'vaahtomainen meikkivoide'

nudesävy 'luonnollinen sävy'

nudetyyli 'luonnollinen tyyli'

off-the-rack-tavara 'valmistavara, hyllytuote'

one-shot look -tuote

oversize-neule 'liian suuri neule'

push-up-liivit 'kohottavat rintaliivit'

rock chic -nahkatakki 'trendikäs nahkatakki'

roll-on-pullo 'pullo, josta nestemäinen sisältö valutetaan pyörivää kuulaa pitkin'

sheavoi 'afrikkalaisen sheapuun/karitepuun siemenistä keitetty ihonhoitoon käytettävä rasva'

smart casual -tyylinen 'rentoa tyylikkyyttä edustava, siisti pukeutuminen'

spandex-neulos 'elastaani-, joustava keinokuituneulos'

unisex-lasit 'sekä miehille että naisille sopivat lasit'

vintage-osasto 'menneiden vuosikymmenten tavaroita ja vaatteita käsittävä osasto'

wetlook-käsittely 'kosteannäköiseksi tekevä käsittely'

yang-ihminen 'itämaisessä ajattelussa yksityiskohtiin ja käytännölliseen lopputulokseen keskittyvä ihminen'

yin-ihminen 'itämaisessä ajattelussa herkkä, tunteellinen ja kokonaisuudet hahmottava feminiininen ihminen'

zen-tyyli 'tapa, jossa näkyy zenbuddhalaisuuden meditaatio ja sisäinen rauha'.

Lainoista *amorinkaari* lienee tutuin ja vanhin, kun taas muut vaikuttavat paljon uudemmilta.

All-in-one-koostumus esiintyy kauneustuotteista kertovassa artikkelissa:

Monitoiminen tuote on paikallaan silloin, kun tavoitteena on yhdistää tehokkuus ja nopeus, ajan kanssa hoitavuus ja välitön kaunistus. All-in-one-koostumus sisältää kosteuttavia, kiinteyttäviä ja päivettäviä aineosia. Nautinnollinen tuoksu ja mukava koostumus viimeistelevät hemmottelevuuden. (KT 13/2007 s. 41.)

Cityflikka puolestaan esiintyy vain kerran väliotsikossa ”Elämänjanoinen cityflikka” (KT 13/2007 s. 50.) *Biker-tyyliä* on käytetty kuvaamaan muodikasta nahkatakkaa:

Lindexin lyhyessä tekonahkatakassa on asennetta. Vetoketjutaskuineen ja ¾-hihoineen se huokuu biker-tyyliä. Takki sopii myös mekon kanssa. (KT 10/2009 s. 77.)

Hipster-housu esiintyy uimapukujen ja bikiniesittelyjen yhteydessä: ”Hipster-housu on armeilias kurveille” (KT 8/2009 s. 107). Sekä *oversize-neuletta* että *off the rack -tavaraa* on puolestaan käyttänyt Arman Alizad kolumnissaan räätälöityjen pukujen puolesta:

Vaikka syksyn hitti ovat *oversize-neulet*, avainsana on ”räätälöity”. – – Miesten ja naisten olisi korkea aika teettää pukunsa eikä ostaa *off the rack -tavaraita*, joita tulee vastaan joka nurkan takaa. (KT 12/2007 s. 101.)

Chypre-tuoksun vierassana *chypre* on ranskankielinen nimitys Kreikasta. Tuoksuperheen nimi perustuu François Cotyn suunnittelemaan samannimiseen tuoksuun, josta tuli vastaavien, mm. kukkia, mausteita ja havupuita sisältävien, tuoksujen malliesimerkki (Wikipedia, the Free Encyclopedia 2010).

Ruokasanastoon kuuluvat:

cashewpähkinä ’munuaispuun valkoinen munuaisenmuotoinen siemen, acajoupähkinä’

chilikastike ’chilipaprikalla maustettu kastike’

cocktaillasi ’lasi, josta tarjoillaan sekoitettuja alkoholijuomia, katkarapu- tm. salaatteja tai hedelmäajitelmiä’

cola-juoma ’kasvisuutejuoma’

curry-kookosmaito ’curry-mausteseoksella maustettu kookosmaito’

dijon-sinappi ’eräs ranskalainen sinappi’

fetajuusto ’eräs kreikkalainen, tavallisesti suolaveteen säilötty tuorejuusto’

gourmetruoka ’erityisen huolellisesti ja taidokkaasti valmistettu ruoka, herkku-ruoka’

lasagnelevy ’pastalevy’

omega-3-rasvahappo ’eräs monityydyttymätön rasvahappo’

pestokastike ’mm. basilikasta, oliiviöljystä ja pinjansiemenistä valmistettu kastike’

sieni-mozzarellaleivät ’sienillä ja eräällä, alkuaan italialaisella, pehmeällä juustolla täytetyt leivät

wasabimauste ’japanilaisissa ruoissa käytettävä maustekrassin juuresta valmistettu väkevä maustetahna’

wasabimaustettu ’japanilaisella maustetahnalla maustettu’.

Näistä *cola-juoma* esiintyy hampaidenhoidosta kertovassa artikkelissa:

Kahvi, tee ja varsinkin punaviini jättävät herkästi hampaisiin värjäytymiä. Kotona ei kuitenkaan kannata rynnätä heti punaviinilasillisen jälkeen pesemään hampaitaan. Sama pätee erityisesti cola- ja urheilujuomiin – . (KT 13/2007 s. 71.)

Ruokasanoista monet ovat päässeet jo Kielitoimiston sanakirjaan, joten ne lienevät kohtuullisen vakiintuneita.

Sen sijaan liikunta- ja hyvinvointialan sanastossa on paljon tuoreempaa sanastoa. Aihepiirin esiintymiä ovat:

aerobic-tunti 'askelsarjoja ja lihaskuntoliikkeitä sisältävä monipuolinen ryhmäliikuntatunti'

aerogramm 'aerobic'

aerobyttä 'aerobic'

akurata 'akupunktiopisteiden muodostama rata, meridiaani'

army-jump 'armeijatyylinen rankka ryhmäliikuntatunti'

ayurveda-terveysoppi 'vanha intialainen terveydenhoitojärjestelmä ja -oppi'

body & mind -viikonloppu 'kehon ja mielen hyvinvointiin keskittyvä viikonloppuloma'

body&mind-tunti 'kehon ja mielen hyvinvointiin keskittyvä liikuntatunti'

chakra balance -hengittely 'energiakeskusten tasapainottamista hengityksen avulla'

dance-tunti 'eri tanssilajeista koostuva ryhmäliikuntatunti'

dengue-kuume 'dengue-viruksen aiheuttama kuumetauti'

disco-tanssi 'tanssia rytmikkään diskomusiikin tahtiin'

doppler-tutkimus 'aaltoliikkeen taajuudessa, vaiheessa tai aallonpituudessa tapahtuvaan näennäiseen muutokseen pohjautuva tutkimus'

extreme-elämys 'äärielämys'

feng shui -ekspertti 'kiinalaisen rakennusopin asiantuntija'

fitness-viikonloppu 'kehonhuoltoon ja -terveyteen keskittyvä viikonloppuloma'

flamenco-tanssi 'espanjalainen tanssi'

flow-tila 'tila, jossa on niin uppoutunut tekemään jotain, että ajantaju katoaa'

futon-patja 'japanilainen patja'

guaranauute 'guaranapuun siemenistä valmistettu uute'

guasha-lasta 'kivistä tai luusta tehty lasta'

hamstring-venytys 'takareiden venytys'

khmer-hieronta 'kambodžhalainen hierontatapa, jossa hieroja venyttää asiakkaan kehoa'

kick-back-ojentajaliike 'liike, jossa potkaistaan taaksepäin'

kigelia africana -uute 'makkarapu-uute'

lomilomi-tekniikka 'havaijilainen neljän käden hierontatekniikka'
marmapiste 'energiakanavien päätepiste ayurvedassa'
personal-jumppari 'henkilökohtainen liikuntaohjaaja'
pilates-tunti 'pilates-kehonhallintatekniikkaa opettava tunti'
qigong-harjoitus 'vanhan kiinalaisen opin mukainen harjoitus'
reiki-ohjaaja 'japanilaista luontaishoitomenetelmää käyttävä ohjaaja'
reishi-uute 'lakkakäävästä valmistettu uute'
roll-on-hoito 'roll-on-pullossa oleva hoitotuote'
senna alata -kasvi 'eräs trooppinen kasvi'

shiatsuhoitaja 'kiinalaisen akupainanan perinteeseen perustuvaa japanilaista hierontamenetelmää käyttävä hoitaja'
shindohieronta 'japanilaiseen itsehoito- ja hoitomenetelmään pohjautuva hieronta'
showtanssi 'eri tanssityylejä yhdistävä monipuolinen tanssilaji'
spinning-sisäpyöräily 'kuntopyöräily'
spa-loma 'hoitolaloma'
stretching-tunti 'venyttelytunti'
thaihieronta 'thaimaalainen hieronta, jossa käsitellään kehon energialinjoja'
tsubohieronta 'japanilainen hierontamenetelmä, jossa käytetään useita käden tekniikoita'
tuina-hieronta 'vanha kiinalainen akupunktuuriin perustuva hierontamuoto'
wu wei -asenne 'toimintaa ilman väkisin yrittämistä'.

Näistä *doppler-tutkimus* esiintyy lääkäripalstalla suonikohjuihin liittyvän kysymyksen vastauksessa: ”Pidemmälle viety värinäyttöinen doppler-tutkimus tarkentaa diagnoosia vajaatoimintaa seulottaessa ja auttaa löytämään pinnallisten laskimoiden kulkureitin” (KT 12/2007 s. 83). Molemmat *viikonloppu*-loppuiset yhdyssanat ovat samasta hyvän olon lomiam käsittelevästä artikkelista:

Lähde ystävättäresi kanssa viettämään sporttista viikonloppua Suomen Urheiluopistolle Vierumäelle. Tänä syksynä ohjelmassa on vielä bailatinoa, salsaa, pilatesta, juoksua sekä body & mind- että fitness-viikonloppu. (KT 11/2009 s. 48.)

Aerobic-tunti, *aerojumppa* ja *aerolytö* esiintyvät kaikki samassa yhteydessä jumppien Suomeen tulosta kertovassa artikkelissa aikajanan alussa:

1975-1980: Suomen ensimmäiset aerobic-tunnit pidetään Helsingissä ja Tampereella aerojumpan ja -jytän nimillä. (KT 13/2009 s. 155.)

Siinä missä ruoka-alan lainasanat ovat siis verrattain tuttuja lähes jokaiselle kotikokille, sisältyy hyvinvointisanastoon runsaasti vieraankuuloisia lainoja. Näissä tapauksissa tuttu perusosa antaa edes jonkinlaista osviittaa siitä, mihin kyseinen termi liittyy. Esimerkkeinä *ayurveda-terveysoppi*, *khmer-hieronta*, *lomilomi-tekniikka* ja *marmapiste*. Toisaalta monissa yhteyksissä käytössä oleviin sitaattilainoihin voidaan lisätä tuore perusosa sen mukaan, missä yhteydessä lainaa käytetään, kuten seuraavissa tapauksissa: *body&mind-tunti*, *pilatespallo*, *roll-on-hoito* ja *spa-loma*. Oma pieni erikoisuutensa on aineistossa kerran esiintyvä *spinning-sisäpyöräily*, jossa perusosa tietysti mielessä toistaa alkuosan sitaattilainan suomeksi. Kielitoimiston sanakirjassa *spinning* on selitetty kuntopyörävoimisteluksi (KS s. v. *spinning*), joka käytännössä on pyöräilyä sisätiloissa kuntopyörällä. Ilmaustapaan vaikuttanee se, että esiintymä on poimittu liikunta-artikkelin yhteyteen kootusta aikajanasta, jossa esitellään eri ryhmäliikuntamuotojen saapumista suomeen:

1990-luvun loppu: – – Spinning-sisäpyöräily saapuu saleille. (KT 13/2009: 156.)

Muita sanoja ovat:

carpe diem -kausi 'hetkeen tarttumisen ajanjakso'

design-pyyhe '(huippu)muotoilijan suunnittelema pyyhe'

extreme-elämys 'äärikokemus'

extreme-ilotulitus 'runsas määrä äärikokemuksia'

"fight club" -henki 'taistelukerhohenki'

folklore-vaikute 'kansanperinnevaikute'

geysir-sukupolvi 'ensimmäinen sukupolvi, joka on nostanut pintaan sotien traumat'

grungerokkarityttö 'raskaampaa rokkia kuunteleva/tyylisuunnaltaan edustava tyttö'

jazz-tyttö 'jazzia kuunteleva/tyylisuunnaltaan edustava tyttö'

mönkijäsafari 'eräretki mönkijöillä'

novascotiannoutaja 'eräs koirarotu'

off-nappula 'virrankatkaisukytkin'

osmanthus-kukka 'mm. tuoksuihin käytettävä aasialainen kukka'

striptease-esitys 'tanssiesitys, jonka aikana tanssija riisuutuu'.

Carpe diem -kausi esiintyy tuoksuhoroskooppi-palstalla kauriin kohdalla: ”Joulusta alkaa carpe diem -kautesi, joten pidä silmät avoinna uusille mahdollisuuksille” (KT 14/2007 s. 77). *Geysir-sukupolven* merkitys selitetään Suhteet nyt -palstalla:

Kolmikymppisiä suomalaisia on alettu kutsua geysir-sukupolveksi: he ovat ensimmäinen sukupolvi, joka on purskauttanut pintaan sotien traumat. Termi on lähtöisin ohjaaja Sanna Lavasteen kynästä. (KT 12/2009 s. 127.)

Off-nappula puolestaan tulee esiin hengityksestä kertovassa artikkelissa: ”Elimistön tuuletus on päällä jatkuvasti, sillä off-nappulaa ei ole” (KT 13/2009 s. 102).

Aina merkitys ei täysin selviä kontekstista eikä Internetinkään avulla. Tällainen on mm. *chakra balance -hengittely*, joka asunsa perusteella liittyyneen chakrojen eli energiakeskusten tasapainottamiseen hengityksen avulla, mutta se, mitä se käytännössä tarkoittaa, ei selvinnyt tutkimuksen aikana. Toinen vaikeammin määriteltävä lainasana on *one-shot look -tuote*, joka esiintyy silmienrajausvärin yhteydessä K&T Kokeilee -palstalla kokeilutuotteen lupauksen kohdalla:

Lakkamaisen kiiltävän ja syvän mustan rajauksen antava nesterajaus. Sävyinä syvän-musta ja kirkas kimalleväri. One-shot look -tuote. (KT 9/2009 s. 44.)

Koska merkitystä ei millään tavalla kontekstissa selitetä, sen avautuminen lukijalle jää vaajaaksi. Lainan voi ajatella tarkoittavan kerralla onnistuvaa rajausta, mutta on myös mahdollista, että sillä tarkoitetaan vain rajoitetun määrän verran valmistettua tuotetta, johon one shot -termillä voidaan viitata (Ostolakossa 2010). Tässä yhteydessä tarkoitettu merkitys ei kuitenkaan etsimisenkään jälkeen tutkimuksen aikana selvinnyt. Kolmas hankalasti määriteltävä laina on ”*fight club*” -henki, jossa viitataan todennäköisesti vuonna 1999 ilmestyneeseen amerikkalaiseen elokuvaan *Fight Club* (The Internet Movie Database 2010). Elokuvasa on nimensä mukaisesti tappelukerho, johon aineiston lainasanakin viitanee. Se esiintyy samassa ryhmäliikuntatuntien suosion kasvusta kertovassa artikkelissa *spinning-sisäpyöräilyn* kanssa samalla aikajanalla kymmenisen vuotta myöhemmin:

2000-luvun puoliväli: – – Vaativat lajit kasvattavat suosiotaan: pitkään treenanneet kai-paavat tuloksia ja ”fight club” -henkeä. (KT 13/2009 s. 156.)

Useimmiten määriteosa on yksiosainen, kuten sanoissa *biker-tyyli*, *dijon-sinappi* ja *vintage-osasto*. Useampiosaisia määriteosia esiintyy kuitenkin jonkin verran. Vaihtoehtoisesti ne ovat joko yhdyssanoja, esimerkiksi *anti-age-voide*, *flip-flop-sandaalit* tai *ruokashoppailustrategia*, tai sanaliittoja, kuten *rock chic -nahkatakki*, *smart casual -tyylinen* tai *voice ge -terapeutti*. Yksi näiden yhdistelmäkin esiintyy: *one-shot look -tuote*. Toisaalta myös perusosa on joissain tapauksissa yhdyssana, kuten tapauksissa *ayurveda-terveysoppi*, *extreme-ilotulitus*, *halter-neck-uimapuku*, *moussemeikkivoide*, *rock chic -nahkatakki* ja *spinning-sisäpyöräily*.

Jotkin perusosat toistuivat aineistossa useisiin vierassanoihin yhdistyneinä. Eniten esiintymiä ovat saaneet *tunti* ja *henki* sekä sen johdos *henkinen*. *Tunti* on perusosana ainakin viidessä ja *henki* neljässä eri yhdyssanassa: *aerobic-tunti*, *body&mind-tunti*, *dance-tunti*, *pilates-tunti* ja *stretching-tunti*; *art deco -henkinen*, *fiftarihenki*, ”*fight club*” -*henki* ja *jetset-henki*. Kolmen esiintymän perusosia ovat *cocktail* (mm. *hedelmäcocktail*, *vitamiincocktail*), *hieronta* (mm. *shindohieronta*, *tuina-hieronta*), *tanssi* (mm. *flamenco-tanssi*, *show-tanssi*), *terapia* (mm. *navajoterapia*, *tsuboterapia*) sekä *uute* (mm. *galangauute*, *ginseng-uute*). Kahdesti toistuvia on useita: *breikki* (*liikuntabreikki*, *lounastuntibreikki*), *hoito* (*roll-on-hoito*, *navajohoitto*), *piste* (*marmapiste*, *shiatsupiste*), *tuote* (*look-tuote*, *one-shot look -tuote*), *tyttö* (*jazztyttö*, *grungerokkarityttö*), *tyyli* (*biker-tyyli*, *zen-tyyli*), *viikonloppu* (*body & mind -viikonloppu*, *fitness-viikonloppu*) ja *voide* (*anti-age-voide*, *metallizer-voide*).

Yhdyssanoja, joissa sitaattilaina on määriteosana jotenkin mukautuneelle vierassanalle, esiintyy aineistossa jonkin verran. Tällaisia kauneuteen liittyviä lainasanoja ovat *anti-ageing-mineraali* ’vanhenemisen merkkejä häivyttävä mineraali’, *day spa -buumi* ’päivähoitolainnoston, -huippukausi’, *flip-flop-sandaalit* ’varvassandaalit’, *kashmir-proteiini* ’aasialaisen hienon villan valkuaisaine’, *lifting-seerumi* ’ihoä kiinteyttävä tehoaine’, *lurex-neuletoppi* ’metallimaisesta langasta kudottu hihatön pusero’, *push-upit* ’kohottavat rintaliivit’ ja *supermini* ’hyvin lyhyt hame’. Kaikki mainitut ovat jokseenkin tuoreita. Näistä *anti-ageing-mineraali* esiintyy eri ihoon vaikuttavista vitamiineista ja kivenaineista kertovassa tietoruuudessa:

Banaanien, rusinoiden ja pähkinöiden sisältämää magnesiumia pidetään tärkeänä anti-ageing-mineraalina. Lisäksi se estää stressiä ja turvotusta etenkin vatsanseudulla.
(KT10/2009 s. 30.)

Flip-flop-sandaalit esiintyvät hieman totutusta poikkeavassa yhteydessä: *Uniqeeco-rannekoru on valmistettu vanhoista flip-flop-sandaaleista* (KT 8/2009 s. 99). *Kashmir-proteiini* puolestaan esiintyy kotihoitoon sopivista tuotteista kertovassa tekstissä: ”*Natural Beauty* -tuotteiden

tehoaineina on muun muassa kashmir-proteiineja ja mangomaitoa” (KT 10/2009 s. 35). *Lux-rex-neuletopit* kuuluvat pikkujoulukauden vaate-esittelyihin:

Metallinhohtoa näkyy asusteissa ja vaatteissa hopean, kullan ja pronssin sävyissä. Ohuet *lux-rex-neuletopit* ja väljät satiinipaidat hohtavat taatusti pikkujouluissa. (KT 13/2007 s. 85.)

Liikuntaan ja hyvinvointiin liittyviä esiintymiä, joissa perusosana on erikoislaina, ovat puolestaan:

<i>astangajooga</i> ’urheilullinen joogalaji’	<i>naprapatia</i> ’nivel- ja lihaskipujen yms. parannusmenetelmä’
<i>feng shui -ekspertti</i> ’kiinalaisen rakentamisopin asiantuntija’	<i>navajoterapia</i> ’intiaanien menetelmiin perustuva hoitomuoto’
<i>haloterapia</i> ’suolahoito’	<i>tsuboterapia</i> ’akupistehieronta’
<i>keep-it-simple-metodi</i> ’yksinkertaistamismenetelmä’	<i>voice massage -terapeutti</i> ’äänihierontaterapeutti’.
<i>lomilomi-tekniikka</i> ’havaijilainen neljän käden hierontatekniikka’	

Suurin osa sanoista on valtaväestölle varmasti melko vieraita.

Ruoka-alan lainat ovat hieman pidemmälle mukautuneita ja sitä kautta tutumpia: *cayennepippuri* ’kuivatusta voimakkaasta chilipaprikasta valmistettu mauste’, *couscous-salaatti* ’salaatti, johon on käytetty karkeitä vehnäsuurimoita’, *dijon-sinappi* ’ranskalainen sinappi’, *kalamataoliivi* ’kreikkalainen musta oliivi’, *tofuvokki* ’soijajuustosta vokkipannussa valmistettu ruoka’ ja *wasabijogurtti* ’jogurtti, johon on käytetty wasabimaustetta’. Näistä *cayennepippuri* ei siis itse asiassa ole pippuria vaan jauhettua chilipaprikaa. *Cayenne* perustuu eteläamerikkalaisten tupi-intiaanien chilikasvista käyttämään nimitykseen *kuyinha* (Raholan syötäviä sanoja 2010; Meira Maustematkat 2010).

Muita puolestaan *cityflikka* ’kaupunkilaistyttö’, *garderobi* ’vaatekaappi, puvustus’ ja *interventio* ’väliintulo’.

2.2.3 Vierassana perusosana

Vaikka aineiston yhdyssanoissa ehdottomasti tyypillisin tapa on täydentää sitaattilainaa suomenkielisellä perusosalla, esiintyy tapauksia myös toisinpäin. Tyyppiä esiintyy eniten ruokasanoissa. Tällaisia lainoja ovat:

appelsiinibreezer 'appelsiinilla maustettu mieto rommipohjainen alkoholi-juoma'

hedelmäcocktail 'hedelmäsekoitus'

lohiwrap 'lohitäytteinen tortillarulla'

marjasmoothie 'marjoista ja esim. maidosta tai jogurtista tehty sakea juoma'

pikasmoothie 'nopeasti valmistuva sakea juoma'

taskurapubruschetta 'taskuravunlihalla päällystetty paahdettu leipäviipale'

vanilja-halvapannacotta 'vaniljalla ja halvalla maustettu kermavanukas'.

Appelsiinibreezeriä on käytetty kuvaamaan hiustuotteen tuoksua:

L'Oréal *Playball* -suihkepullot tarjoilevat sileyttä, kiiltoa, ryhtiä ja tukea. Appelsiinibreezerin ja mojiton tuoksut saavat veden kielelle. (KT 14/2007 s. 26.)

Myös *hedelmäcocktail* esiintyy tuoksujen yhteydessä artikkelissa, jossa miesraati analysoi naisten hajuvesiä:

Tästä tulee eniten mieleen jälkiruoat. Hedelmäcocktail, jossa on jotakin pistävää. Tuoksu nuoremmalle neidolle? (KT 14/2007 s. 38.)

Kauneusaiheisia lainoja ovat *kasarilook* '1980-luvun pukeutumis- yms. tyyli', *kesäsetson* 'kesäkäyttöön sopiva lierihattu', *kuivashampoo* 'hiuksia raikastava hienojakoinen jauhesuihke' ja *vauvabody* 'vauvojen yksiosainen alusvaate'. *Kasarilookilla* viitataan aineistossa hius-tyyliin:

Madden kasarilookin saa tupeeraamalla tukan edestä ja sitomalla sen korkealle taakse löyhälle ponnarille. Huivi sidotaan Minni Hiiri -rusetiksi pään päälle. (KT 9/2009 s. 50.)

Liikuntaan ja hyvinvointiin liittyviä lainoja ovat *Aura-asana* 'eräs jooga-asento', *kotispa* 'kotihoitola', *kylpycocktail* 'kylpyporekuulasekoitus', *salibandy* 'sisätiloissa pelattava kaukalopalloa muistuttava mailapeli' ja *vitamiinicocktail* 'vitamiinisekoitus'.

Muista aiheista poimittuja ovat *maailmancup* 'moniosainen kansainvälinen urheilukilpailu', *Stocka-blues* 'Stockmann-tavaratalon taustamusiikki', *tanssimusiikki-workshop* 'tanssimusiikin työpaja', *telaketjubesserwisser* 'ihminen, joka luulee jatkuvasti olevansa oikeassa' ja *tulosrumba* 'tuotteliaisuus'. Näistä *tulosrumba* on hieman vaikeasti määriteltävä. Mistään kovin vakiintuneesta ilmaisusta tuskin lienee kyse, sillä se esiintyy vain kerran ja tuolloinkin tuoksuhoroskoopipalstalla neitsyen kohdalla:

Muistutan vielä, että tämän vuoden tavoite on tunnustaa asiantuntijuutesi. – – Ota aikalisä näin kesällä, tankkaa akkusi ja lataa syksyksi tiivistähtinen tulosrumba. (KT 8/2009 s. 52.)

Stocka-blues esiintyy aiemmin mainitun hedelmäcocktailin kanssa samassa tuoksuartikkelissa, jossa miesraati arvioi naisten hajuvesiä:

Tämän käyttäjä saattaa kuunnella Norah Jonesia. Stocka-bluesia. (KT 14/2007 s. 37.)

Maailmancup on muita sanoja huomattavasti vanhempi ja vakiintuneempi. Muut sen sijaan ovat melko satunnaisia yhdistelmiä, joilla on todennäköisesti pyritty lähinnä värittämään tekstiä. Tähän viittaa myös se, että ne esiintyvät kukin vain kerran eivätkä toistu muissa yhteyksissä.

2.2.4 Mukautuneet yhdyssanat

Kaikkiin aineiston yhdyssanoihin ei sisälly varsinaista sitaattilainaa, vaan muutamia erikoislainan sisältäviä tapauksia on mukana. Erikoislainana näissä muodoissa on joko johdos tai sitaattilainasta suomalaisemmaksi mukautunut muoto. Näistä kauneusalaan liittyviä ovat:

biitsikampaus 'rantakampaus'

fiftarihenki '1950-luvun henki'

hifistelykynnet 'erikoisen hienot kynnet'

juoksucaprit 'ihonmyötäiset pohjepituiset urheiluhousut'

karitevoi 'arfikkalaisen karitepuun hedelmistä tuotettu ihonhoitorasva'

kasmirmekko 'aasialaisesta hienosta vil-
lasta valmistettu mekko'

kauneuskoktail 'kaunistava sekoitus'

makramee-bikinit 'virkattu kaksiosainen
uima-asu'

treenicaprit 'pohjemittaiset urheiluhou-
sut'.

Hifistelykynnet toimivat otsikkona lyhyelle esittelylle Minx-trendimanikyristä, jossa kynnen päälle liimataan filmikalvo (KT 8/2009 s. 37). *Karitevoi* on synonyymi *sheavoille* (mm. Vihreä kosmetiikka 2010). *Kauneuskoktail* esiintyy otsikossa ”Sekoita oma kauneuskoktailisi” (KT 10/2009 s. 30). Otsikko edeltää tekstiä, jossa kerrotaan eri vihannesten, hedelmien ja marjojen sisältämien aineiden vaikutuksista ihonhoidossa.

Ruoka-alan sanastoon kuuluvia ovat *dippivihannekset* 'vihanneksia, joita kastetaan maustekastikkeeseen', *ruokashoppailustrategia* 'toimintasuunnitelma, jonka perusteella ruokaostokset tehdään' ja *samppanjabrunssi* 'aamupäivällä syötävä aamiaisen ja lounaan väli-
muoto samppanjan kera'. *Dippivihannekset* esiintyy juureksiin keskittyvässä ruoka-
artikkelissa, jossa niitä kehoitetaan käyttämään monipuolisesti:

Palsternakkaa voi kypsentää myös perunan kanssa soseeksi. Tai tutustu kirpeään retikkaan, ja lisää sitä tuoreeltaan salaatteihin, raasteeksi ja dippivihanneksiksi. (KT 10/2009 s. 70.)

Ruokashoppailustrategia puolestaan mainitaan ruuan ympäristövaikutuksia vertailevan artikkelin johdannossa:

Luomu. Lähiruoka. Kausiruoka. K&T pohtii, mitä plussaa ja miinusta eri ruokashoppailustrategioilla on. (KT 8/2009 s. 20.)

Liikuntaan ja hyvinvointiin keskittyviä ovat *abdominoplastialeikkaus* 'vatsanpeitteiden muotoa korjaava leikkaus', *immuniteetti boosteri* 'vastustuskykyä vahvistava aine/tekijä', *liikunta-breikki* 'liikuntatauko' ja *luffakuorinta* 'kuorinta, joka tehdään luffa-kasvista valmistetulla luonnonkuitusienellä'. *Abdominoplastialeikkaus* mainitaan intiimikirurgiasta kertovassa artikkelissa, jossa on haastateltu mm. gynekologi Eero Varilaa:

– Meillä gynekologin asiantuntemusta tarvitaan monesti plastiikkakirurgian apuna, mutta myös gynekologimme käyttää plastiikkakirurgien apua, kun kohdunpoiston yhteydessä korjataan samalla vatsanpeitteiden muotoa abdominoplastialeikkauksella. (KT 8/2009 s. 74.)

Luffakuorinta tulee esiin rintahoidoista kertovassa artikkelissa (KT 8/2009 s. 62.) *Immunitteet-tiboosteri* puolestaan mainitaan ayurvedan neuvoja vilustumisen ehkäisyyn esittelevässä tekstissä:

Tutustu *Chyawan prash* -tahnaan. Muinaiseen intiankarviaisesta valmistettuun tahnaan on sekoitettu 49 eri yrtin uutteen. Tahna sisältää muun muassa runsaasti C-vitamiinia luonnollisessa muodossa ja on oikea immunitteetiboosteri. (KT 12/2007 s. 58.)

Muita mukautuneita yhdyssanoja ovat:

deittailutrendi 'tapailumuoti'

kuvaustiimi 'kuvausryhmä'

deittiviidakko 'tapailutihentymä'

lounastuntibreikki 'lounastauko'

feissikirja 'Facebook'

perhepetilobbari 'perheen yhteisen sängyn puolestapuhuja'

himoshoppaaja 'innokas ostosten tekijä'

UV-filtteri 'ultravioletivalon suodatin'.

karderoopi 'vaatekaappi, puvusto'

Deittailutrendillä viitataan uuteen pikatreffimuotoon:

New Yorkin uusin ja kaunein deittailutrendi on katsetreffit. – – Osallistujilla on kaksi minuuttia aikaa katsekontaktiin. – – Kun katsekierto on tehty, voi halutessaan ryhtyä juttusille sen henkilön kanssa, jonka silmissä näki kiinnostuksen pilkkeen... (KT 12/2007 s. 105.)

Toinen tapailuun liittyvä laina, *deittiviidakko*, puolestaan esiintyy kirja-arvostelussa: ”Elina Pirisen päivitetty versio *Kuinka löytää se oikea ja pitää samalla hauskaa* -kirjasta (Ajatus kirjat) auttaa sinua suunnistamaan deittiviidakossa” (KT 10/2009 s. 83). *Perhepetilobbariin* viitataan Kohti uutta -elokuvan esittelyssä:

Identiteetit hukassa pariskunta pakkaa laukkunsa, nousee koneeseen ja matkustaa tapaamaan erilaisia lapsiperheitä. Esimerkiksi Wisconsinissa he tapaavat luonnollista vanhemmuutta kannattavan perhepetilobbarin Ellenin (**Maggie Gyllenhaal**). (KT 12/2009 s. 127.)

2.3 Sanaliitot

Sanaliittomuotoisia sitaattilainoja esiintyy aineistossani niin yksittäisinä kuin yhdyssanojen osina. Olen käsitellyt jälkimmäiset yhdyssanojen mukana kappaleessa 2.2. Tässä kappaleessa keskityn pelkästään yksittäisinä esiintyviin sanaliittoihin. Sanaliittoina esiintyvistä tapauksista suurin osa on substantiiveja, kuten *after shave*, *aloe vera*, *business coach*, *personal trainer* ja *voice massage*. Aineistossa on kuitenkin lisäksi muutamia lausahduksia ja jopa kokonainen lause, esimerkiksi *cha cha chacha chaa*, *happy ever after* ja *that's it*, jotka myös katson kuuluviksi tähän kategoriaan.

Monet aineistossa esiintyvät vieraskieliset tittelit ovat sanaliittomuotoisia. Useimmat titteliesiintymät on poimittu numeron 8/2009 sivuilla 44–50 olevasta *65 x kauniimpi sä* -artikkelista, jossa esitellään kauneuden ammattilaisten, lehden toimittajien sekä lukijoiden kauneudenhoitovinkkejä. Vinkkien perässä on nimimerkki, ja näissä nimimerkeissä on usein mainittu myös titteli nimen edellä. Koska kyseiset tittelit esiintyvät kuitenkin varsinaisen erisnimen edellä olematta varsinaisesti osa sitä (vrt. esim. *päätoimittaja*), olen päättänyt sisällyttää ne myös aineistoon. Kuitenkin yksinomaan nimimerkkinä esiintyvät lainat olen jättänyt aineiston ulkopuolelle juuri siitä syystä, että ne ilman mitään pääsanaa ovat itsessään erisnimiä. Mainittuja titteleitä ovat *pr coordinator* 'tiedotus- ja suhdetoiminnan tiedottaja', *life coach* 'elämäntaidon valmentaja', *manager public relations* 'tiedotus- ja suhdetoiminnan johtaja' ja *technical adviser* 'tekninen avustaja'. Muissa yhteyksissä esiintyviä titteleitä ovat puolestaan *business coach* 'yritysvalmentaja' ja *personal trainer* 'henkilökohtainen valmentaja'. *Life coach* esiintyy myös numeron 12/2009 sisällysluettelossa: "Gynekologin ja life coachin vinkit" (KT 12/2009 s. 10). Englanninkieliset tittelit ovat yleistyneet huimaa vauhtia viimeisten kymmenen–viidentoista vuoden sisään. Vaikka ne osaltaan kuuluvat alojensa erikoisanastoon, on monille tittleille ehdotettu selkeämpiä suomenkielisiä vastineita, kuten *Development Managerille* kehityspäällikköä ja *Product Managerille* tuotepäällikköä. (Laaksonen 2003.)

Kauneuteen liittyviä sanaliittoja ovat *after shave* 'parranajon jälkeen käytettävä tuote', *aloe vera* 'lääkealoe; aloe vera -kasvista saatava geeli', *body lotion* 'vartalovoide', *eau de toilette* 'hajuvesi' ja *wet look* 'märännäköinen tyyli, kangas tmv.'. Viimeisintä lukuun ottamatta lainat ovat tuttuja kosmetiikan puolelta. Englanninkielinen ilmaus *wet look* on alkanut yleistyä viime vuosina, kun kosteannäköisestä tyylistä tuli muodikas. Aineistossa se esiintyy kauneusvinkkejä listaavassa artikkelissa hiuksiin liittyvänä: "Kiiltävän wet lookin saat aikaan

levittämällä hiuksiin runsaasti Joicon *Brialliantine Pomada* -kiiltovoidetta” (KT 8/2009 s. 46).

Ruoka-aiheisia sanaliittoja ovat:

al dente ’napakka’

avena sativa ’kaura’

citrus limon ’sitruuna’

cocos nucifera ’kookos’

crème brûlée ’paahtovanukas’

cucumis sativus ’kurkku’

granny smith ’eräs omenalajike’

maris sal ’merisuola’

olea europaea oil ’oliiviöljy’

pyrus malus ’omena’.

Näistä *al dente* ja *crème brûlée* ovat tutuimpia. Siinä missä italialaislaina *al dente* yhdistyy useimmiten pastaan (ks. esim. KS s. v. *al dente*), esiintyy se aineistossa uunijuuresten reseptissä: ”Kypsennä uunissa 175 asteessa 35–45 minuuttia, kunnes juurekset ovat *al dente*” (KT 13/2007 s. 75). Ranskalainen *crème brûlée* esiintyy samassa numerossa kahdesti: artikkelissa, jossa miehet arvioivat naisten hajuvesiä, sekä joululahjavinkkejä käsittelevässä kuvakollaasissa.

Tässä on jotain samaa kuin *crème brûlée*ssä; pehmeyttä ja kovuutta. (KT 14/2007 s. 38.)

Sokeripoltin kuorruttaa *crème brûlée*n. (KT 14/2007 s. 45.)

Latinalaislainat *avena sativa*, *citrus limon*, *cocos nucifera*, *cucumis sativus*, *maris sal*, *olea europaea oil* ja *pyrus malus* ovat kaikki samasta ihonhoitoon soveltuvista ruoka-aineista kerrotusta artikkelista (KT 13/2009 s. 46–50). Lainat on sijoitettu tietosanakirjamaisesti suomalaisten vastineiden perään sulkeisiin ja Google-hakukoneen tulosten perusteella lainat vaikuttavat pääosin oikeilta. Ainoastaan *olea europaea oil* ja *pyrus malus* vaikuttavat hivenen erikoisilta. *Olea europaea* kyllä vaikuttaisi viittaavaan oliiviin, mutta *oil* ei liene latinaa vaan englantia. *Pyrus malus* viittaa myös kyllä omena, mutta alkuosan latinalainen kirjoitusasu lienee *pirus* (ks. esim sanakirja.org s. v. *pirus*).

Liikuntaan ja hyvinvointiin liittyviä sanaliittoja ovat:

body combat ’aerobicia ja itsepuolustus-

lajeja yhdistävä ryhmäliikuntatunti’

body pump ’lihaskuntoa kehittävä ryh-

mäliikuntatunti, jossa käytetään levytankoa’

boot camp 'armeijahenkistä kohtuullisen rankkaa ryhmäliikuntaa'

dance step 'tansillinen ryhmäliikuntatunti'

day spa 'päivähoitola'

hip hop 'eri tanssityylejä yhdistävä tanssilaji'

peroneus longus 'pitkä pohjeluulihäs'

tai chi 'vanha kiinalainen taistelutaito'

voice massage 'äänihieronta'.

Day spa esiintyy useammassakin numerossa, mutta sen merkitystä kuvaa melko hyvin tämä: ”Day spa on virkistyskeidas, jonne voi saapua hetkeksi rentoutumaan arjen hälinästä” (KT 12/2007 s. 33). *Spa*-nimitys perustuu todennäköisesti samannimisen vanhan belgialaisen kaupungin nimeen. Toisaalta laina ymmärretään toisinaan akronyyminä latinan sanoista *salus per aquam* 'terveyttä vedestä' (mm. Saunansydän Spas 2010). Riitta Eronen puolestaan on kirjoittanut Helsingin Sanomissa 23.9.2007 (julkaistu myös Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Internet-sivuilla) itse belgialaiskaupungin nimen olevan kenties kyseinen akronyymi, mutta toisaalta mainitsee vaihtoehtoisena nimeämisperusteena myös kaupungin kotisivuilla olevan selityksen, jonka mukaan nimi on mahdollisesti lyhenne suihkulähdettä tarkoittavasta latina-laissanasta *espa* (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010). Useita sanakirjoja julkaissut isobritannialainen Michael Quinion ei pidä lyhennettä todennäköisenä etymologiana, sillä hänen mukaansa ei tunneta ainuttakaan ennen 1900-lukua muodostettua akronyymiä (Quinion 2010). Laina on yleistynyt kuluneen vuosikymmenen aikana sitä mukaa, kun day spa -kylpylöitä on pikku hiljaa muiden maiden mallin mukaan perustettu ja ihmiset ovat niistä kiinnostuneet.

Lääketieteen latinalaista termiä *peroneus longus* on käytetty K&T Klinikka -palstalla fysioterapeutin antamassa vastauksessa lukijakysymykseen jalkapohjan kivusta. Termi myös selitetään samassa yhteydessä lukijoille: ”Vaivasi kuulostaa selkeältä rasitusvammalta, ja jalkaterän ulkosyrjään paikallistuminen vaikuttaisi *peroneus longuksen* eli pitkän pohjeluulihakseen jänteen yllirasitukselta” (KT 8/2009 s. 132). *Voice massage* esiintyy luonnonmukaisesta astmanhoidosta kertovassa artikkelissa, mutta termiä ei kontekstissa selitetä (KT 8/2009 s. 33). *Voice massage* -terapeuttiyhdistyksen sivuilta kuitenkin käy ilmi että kyseessä on perinteinen hieronta, joka kohdistetaan hengitykseen ja äänentuottoon osallistuviin lihasryhmiin (Voicemassage™ 2010). Sanaliitto yhdistää sekä englantia (*voice*) että ranskaa (*massage*).

Muita sanaliittoja ovat *bling bling* 'kimmeltävä', *cha cha chacha chaa*, *dagen efter* 'krapula', *donna elegante* 'hienostunut nainen', *ex tempore* 'suunnittelematta', *grand opening* 'suuret avajaiset', *happy ever after* 'ikuisesti onnellinen', *last season* 'viime kausi', *lycka till*

'onnea' ja *that's it* 'se on siinä'. *Cha cha chacha chaa* esiintyy ikään kuin johdantona sitä seuraaville virkkeille pisteellä erotettuna:

Cha cha chacha chaa. Ohjatut tunnit alkavat taas. Olisiko tänä syksynä aika oppia uusi tanssi ja antaa rytmin viedä? (KT 11/2009 s. 101.)

Latinankielinen sanonta *ex tempore* sisältyy sinkkumiehistä kertovaan artikkeliin: ”Teen nelisen matkaa vuodessa ja saatan lähteä *ex tempore*” (KT 9/2009 s. 14). Se löytyy myös Kielitoimiston sanakirjasta (KS s. v. *ex tempore*). Ruotsalaislaina *dagen efter* toimii pienenä väliotsikkona juhlatyylejä ja juhlimiseen liittyviä vinkkejä esittelevässä artikkelissa (KT 14/2007 s. 34). Italiasta lainattu *donna elegante* esiintyy päiväkirjamaisessa artikkelissa, jossa kolmekymppinen Hanna kertoo kokemuksistaan kauneusrutiinien etsimisessä:

Otinkin innoissani vastaan Marian hoitosuunnitelman, johon kuului couperosa-ihon sarjahoito. – – Olin juuri edennyt askelen lähemmäksi *donna elegantea*. (KT 11/2009 s. 40.)

Englantilaislaina *last season* sijoittuu muutenkin lainoja vilisevään kolumniin:

Facebook on nykypäivän kantakuppila, johon päästäkseen ei tarvitse raahautua luukusta ulos, vaan skålata voi vaaka-asennosta kotisohvalta. Myspacet ja muut ankeat kotkotukset ovat todella *last season*, kuten kaverisi bruukaavat sanoa. (KT 12/2007 s. 119.)

Englanninkielinen lause *that's it* sisältyy puolestaan meikkiaiheisen artikkelin kuvatekstiin:

Pronssihuulet ovat supermuodikkaat kesämeikissä. Pidä tällöin muu meikki selvästi neutraalimpana. Silmämeikiksi riittää vain maskara, ja *that's it!* (KT 9/2009 s. 38.)

3 KONSONANTTIYHTYMÄT

Seuraavaksi esittelen havaintojani aineistossa esiintyvistä konsonanttiyhtymistä. Poimin aineistosta erilaiset konsonanttiyhtymät ja jaottelin ne sananalkuisiin ja sanansisäisiin tapauksiin. Katsoin myös yhdyssanojen perusosan alussa olevat yhtymät sananalkuisiksi, esimerkiksi sanassa *lohiwrap*, sillä kyseiset tapaukset voisivat aivan hyvin esiintyä myös ilman määriteosaa ja siten sananalkuisina. Havaintoni tukeutuvat Karlssonin äännerakenneoppiin (1982b: 105–128) sekä Häkkisen huomioihin (1997: 261–264).

3.1 Sananalkuiset konsonanttiyhtymät

Omaperäisessä sanastossa ei sananalkuisia konsonanttiyhtymiä juuri ole. Lainaamisen kautta niitä on kuitenkin tullut yleissanastoomme, ja osan sananalkuisista konsonanttiyhtymistä voi katsoa jo kuuluvaksi suomen fonotaktiseen järjestelmään (Karlsson 1982b: 106).

Konsonanttiyhtymien laadulla on suuri merkitys siinä, kuinka helposti ne sopeutuvat suomen kieleen. Sananalkuisina suosituimpia ovat klusiilista ja likvidasta koostuvat yhtymät, kuten *pl* (*abdominoplastialeikkaus*), *pr* (*priorisoida*) ja *tr* (*treffailu*, *personal trainer*). Jossain määrin tutun tuntuisia ovat mielestäni myös *chl* (*chlorella*) ja *cr* (*croissant*), koska ensimmäinen ääntyy kuten *kl* (esim. *klaava*, *klubi*) ja jälkimmäinen samoin kuin *kr* (esim. *kreivi*, *kruunu*). Muut aineiston yhtymät ovat vierasperäisempiä, mutta eri kerrostumia niissäkin on. Tutumpia yhtymiä ovat *fl* (*flip-flop-sandaalit*), joka esiintyy myös länsimurteissa (esim. *flikka*), *sk* (*skenaario*, *skålata*), *sl* (*coleslaw*, vrt. esim. *slangi*), *sm* (*smart casual -tyylinen*, vrt. esim. *smaragdi*, *smokki*), *sn* (*snobismi*), *sp* (*spinning*, vrt. esim. *spagetti*), *st* (*dance step*, vrt. esim. *stereo*, *stipendi*) ja *ts* (*tsekata*, vrt. esim. *tsuppari*). Hieman uudempia ovat lähinnä englantilaislainojen myötä yleistyneet *bl* (*blogi*), *br* (*breikki*), *fr* (*freesi*), *gl* (*glamour*), *gr* (*grand opening*) ja *tw* (*twistailla*). Tuoreimpia puolestaan ovat suomen kielelle selkeästi vieraat *ch* [*tʃ*] (*cheese*), *khm* [*km*] (*khmer*), *nd* (*ndombolo*) ja *wr* (*wrappi*). Tuoreudesta kertoo sekin, ettei kyseisiä yhtymiä esiinny Nykysuomen sanakirjassa (NS 4). Näennäisesti *ch*-yhtymiä esiintyy aineistossa useita, mutta kaikissa niissä ei äännettäessä ole konsonanttiyhtymää, vaan pelkkä suhu-s [*j*]. Ääntymiseen vaikuttaa eniten alkuperäkieli: englannista tai monissa sen kautta lainautuneissa sanoissa on konsonanttiyhtymä (esim. *cheese*, *chili*), mutta esimerkiksi ranskalaislainoissa ei (*chardonnay*, *fraiche*). Esittelen ääntymisseikkoja tarkemmin luvussa 4.1.

Enimmäkseen sananalkuiset yhtymät ovat kaksiosaisia. Joitakin kolmen konsonantin yhtymiäkin kuitenkin on. Näistä yleisin on Karlssonin mukaan (1982b: 105) *str*, joka esiintyy aineistossa muun muassa sanoissa *stretching*, *stringit* ja *striptease-esitys*. Useimmille suomalaisille tuttu on myös *spr* (*spray*), mutta muuten kolmen konsonantin yhtymät sananalkuisessa asemassa ovat suomen kielisissä teksteissä melko harvinaisia, eikä niitä aineistossakaan enempää esiinny.

3.2 Sanansisäiset konsonanttiyhtymät

Sanansisäiset konsonanttiyhtymät ovat suomen kielelle tyypillisempiä kuin sananalkuiset. Pisimmillään ne voivat omaperäisissä sanoissa olla kolmen konsonantin mittaisia, mutta lainasanoissa pidemmätkin ovat mahdollisia (Karlsson 1982b: 107–108). Aineistossakin konsonanttiyhtymiä esiintyy eniten sanansisäisessä asemassa.

Aineistossa kahden ja kolmen konsonantin yhtymät ovat yleisimpiä, ja vain kaksi neljän konsonantin yhtymä esiintyy: *mstr* sanassa *hamstring-venytys* ja *xtr* [kstr] sanassa *extra*. Ensin mainittu yhtymä ei ole erityisen uusi, sillä se on tuttu myös sanoista *hamsteri* ja *hamstrata*, jotka molemmat ovat Nykysuomen sanakirjassa (NS 4). Jälkimmäinenkään ei ole kovin tuore, mutta se on tutumpi suomalaisemmassa kirjoitusasussa *kstr*, kuten sanoissa *ekstra* ja *ekstrovertti* (NS 4).

Suomenkielisissä sanoissa kolmen konsonantin jonot esiintyvät yleensä ensimmäisen ja toisen tavun rajalla ja koostuvat yleisimmin resonanttikonsonantista ja kahdesta obstruentista. Aineiston lainasanoissa tällaisia yhtymiä puolestaan ei esiinny muita kuin *ltt* (*UV-filtteri*) ja *rts* (*shortsit*). Molemmat esimerkkisanat ovat erikoislainoja eli suomeen jo mukautuneita. Muut kolmen konsonantin yhtymät ovat kolmesta obstruentista koostuvat *ksp* (*feng shui -ekspertti*) ja *pst* (*hipsterit*), likvidasta, obstruentista ja likvidasta muodostuva *lkl* (*folkloromainen*), nasaalista, obstruentista ja resonanttikonsonantista muodostuva *mpl* (*keep-it-simple-metodi*) sekä kahdesta obstruentista ja resonanttikonsonantista koostuva *ppl* (*dopplertutkimus*). Nämä ovat omaperäisille sanoille vieraita, mutta lainasanoissa mahdollisia (vrt. esim. *eksponentti*, *folkloristiikka*, *komplisoida* ja *doppleriitti* 'geol. eräs suokerrostumissa tavattu ruskean musta mineraali') (Karlsson 1982b: 113–114; NS 4). Ainoastaan *pst* ei esiinny Karlssonilla eikä Nykysuomen sanakirjassa, joten se lienee yhtymistä tuorein. Kaikki mainituista esimerkeistä sijoittuvat ensimmäisen ja toisen tavun rajalle, kuten omaperäisissäkin sanoissa on yleisintä.

Kahden konsonantin yhtymiä sanansisäisessä asemassa esiintyy aineistossa selvästi eniten. Myös omaperäisissä sanoissa ne ovat yleisimpiä. Lainasanojen yhtymistä monet poikkeavat kuitenkin laadultaan selvästi suomalaisista. Tutuin ja vanhin CC-yhtymä lienee *ts* (*biitsikampa*, vrt. esim. *katsoa*). Suhteellisen tuttuja ovat myös *kr* (*makramee-bikini*), *pr* (*naprapatia*; vrt. esim. *hiprakka*, *kipristellä*), *rl* (*curling*) ja *tn* (*fitness-viikonloppu*). Tutun kuuloisia, joskin vieraan näköisiä ovat puolestaan *chn* [kn] (*technical adviser*), *ckt* [kt] (*cocktaillasi*), *cr* [kr] (*sucrose*), *nc* [nk; ns] (*flamenco, dance step*), *sc* [sk] (*disco*) ja *sch* [sk] (*taskurapubru-schetta*).

Vieraita äänneitä sisältäviä yhtymiä sen sijaan sisältyy aineistoon runsaasti. Niistä tutuimpia lienevät *bl* (*manager public relations*; vrt. esim. *tabletti*), *ft* (*fiftarihenki, liftata*), *gn* [ɲn] (*lasagne, magnolia*, vrt. esim. *magneetti*) ja *rf* (*perfecto*; vrt. esim. *parfyymi*). Useimmat kaksoiskonsonantista muodostuvat yhtymät ovat nekin lainasanoissa jokseenkin tuttuja: *bb* (*perhepetilobarri*; vrt. esim. *rabbi*), *ff* (*luffakuorinta, treffit*) ja *gg* (*leggingsit*; vrt. esim. *suggeroida*). Hieman harvinaisempia, mutta edelleen Karlssonin mukaan lainasanoissa mahdollisia yhtymiä ovat *dr* (*hydratisoija*), *mb* (*ndombolo*; vrt. esim. *bambu*) ja *rd* (*chardonnay, garderobi*). Hyvin harvinaisia puolestaan ovat *bd* (*abdominoplastialeikkaus*) ja *dv* (*technical adviser*). Karlssonin äänneopin ulkopuolisia ja siten joko kovin tuoreita tai sangen poikkeuksellisia yhtymiä esiintyy myös muutama: *cc* [kk; tʃ] (*broccoli, foccaccio p.o. focaccia*), *dd* (adiktiivinen), *fr* (*kigelia africana -uute*), *kw* (*taekwondo*), *nth* [nθ] (*osmanthus-kukka*), *shm* [ʃm] (*kashmir-proteiini*), *tch* [tʃ] (*stretching*), *th* (*hatha*) ja *zz* [ts] (*piazza, mozzarella*). Näistä tosin etenkin *fr* sekä myös *dd* ja *zz* lienevät tutuimpia ja vanhimpia, sillä sanoja, joihin jokin yhtymistä sisältyy, esiintyy Nykysuomen sanakirjassakin useita (mm. *afroamerikkalainen, addikti, adduktio* 'fysiol. lähentäminen'; *mezzosopraano*) (NS 4). Näitä kolmea lukuun ottamatta kyseisten yhtymien tuoreusvaikutelmaa tukee myös se, että ne sisältyvät sanoihin, joita ei juuri sanakirjoista ainakaan vielä löydy. Mainituista esimerkeistä vain *kashmir* (muodossa *kašmir*) on sekä Nykysuomen että Kielitoimiston sanakirjassa ja *stretching* ja *taekwondo* Kielitoimiston sanakirjassa (NS; KS). Lainojen alkuperissä on myös runsaasti vaihtelua (mm. *englanti, italia, korea, sanskrit*).

Hankalia tapauksia sen sijaan ovat *bh* (*abhyanga*) ja *dh* (*shirodhara*), sillä ääntämisohteja kyseisille sanoille ei tunnu kovin helposti löytyvän ja näin ollen ei voi varmaksi sanoa, onko kyseisissä sanoissa konsonanttiyhtymää vai onko kirjoitusasun *h* mykkä. Todennäköisempänä pitäisin jälkimmäistä vaihtoehtoa, mutta täyttä varmuutta tutkimuksen aikana ei asiaan tullut.

Vain muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta sanansisäiset konsonanttiyhtymät esiintyvät ensimmäisen ja toisen tavun rajalla. Poikkeuksia ovat *flamenco* ja *osmanthus-kukka*, joissa tarkastelussa ollut yhtymä on toisen ja kolmannen tavun rajalla. Samaten vain harvoissa tapauksissa yhtymää edeltää pitkä vokaaliaines. Tällaisia ovat *biitsikampaus*, *lounge* ja *piazza*. Näistä kahdessa jälkimmäisessä pitkä vokaaliaines realisoituu diftongina.

3.3 Sananloppuiset konsonanttiyhtymät

Konsonanttiyhtymiä ei suomessa juuri esiinny sananloppuisessa asemassa lukuun ottamatta interjektioita ja joitakin lainasanoja (mm. *riks*, *raps*, *räts*, *onyks*, *jazz*). Niissäkin yhtymiä on rajoitetusti. Puhemielessä sananloppuisia yhtymiä käytetään kuitenkin huomattavasti laajemmin lyhenemistendenssin myötä (esim. *miks*, *tuuks*, *mist* jne.) (Karlsson 1982b:128.) Myös aineiston lainasanoissa on jonkin verran sananloppuisia konsonanttiyhtymiä, joskin ne vieraasta alkuperästä johtuen eroavat suomen vastaavista.

Sananloppuisessa asemassa esiintyvistä konsonanttiyhtymistä tutuimpia lienevät *lf*, *ss* ja *zz* (golf, fitness ja jazz), joista viimeinen on Karlssonin luettelossakin. Uudempia yhtymiä puolestaan ovat englantilaisperäisten lainojen myötä tutummaksi tulleet *ch* (*life coach*), *mp* (*body pump*), *nc* [ns] (*chakra balance -hengittely*), *ng* [ndʒ] (*lounge*), *ns* (*manager public relations*) ja *st* (*must*). Näitä vieraamman näköinen, joskin edellä mainitun *ch*-yhtymän tavoin ääntyvä, on *tsch* [tʃ] saksalaisperäisessä lainasanassa *kitsch*. Muutamassa lainasanassa ei alkuperäkielen mukaan äännettynä ole sananloppuisia konsonanttiyhtymää, mutta useimpien suomalaisten ääntämänä on. Tällaisia ovat *nt* ranskalaislainassa *croissant* sekä *rb* ja *rn* englantilaislainoissa *low-carb* ja *popcorn*.

4 ÄÄNTÄMINEN JA KIRJOITUS

4.1 Kirjainten ja äänteiden vastaavuus

4.1.1 Konsonantit

Suomen kielessä lähes jokaiselle äänneelle on vakiintunut oma kirjainmerkkinsä, ja näin ollen kirjoitusasut ja ääntöasut vastaavat verrattain hyvin toisiaan (mm. Karlsson 1982a: 103). Muissa kielissä järjestelmät ovat kuitenkin sangen erilaisia suomalaiseseen verrattuna, eikä kirjoitusasusta useinkaan voi päätellä sitä, kuinka kieltä äännetään, ellei asiaan ole perehtynyt. Tämä tekee lainasanojen sujuvasta käytöstä usein hankalaa. Ongelmallista on muun muassa se, etteivät kaikki kirjainmerkit äänny samalla tavalla kuin suomen kielessä on totuttu, ja toisaalta se, että samaa äännettä voidaan merkitä useammalla kuin yhdellä kirjainmerkillä. Lisäksi joissain tapauksissa yksi kirjainmerkki voi ääntyä useampana äänteenä, kun taas toisinaan useammalla kirjaimella merkitään yhtä äännettä. Myös suomen kielelle kokonaan vieraat kirjainmerkit vaikeuttavat lainasanojen käyttöä. Ongelmia on niin vokaalien kuin konsonanttien kanssa. Esimerkiksi *life coach* ei juuri kuulosta siltä miltä suomalaisen silmään voi näyttää: *i* ääntyy [ar], *e* on mykkä, suomalaisittain vieras *c* merkitsee [k]:ta, *oa*-diftongi ääntyy [oo] ja *ch* [tʃ]. Vaikka opettelemme aakkosiin sisältyvät kaikki tärkeimmät vierassanojenkin kirjoittamiseen tarvittavat merkit, ovat monet niistä suomen kielelle vieraita: *b, c, f, q, w, x, z* ja *å*. Joillekin vieraille äänneille ei suomen kielessä edes ole omaa kirjainmerkkiä, kuten suhu-*s*:lle [ʃ]. (Räsänen 2002.)

Vaikka suhu-*s* [ʃ] ei suomenkielisissä sanoissa liiemmin esiinny, on se useimmille suomalaisille tuttu äänne lainasanojen kautta. Englanninkielisissä ja sen kautta lainautuneissa sanoissa äänteen kirjoitusasuna toimii usein *sh*, kuten sanoissa *shaker, show* ja *sushi*. Toisaalta suomen kielessä on äänneelle suositeltu merkkiä *š* (ks. esim. KS s. v. *suši*). Merkkiä ei kuitenkaan käytännössä ole otettu kovin laajaan käyttöön, sillä sitä ei löydy tietokoneen näppäimistöltä suoraan ja näin ollen on helpompi kirjoittaa sen sijaan *sh* (Räsänen 2002). Alkuun *š*:ää onkin käytetty nimenomaan äänteen merkkinä, kun taas kirjoituksessa sitä vastasi *sh*. Vuodesta 1907 asti *š* on kuitenkin kuulunut oikeinkirjoitusohjeisiin. (NS 4 1979: XI; Itkonen 1990: 32.) Myös Kotimaisten kielten tutkimuskeskus suosittaa edelleen käytettäväksi merkkiä *š*, esimerkiksi sanoissa *kašmir* ja *tšekki*. Kotoistuneemmissa sanoissa voidaan käyttää myös tavallista *s*:ää, kuten sanoissa *sekki* ja *seriffi*. (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2011.) Lai-

nojen myötä suhu-*s* on varmasti tuttu kielenkäyttäjille, mutta etenkin tapauksissa, joissa se ei aiheuta merkityseroa, saattaa sen tilalle käytännössä helposti ääntyä tavallinen *s*.

Suomalaisittain suhteellisen tuttuja konsonanteja ovat *b*, *g* ja *f*. Näidenkin ääntämisessä noudatetaan yleensä lainanantajakielen mallia (Hakulinen ym. 2004: 41). Useimmiten vieraiden konsonanttien ääntymisessä ei ole suuria poikkeavuuksia, sillä esimerkiksi *b* ääntyy lähestulkoon kaikissa asemissa ja lainasanoissa samalla tavalla soinnillisena. Käytännössä tosin ääntäminen saattaa jäädä puolisoinnilliseksi tai soinnittomaksi (Hakulinen ym. 2004: 41; Jarva 1998), mutta ymmärrettävyyttä se harvemmin vaikeuttaa (esim. sanoissa *aerobic*, *balsamico* tai *body lotion*). Samaten *f* käyttäytyy jotakuinkin vaihtelemattomana kaikissa lainoissa (esim. *flip-flop-sandaalit*, *flow-tila* ja *luffakuorinta*).

Myös *z* ääntyy melko vaihtelemattomasti [ts]:nä, kuten sanoissa *piazza*, *pizzeria*, *zentyyli* ja *zumbata*. Aineistossa ei ollut montaa tapausta, joissa se ääntyisi jollakin muulla tavalla. Esiintymisissä *appelsiinibreezer*, *metallizer-voide* ja *oversize-neule* se kuitenkin ääntyy soinnillisena *s*:nä, kuten myös siinä tapauksessa, jos noudatetaan lainan *jazz* alkuperäkielistä ääntämistapaa [dʒæz]. Ei kuitenkaan liene tavatonta, että näissäkin tapauksissa se ääntyisi joillain puhujilla tuttuna *ts*:nä.

Hieman enemmän vaihtelua on niissä lainoissa, joihin sisältyy *w*. Useimmiten se ääntyy soinnillisena [w]:nä, kuten sanoissa *wetlook*, *wrappi* ja *wu wei -asenne*. Soinnittomana [v] se ääntyy saksalaislainassa *besserwisser*. Sen sijaan *o*:n jäljessä englantilaisperäisissä lainoissa se ääntyy *u*-maisena äänteenä, esimerkiksi sanoissa *flow*, *low-carb*, *show* ja *wow*. Lainoissa *wasabimauste*, *taekwondo* ja *twist* *w*:n ääntäminen vaihdellee soinnillisesta soinnittomaan lausujasta riippuen.

Vieraista konsonanteista *x* lienee yksinkertaisin ääntämyksensä puolesta, se kun vastaa lähestulkoon aina suomalaisillekin tuttua *ks*-yhtymää (esim. *detox*, *extreme-elämys* ja *unisex*). Esiintymistäajuudeltaan se on melko harvinainen.

g ja *j* voivat tuntua hankalilta sellaisissa vieraskielisissä sanoissa, joissa ne äännetään merkittävästi eri tavalla kuin suomessa. Molemmille mahdollinen ääntymistapa on esimerkiksi [dʒ]. Aineistossani tällaisia tapauksia ovat mm. *anti-age-voide*, *jazz*, *lounge*, *manager public relations* ja *vintage*. Samaan joukkoon kuuluu *taiji*, josta esiintyy aineistossa myös muoto *tai chi* (KT 12/2007 s.18). Lisäksi soinnillinen suhu-*s* [ʒ] on molemmille mahdollinen ääntymistapa varsinkin ranskalaisperäisissä lainoissa, kuten *dijon-sinappi* ja *voice massage*. Espanjalaislähtöisissä sanoissa *j* voi vastata *h*-maista kurkkuäännettä (de la Torre Moral – Hammela 2006: 8), kuten lainoissa *mojito* ja *navajohoito*.

Yksi päänvaivaa aiheuttavista kirjainmerkeistä on *c*, sillä se voi tapauksesta riippuen ääntyä joko [s]:nä tai [k]:na. Aineistooni sisältyy runsaasti ilmauksia, joissa esiintyy *c*. Niin alkuperäkieli kuin sijainti vaikuttavat siihen, kuinka *c* ääntyy kussakin sanassa. Useat *c*-kirjaintapaukset ovat englannista tai sen välityksellä lainautuneita. Niissä *c* ääntyy yleensä [k]:na, paitsi jos sen jäljessä on *e* tai *i*, jolloin se ääntyy [s]:nä. Tällaisia tapauksia ei aineistoon sisälly kovin paljon. Näitä ovat mm. *citrus limon*, *cityflikka*, *dance-tunti* ja *voice massage*. Selvästi useammin *c*:n vastineena on [k], kuten sanoissa *coleslaw*, *curling*, *juoksucaprit* ja *perfecto*. Sen sijaan latinalaisperäisessä *cocos nuciferassa* *i*:tä edeltävä *c* voidaan ääntä [k]:na tai [s]:nä sen mukaan, minkäaikaista latinalaista ääntämystä halutaan noudattaa (Silentica 2010). Muissa tapauksissa englantinkielisiin lainoihin pätevät säännöt toimivat aineiston muunkin kielisissä lainoissa. Käytännössä *c*:n ääntäminen harvemmin tuottaa suuria vaikeuksia, sillä se esiintyy useimmiten englantilaisperäisissä lainoissa ja on näin ollen monelle tutussa ympäristössä. Lisäksi vihiä ääntämyksestä voi antaa myös mahdollinen vastaava mukautunut lainasana, kuten *sitruuna* ~ *citrus* ja *kookos* ~ *cocos*.

Monessa tapauksessa *c* esiintyy jonkin toisen kirjainmerkin, yleensä *h*:n tai *k*:n, edellä. Näistä yhtymistä *ch* ääntyy useimmiten [tʃ]-äänneyhtymänä (esimerkiksi sanoissa *chili* ja *cheese*), kun taas *ck* vastaa useimmiten yksinkertaisesti [k]-äännettä (kuten sanoissa *halterneck-uimapuku* ja *cocktail*). Poikkeuksellisesti ilmauksissa *technical adviser* ja *taskurapubruschetta* *ch* ääntyi samoin kuin *ck*, eli [k]:na. Joissain tapauksissa *ch* voi myös ääntyä pelkkänä suhu-*s*:nä ilman [t]-äännettä, kuten sanoissa *chic* ja *fraiche*. *c* voi esiintyä myös *l*:n tai *r*:n edellä, jolloin se ääntyy [k]:na. Esimerkkeinä *fight club -henki* ja *crème brûlée*. Kahdessa tapauksessa *c* esiintyy myös geminaattana: *broccoli* ja *focaccia*. Molemmat ovat peräisin Italiasta. Näissä *broccolin* ensimmäisen ja toisen tavun rajalla geminaatta ääntyy [k]:na, kun taas *focaccia*-sanon toisen ja kolmannen tavun rajalla oleva geminaatta ääntyy [tʃ]:nä. Kielenkäytäjälle tällaiset konsonanttiyhtymät tai vieraammat äänneet saattavat olla vaikeampia ja johtaa jopa lainojen ”kirjaimelliseen” ääntämiseen kuten *fraiche* [*fraikhe] tai lainanantajakielestä poikkeavaan ääntämiseen kuten *bruschetta* [*brussetta]. Tutummissa sanoissa, kuten *cocktail* ja *chili*, ongelmia tuskin ilmenee kovin usein.

q-kirjain on länsimaisessa aakkostossa sangen harvinainen (Anhava 2002), eikä siten ole yllättävää, että sen sisältäviä tapauksia löytyi aineistosta vain muutamia: *qi* ja *qigongvoimistelu* sekä useita *aqua*-alkuisia liikuntalajeja, kuten *aquaboxing* ja *aquapilates*. Näissä alkuperäkielellä on suuri merkitys ääntämiseen. Latinassa *q* esiintyy vain *u*:n edellä, ja tämä on vakiintunut tarkoittamaan *kv*-yhtymää (Anhava 2002, Silentica 2010). Suomalaistetuissa asuissa *qu*-yhtymä onkin ollut tapana korvata johdonmukaisesti *kv*:lla, kuten sanassa *kvalita-*

tiivinen (Iisa ym. 2006: 174). Englannissa *qu* ääntyy *kw* (Anhava 2002). Todennäköisesti aineiston *aqua*-alkuisissa sanoissa käytetään englanninmukaista ääntämystä latinalaisen sijaan, sillä liikuntalajit lienevät peräisin englanninkielisiltä alueilta. Kirjoitusasun perusteella sitä on kuitenkin mahdoton päätellä luotettavasti. Kiinalaisperäisen *qi*-sanan ääntämyskään ei ole yksiselitteinen, vaikka se on löydettävissä aineistosta myös muodossa *ki* (KT 13/09). Internetlähteessä lainalle nimittäin annetaan ääntämisohjeeksi *chi* [tʃi] (Shaolin-Wahnam 2010). Myös Anhava (2002) mainitsee, että kiinan latinalaistuksessa käytettävässä pinyin-aakkostossa *q* vastaa aspiroitunutta *tʃ*-äännettä, joten todennäköisesti [tʃi] on autenttisempi ääntämistapa *qille* kuin [ki]. Sama koskee yhdyssanaa *qigong*, joka lausuttaneen [tʃiɡʊŋ] (Shaolin-Wahnam 2010). Suomalaisille vieras *q* mieltyy kuitenkin usein nimenomaan *k*-äänteeksi, mikä selittää aineiston *ki*-muodonkin.

Ongelmallista tiettyjen vieraiden äänneiden kanssa onkin nimenomaan se, ettei niillä suomen kielessä ole automaattisesti merkitystä erottavaa funktiota. Tällaisia ovat esimerkiksi jo mainittu suhu-*s* ja *b*. Suomen kielessä sibilantifoneemeja on vain yksi (*s*), jonka esiintymismuodot voivat vaihdella huomattavasti. Esimerkiksi sanoissa *poski*, *pussi* ja *usko* se voi kuulostaa lähes suhu-*s*:ltä (Karlsson 1982a: 84). Toisaalta esimerkiksi lainasanat *shampoo* ja *show* voivat suomalaisen suussa ääntyä ilman suhu-elementtiä ja tulla silti täysin ymmärretyiksi. Samaten esimerkiksi sanoissa *banaani* ja *berberi* soinnillisuus saattaa jäädä realisoitumatta ilman, että se herättää liiemmin huomiota. On kuitenkin sanapareja, jossa näilläkin äänneillä on merkitystä erottava funktio. Tällaisia ovat mm. *shakki* ~ *sakki* ja *bussi* ~ *pussi*. Näissäkin tapauksissa on silti toki mahdollista, että sanat ääntyvät samankuuloisina. Usein konteksti avittaa tällaisissa tilanteissa niin, ettei väärinymmärryksiä pääse esiintymään.

Vesa Jarva (1998) on tarkastellut *b*:n, *d*:n ja *g*:n ääntämistä eri ikäryhmissä. Hänen mukaansa vaikuttavia tekijöitä siihen, ääntyvätkö äänneet soinnillisina, puolisoinnillisina vai soinnittomina, ovat etenkin puhujan ikä sekä se äänneympäristö, jossa äänne tulisi tuottaa. Nuoret ääntävät vanhempia puhujia todennäköisemmin kyseiset äänneet soinnillisina. Lisäksi äänneet esiintyvät soinnillisina helpoiten sanan alussa vokaalin edellä (esim. *banaani*). Sen sijaan konsonanttiyhtymissä ja sanan lopussa soinnillisuus toteutuu harvemmin (esim. *bravuuri* [pravuuri], *migreeni* [mikreeni]). Soinnillinen *b* näyttäisi olevan helpommin äännettävissä kuin *g*. Soinnillisuuteen pyritään myös usein tarkemmin silloin, kun sana esiintyy puheessa ensimmäisen kerran, mutta myöhemmin sama sana ääntyy helposti soinnittomana. Soinniton variantti näyttäisi siis olevan tyypillisempi neutraaleissa tilanteissa, kun taas soinnillisuutta tavoitellaan esimerkiksi selvyysyistä. Suurta eroa äänneiden välillä ei kuitenkaan näyttäisi olevan ja soinnillisuuden astekin vaihtelee. (Jarva 1998.)

4.1.2 Vokaalit

Konsonantit eivät ole ainoita, joissa tapahtuu vaihtelua vierassanoissa. Myös vokaaleissa esiintyy jonkin verran poikkeavuuksia suomen kielen konventioista etenkin varsinaisissa sitaattilainoissa. Esittelen seuraavaksi havaintojani eri vokaalien ja diftongien ilmentymisestä aakkosjärjestyksessä.

Runsasfrekvenssinen *a* voi ääntyä varsin monella tavalla lainasanasta ja sen alkuperästä riippuen. Suomen *a*-äännettä vastaavia ilmentymiä esiintyy muun muassa italialaisissa ja espanjalaisissa lainoissa, kuten *al dente*, *bailatino* ja *salsa*. Sen sijaan monessa englantilaisessa tai sen kautta lainautuneessa sanassa *a* ääntyy *ä*-mäisenä [æ]-äänteenä, kuten ilmauksissa *cashewpähkinä*, *grand opening* ja *wrap*. Näistäkin *grand* sanassa *grand opening* on tullut Englantiin alun perin ranskasta ja *cashew* portugalista (Oxford Dictionaries 2010). Toinen englantilaislainoille tyypillinen ääntötapa on [eɪ], kuten sanoissa *after shave*, *anti-age-voide* ja *bagel*. Näin ääntyvät myös englannista lähtöisin olevat *ai-* ja *ay-*diftongit, kuten lainoissa *day spa* ja *personal trainer*. Myös ranskalaisessa *chardonnayssa* *ay* ääntyy *ei*-diftongina. Sen sijaan samaten ranskalaisessa lainassa *fraise ai*-kirjainjono ääntyy lyhyenä *e*:nä ilman *i*:tä. Pelkästään *i*-mäinen ääntämys on myös mahdollinen, kuten sanassa *vintage*. Myös *ea*-kirjainjono ääntyy *i*:nä, esimerkiksi lainoissa *striptease-esitys* ja *last season*. Geminaatta-*l*:n edellä sekä *au*-jonossa se ääntyy *o*:na, kuten sanoissa *dance hall*, *pause* ja *all-in-one-koostumus*. Painottomassa asemassa *a*, kuten mikä tahansa vokaali, tyypistyy usein *ö*-mäiseksi svaavokaaliksi [ø] etenkin englantilaisperäisissä lainoissa. Näin käy esimerkiksi sanoissa *technical adviser*, *natural* ja *smart casual -tyylinen*.

Myös *e*:llä on useita mahdollisia ääntymistapoja. Suomen *e*:tä vastaavana se ääntyy mm. sanoissa *feta*, *leggingsit*, *pesto* ja *wet look*. Näistä *leggingsit* ja *wet look* ovat englantilaisperäisiä, kun taas *feta* on kreikasta ja *pesto* italiasta. Myös *ei*-diftongissa sanoissa *reishiuute*, *reikihojaaja* ja *wu wei -asenne* se ääntyyne suomalaisesta *e*:tä vastaavana. *ae*-sekvensseissä sen sijaan on hieman vaihtelua: sanassa *aerobic* se voi ääntyä joko suomalaisittain *ae*:nä tai englantilaisittain [ɛ]:nä tai [eə]:nä, kun taas sanassa *reggaeton* se ääntyy joko oikeaoppisesti [eɪ]:nä tai joskus jopa suomalaisittain *ae*:nä. Sitaattilainoissa *e*:n toinen mahdollinen ääntymistapa on *i*-mäinen, esimerkiksi sanoissa *design-pyyhe*, *extreme-elämys* ja *pilates*.

Kirjainjonoista *a*:n yhteydessä mainitsemani *ea* sekä pitkänä kirjoitetut *ee*:t ääntyvät varsinkin englantilaislainoissa myös *i*:nä, kuten lainoissa *cheese*, *freecap*, *last season* ja *striptease-esitys*. Painottomia svaavokaaleja [ø] esiintyy aineistossa etenkin *r*:n edellä englannista

lainatuissa sanoissa, kuten *crosstrainer*, *oversize-neule* ja *personal trainer*. Näissä tapauksissa tosin lienee jopa tavanomaisempaa, että painottomat *e*:t ääntyvät suomalaisten puheessa tavallisina *e*-äänteinä kuin svaavokaaleina.

e voi olla myös mykkä varsinkin sananloppuisessa asemassa niin englannin- kuin ranskkielisissä lainoissa, kuten *aquabike*, *cheese*, *extreme-elämys*, *fraiche*, *lounge*, *pause*, *ratatouille* ja *voice massage*. Muunkielisissä lainoissa sananloppuiset *e*:t eivät kuitenkaan aina ole kuulumattomia, esimerkiksi italialaisperäisissä sanoissa *al dente*, *lasagne* ja *penne*, latinalaislainoissa *aloe vera* ja *carpe diem -kausi* sekä japanilaislainassa *karate*.

Aineistossa esiintyi myös muutamia aksentillisiä *e*-kirjaimia (*é* ja *è*). Esiintymät ovat peräisin ranskasta: *crème brûlée*, *doré* ja *fougère*. Näiden lisäksi muutamien lainojen taustalta paljastui aksentillisiä muotoja. Tällaisia olivat *dekolte/dekoltee* (*décolleté*), *makramee-bikinit* (*macramé*) sekä *vinotherapie* (*vinothérapie*). Näistä *dekoltee* ja *makramee* ovat suomeen mukautuneita muotoja ja esiintyvät myös Kielitoimiston sanakirjassa (KS s.v. *dekoltee*; *makramee*).

Kirjainsekvenssit *ey* ja *ie* ääntyvät englantilaissa tai sen kautta lainautuneissa sanoissa *i*:nä esiintyessään sanan lopussa, kuten sanoissa *chutney* ja *smoothie* (*chutney* alun perin hindistä *chatnī*). Sen sijaan latinalaislainassa *carpe diem -kausi* myös *e* ääntyy *ie*-diftoingissa, kun taas englantilaislainassa *eyeliner eye*-vokaaliryppäs ääntyy kokonaisuudessaan [ai].

Lainasanoissa *i* voi ääntyä lähinnä vain kahdella tavalla: suomen *i*:tä vastaavana tai *ai*-diftoingina. Ensiksi mainittuja ovat mm. *chili*, *pilates*, *tai chi* ja *vintage*, jälkimmäisiä *bikertyyli*, *eyeliner*, *design* ja *oversize-neule*. *η*-äänteen edellä *i* näyttäisi ääntyvän aina *i*:nä, kuten lainoissa *bling bling*, *spinning-sisäpyöräily* ja *stretching-tunti*. Pitkänä *i* ei esiinny aineistossa muuten kuin mukautetuissa muodoissa, kuten *biitsikampaus*.

o ääntyy eri tavalla eri kielisissä lainasanoissa. Englannista lainatuissa sanoissa ääntymistapoja on kaksi: hieman suomen *a*:ta muistuttava [ɒ] ja *ou* tai painottomassa tavussa svaa [ə]. Esimerkiksi *body lotion*, *cocktail*, *rock* ja *show*. Muunkielisissä lainoissa *o* ääntyy suurin piirtein suomen *o*:ta vastaavana, kuten sanoissa *mojito*, *rucola*, *shindo* ja *sucrose*. Englanninkielisissä lainoissa pitkä *oo* ääntyy useimmiten *u*:na, kuten sanoissa *look* ja *smoothie*. Myös ranskasta tai sen kautta tulleiden lainojen *ou*-diftoingi ääntyy lyhyenä *u*:na, esimerkiksi sanoissa *couperosa*, *couscous-salaatti*, *gourmetsuola* ja *moussemeikkivoide*.

u:nkin ääntymiseen vaikuttaa lainan alkuperäkieli. Englannista tai sen kautta lainattujen sanojen *u* ääntyy useimmiten suomen *a*:ta muistuttavana äänteenä, kuten sanoissa *body pump*, *buttonhole*, *curry-kookosmaito*, *funky* ja *must*. Tästä poikkeavina aineistossa esiintyvät *push-up-liivit*, jossa suhu-*s*:n edellä *u* ääntyy *u*:na, *curling*, jossa *u* ääntyy *r*:n edellä [ɜ]:nä sekä

natural, jossa *u* on tyypistynyt [ə]:ksi. Ranskalaislainoissa *u* ääntyy oikeaoppisesti *y*-mäisenä, kuten sanoissa *crème brûlée* ja *nude*. Muun kielisissä lainoissa *u* ääntyy melko pitkälti suomen *u*:ta vastaavana, esimerkiksi sanoissa *rucola*, *tuina-hieronta*, *tulosrumba* ja *wuwei-assenne*.

y poikkeaa muista vokaaleista siinä mielessä, että lainasanoissa se harvemmin ääntyy suomalaisille tuttuna *y*-äänteenä. *y*-äänteenä se esiintyy aineiston lainoista vain ruotsalaisessa toivotuksessa *lycka till*. Sen sijaan se vastaa useimmiten *i*:tä, kuten sanoissa *body*, *chypre*, *geysir*, *layering*, *sorry* ja *ylang ylang*. Poikkeuksellista *y*:lle on myös se, että toisin kuin muilla vokaaleilla, sillä merkitään toisinaan vokaalin sijaan konsonanttia: *j*:tä. Tällaisia tapauksia ovat mm. sanskritista peräisin oleva *ayurveda*, venäläislaina *giryä* sekä kiinasta lainatut *yang* ja *jin*. Jälkimmäiset suositellaan Kielitoimiston sanakirjassa kirjoitettavan *j*:llä *jang* ja *jin* (KS s. v. *jang*; *jin*). Myös nämä muodot esiintyvät aineistossa: ”Energialla (kiinaksi *qi*) on kaksi olemusta, *jin* ja *jang*” (KT 13/2007: 15).

4.2 Sitaattilainojen ääntäminen käytännössä

Vaikka sitaattilainojen yksi tunnuspiirre on alkuperäisen kielen mukainen ääntäminen, käytännössä se ei useinkaan toteudu (Sajavaara 1989: 79). Varsinkin vieraammista ja uudemmissa sanoista erikoinen äänneasu ei välttämättä ole kielenkäyttäjälle tuttu tai sen tuottaminen voidaan kokea vaikeaksi tai liian hienostelevaksi. Tutummistakin sitaattilainoista saatetaan käyttää suomenkielisempää ääntämystä, vaikka alkuperäinen olisi yleisesti tiedossa. Poimin aineistostani kolmisenkymmentä sanaa, joita ei yleensä äännetä alkuperäisen tavan mukaan. Niihin kuuluvat esimerkiksi *aerobic*, *agenda*, *bagel*, *cocktail*, *genre*, *jazz*, *nude*, *smart casual* ja *vintage*.

Eroavuuksia sanojen mukautetussa ääntämisessä on mm. siinä, lausutaanko laina täysin suomalaisittain kirjoitusasun mukaisesti vai noudatetaanko osittain alkuperäistä ääntämistapaa. Useimmiten suomalaisittain kirjoitusasun mukaisesti äännettynä esiintyviä lainoja ovat (hahasulkeissa tavoiteltava ääntäminen): *aerobic*, *agenda*, *art deco*, *broccoli* [brøkəli] *cocktail*, *croissant* [krwa'sä], *curling* ['kɛrlɪŋ], *detox*, *ego*, *gallup*, *genre* ['ʒɑnrə], *jazz* [dʒæz], *jetset*, *lasagne*, *nude* [nud, nyud], *pause*, *popcorn* ja *vintage*.

Eräänlaisia sekamuodosteita kuulee usein sanoista *bagel*, *bodypump*, *crosstrainer*, *personal trainer* ja *smart casual*. *Bagel* voidaan lausua mm. [ba:gel], [beigel] tai ['beigəl]. *Bodypump* ääntyy puolestaan usein [bodipump] tai [bodipʌmp] mutta harvemmin ['bɒdipʌmp].

Myös *crosstrainerista* kuulee puhuttavan sekä muodossa [crosstrainer] että [-treiner], joista jälkimmäinen on melko lähellä alkuperäistä. Sekä *personal trainerissa* että *smart casualissa* usein alkuosa ääntyy suomalaisittain jälkimmäisen osan mukaillessa alkuperäistä mallia [ˈtreinə], [kæzjʊəl]. Jälkimmäisessä alkuosan ero suomalaisessa ja englantilaisessa ääntämyksessä ei olekaan kovin merkittävä, mutta ensimmäisessä ero on kuuluva: suomalaisittain [personal], mutta englantilaisittain [ˈpɜːrsənɪl].

Maininnan ansaitsevat myös *couperosa*, *natural*, *feng shui*, *glamour* ja *shampoo*. Useimmiten nämä noudattelevat kirjoitusasunsa ääntämystä suomalaisittain. Kuitenkin *shampoo* ääntyy niin kuin siinä olisi kaksi *p*:tä [ʃampːpo:]. *sh* ääntyy joko suhu-*s*:nä tavallisena *s*:nä, kuten *feng shuissakin* [fɛŋ ʃui] (englantilainen ääntämys [ˈfɛŋ ˈʃweɪ], kiinaksi [fɛŋ ˈʃu:i]). Sekä *couperosassa* että *glamourissa* esiintyvä *ou*-yhtymä ääntyy oikeaoppisesti *u*:na, mutta puheessa tämä jää suomalaisilta usein toteuttamatta.

Suomalaiseen ääntämykseen vaikuttanee herkästi lause- ja asiayhteys sekä tilanne, jossa lainaa käytetään. Virallisemmissa yhteyksissä on luontevampaa pyrkiä alkuperäkieliseen ääntämykseen, kun taas epävirallisemmissä tilanteissa voi olla sopivampaa ääntää suomalaisittain, esimerkiksi videoita katsottaessa on kenties helpompi ääntää ”pistä pauselle” [pauseille] kuin [pɔːzille].

Käytännössä niin konsonanttien kuin vokaalienkin ääntyminen vaihtelee siis huomattavasti, ja etenkin kieliä osaamattomien suussa lainat voivat ääntyä lähes miten tahansa. Varsinkin vokaaleissa suomen kielen malli vaikuttanee paljon siihen, kuinka vieraat sanat äännetään. Joskus ”virheellinen” ääntäminen voi olla tarkoituksenmukaistakin: vaikka oikea ääntämystapa olisi tiedossa, ei sitä välttämättä haluta tietyissä yhteyksissä käyttää, sillä kirjoitusasusta selkeästi poikkeava ääntäminen saattaa tuntua liian hienostelevalta tai vaikeasti ymmärrettävältä, jos se ei ole kuulijalle tuttu.

4.3 Yhdyssanojen kirjoittaminen

4.3.1 Yhdysmerkilliset yhdyssanat

Kielenhuollon käsikirjan mukaan yhdysmerkkiä käytetään sanoissa, joiden osana on harvinaisen tai vaikeasti hahmotettava vierasperäinen sana. Esimerkkinä mainitaan mm. *duchessesilkki*. Samassa yhteydessä todetaan kuitenkin, että yhdyssanat on syytä kirjoittaa ilman yhdysmerkkiä, mikäli vierasperäinen osa on edes kohtalaisen tuttu, esimerkiksi *charterlento* ja

leasingauto. Suositukseksi annetaan, että yhdysmerkkiä ei käytetä, ellei sen puuttuminen aiheuta kohtuutonta hankaluutta sanan hahmottamisessa, koska näin saadaan yhdyssanojen oikeinkirjoitusohjeet yhdenmukaisemmiksi ja vierasalkuisetkin yhdyssanat normaaleiksi sanaston osiksi. (Iisa ym. 2006: 156.) Toisaalta esimerkiksi Iso suomen kielioppi mainitsee, että yhdysmerkkiä käytetään silloin, jos yhdysosana on mm. sitaattilaina (Hakulinen ym. 2004: 389). Seuraavaksi esittelen, millaisia yhdysmerkillisiä yhdyssanaesiintymiä aineistooni sisältyy.

Yhdysmerkkiä käytetään silloin, kun yhdyssanan osana on erisnimi (Iisa ym. 2006: 152). Koska tämän tutkielman tutkimuskohteena ovat vain yleisnimet, ei tällaisia juuri sisälly aineistoon. Kahdessa tapauksessa kuitenkin vieraskielinen perusosa on yhdistetty erisnimeen: *Aura-asana* ja *Stocka-blues*. Vastaavaa esitystapaa voidaan käyttää myös silloin, jos määriteosa jollain tapaa nimeää perusosaa, esimerkiksi *turvallisuus-käsite* verrattuna *turvallisuuskäsitteseen*. Tällaisiin tapauksiin lukeutuu suurin osan aineiston yhdysmerkillisistä muodoista, sillä monessa tapauksessa määriteosalla nimetään perusosana olevaa tuikitavallista käsitettä. Esimerkkeinä *biker-tyyli*, *flamenco-tanssi*, *flow-tila*, *futon-patja*, *off-nappula*, *spa-loma* ja *wetlook-käsittely*. Aineistoon sisältyy myös pari sellaista tapausta, joissa yhdysmerkki on välttämätön siitä syystä, että perusosa alkaa samalla vokaalilla, johon määriteosa päättyy. Näitä ovat *extreme-elämys* ja *striptease-esitys*.

Iisan ym. (2006: 163) mukaan englannista lainatut sanaliitot voi kirjoittaa yhdeksi sanaksi siinä vaiheessa, kun ne tulevat tutuiksi ja tavallisiksi, ja yhdysmerkin voi jättää pois, mikäli se ei kohtuuttomasti hankaloita sanan hahmottamista, esimerkiksi *online-tila*, *offshore-liikenne*. Näin ei kuitenkaan ole käynyt aineistoni lainoissa siitä huolimatta, että osan sanaliitoista voi olettaa olleen taajakäyttöisiä jo useamman vuoden ajan, esimerkiksi *day spa* ja *feng shui* (sanassa *feng shui -ekspertti*). Toisaalta enemmistö aineiston sanaliittoalkuisista yhdyssanoista on varsin tuoreita ja jopa kertakäyttöisiä, kuten *fight club -henki* tai *rock chic -nahkatakki*. On myös huomioitava se, ettei aineistossa yhdyssanan alkuosana esiintyvistä sanaliitoista esiinny Kielitoimiston sanakirjassa yhtäkään, vaikka sanakirjaan sisältyy varsin tuorettakin sanastoa. Näin ollen lienee oletettavaa, etteivät aineistossa esiintyneet sanaliitot ole vielä siinä määrin tuttuja, että niitä voisi kirjoittaa yhteen.

Enemmistö yhdysmerkillisistä yhdyssanoista on vierasperäisen määriteosan ja suomenkielisen tai tutun perusosan yhdistelmiä, kuten *dengue-kuume* ja *fitness-viikonloppu*. Sen sijaan sellaisia yhdyssanoja, joissa perusosana on vierasperäinen sana, kuten *koti-spa*, *Stocka-blues* ja *vanilja-halvapannacotta*, esiintyy vain hyvin vähän. Osassa yhdyssanoja määriteosa on moniosainen, joko yhdysmerkin sisältävä vierasperäinen muodoste, kuten *anti-age-voide*,

halter-neck-uimapuku tai *keep-it-simple-metodi*, tai sanaliitto, esimerkiksi *day spa -buumi*, *fight club -henki*, *smart casual -tyylinen* tai *voice massage -terapeutti*. Yhdysmerkin sisältävissä muodoissa on tosin vaihtelua siinä, sisältyykö merkki vastaaviin muun kielisiin yhdys-sanoihin. Esimerkiksi englannissa yhdyssanassa *anti-age* vaikuttaisi useimmiten olevan yhdysmerkki, kun taas *halterneck* esiintyy usein ilman yhdysmerkkiä yhteen kirjoitettuna. *Keep it simple* puolestaan harvemmin esiintyy yhdyssanoissa, mutta silloinkin sanaliitto olisi kenties parempi vaihtoehto. Toisaalta yhdysmerkin käytöllä saatetaan yrittää kiertää sanaliiton sisältäviä yhdyssanoja, jotka voivat joidenkin mielestä olla vaikeammin kirjoitettavia tai hahmottuvia.

Muutamia eritoten ruoka-alaan liittyviä rinnasteisia yhdyssanojakin on, kuten *curry-kookosmaito*, *sieni-mozzarellaleivät* ja *vanilja-halvapannacotta*. Myös jokunen sellaisenaan lainattu vierasperäinen yhdyssana esiintyy, mm. *low-carb*, *pe-tsai* ja *ylang-ylang*.

4.3.2 Yhteen kirjoitetut yhdyssanat

Yhteen kirjoitettuja yhdyssanoja esiintyy aineistossa suurin piirtein saman verran kuin yhdysmerkillisiäkin. Eroja yhdysmerkin kanssa ja ilman sitä kirjoitettujen sanojen välillä on jonkin verran havaittavissa. Siinä missä yhdysmerkillisissä yhdyssanoista kaikkien määriteosa on poikkeuksetta nominatiivissa, esiintyy yhteen kirjoitetuissa muutamia genetiivialkuisia sanoja. Näitä ovat *amorinkaari*, *maailmancup* ja *novascotiannoutaja*. Kaikki ovat varsin vaikiintuneita suomen kielen sanoja, ja *amorinkaari* ja *maailmancup* löytyvät Kielitoimiston sanakirjastakin. Muut yhdyssanojen määriteosat ovat nominatiivimuotoisia.

Yhteen kirjoitetuissa yhdyssanoissa on lisäksi huomattavasti enemmän ruokaan liittyvää sanastoa, kuten *kalamataoliivit*, *lasagnelevy*, *marjasmoothie*, *taskurapubruschetta* ja *wasabi-mauste*. Enemmän on myös kokonaan vieraskielisiä yhdyssanoja, esimerkiksi *besserwisser*, *bodybalance*, *popcorn* ja *wetlook*. Lisäksi yhteen kirjoitetuissa on useampia tapauksia, joissa perusosa on vieraskielinen. Tällaisia ovat mm. *appelsiinibreezer*, *hedelmäcocktail*, *kotispa*, *salibandy* ja *vauvabody*. Monet vieraskielisen perusosan sisältävistä sanoista liittyvät myös ruokaan.

Muutamasta lainasanasta on käytetty sekä yhdysmerkillistä että yhteenkirjoitettua muotoa lehden eri numeroissa: *botox-ruiske* (KT 13/2009) ~ *botoxruiske* (KT 9/2009), *ginsenguute* (KT 13/2007) ~ *ginsenguute* (KT 10/2009) sekä *koti-spa* (KT 10/2009) ~ *kotispa* (KT 12/2007). Vaikka *botox-ruiskeen* viivan laadusta on mahdotonta olla täysin varma, koska yh-

dyssanan jälkiosa on yhteinen *restylane-ruiskeen* kanssa, viitanee se kuitenkin yhdysmerkiliseen muotoon:

Joskus tästä visiosta voi joutua maksamaan kalliin hinnan: tiukka ruokavalio (korkeintaan 2300 kaloria päivässä), neljä kertaa viikossa salitreeniä ja aerobista harjoittelua, mikrohionnat kasvoihin, botox- ja *restylane-ruiskeet* – –. (KT 13/2009 s. 45.)

Muutamasta muustakin lainasta on muodostettu yhdysanoja toisistaan poikkeavilla tavoilla, esimerkiksi *aerobic-tunti* ~ *aerojumppa* ja *personal-jumppari* ~ *personal trainer*. Aineistossa esiintyy myös *mini-hiuslakka*, vaikka esimerkiksi *minihame* kirjoitetaan ilman yhdysmerkkiä (KS s. v. *minihame*). Yhdysmerkillä kenties selvennetään, että kyse on pienikokoisesta hiuslakasta pienikokoisten hiusten lakan sijaan, johon viivaton muoto myös saattaisi viitata.

4.4 Vierassanojen taivutus

Vierassanojen ominaispiirteenä on niiden lähtökielen mukainen kirjoitus- ja ääntämisasu, joka usein poikkeaa huomattavasti suomen kielen kirjoitus- ja ääntöjärjestelmästä. Tästä syystä niiden käyttö normaalissa yleiskielessä voi olla hankalaa, koska sanojen taivuttaminen on olennainen osa suomen kieltä.

Vierassanojen taivutuksen pulmat keskittyvät kaikki nominintaivutukseen. Niitä on neljänlaisia: vokaalisointu, vieraskielisten sanojen astevaihtelu, *s*-loppuisten vieraskielisten sanojen taivutustyyppi ja vieraskielisten sanojen taivutuspäätteet sekä niiden merkintä. (Itkonen 2000: 55.)

Vokaalisointu on omaperäisille ja suomalaistuneille sanoille tyypillistä. Useimmissa muissa kielissä, ja sitä kautta niistä lainatuissa sitaattilainoissa, sitä ei kuitenkaan ole, mikä on taivuttamisen kannalta ongelmallista. Yhtä ongelmallista on myös se, että toisinaan sana ääntyy etuvokaalisena, mutta kirjoitetaan takavokaalisena. Tällöin päätte kirjoitetaan yleensä takavokaalisena ääntämyksestä huolimatta, tosin joissain tapauksissa molemmat tavat ovat mahdollisia (Itkonen 2000: 57). Aineistossa esimerkiksi lainoissa *freecap* ja *shaker* on käytetty suositeltua takavokaalista päätettä:

Harvinaiset riskit liittyvät läpän [LASIK-leikkauksessa] tekoon: *freecapissa* läppä irtoaa kokonaan ja *buttonhollessa* siihen muodostuu reikä. (KT 13/2009 s. 85.)

”Ravista ainekset shakerissa, siivilöi jäähdytettyyn cocktaillasiin ja koristele” (KT 12/2007: 105).

Myös *genreä* voisi taivuttaa niin etu- kuin takavokaalisena siitä riippuen, ajatteleeko sanan äännettäväksi suomalaisittain vai ranskalaisittain. Aineistossani sanaa on taivutettu etuvokaalisena suomenkielisen ääntämyksen mukaan: ”Jos sankari ohittaa sen, liikutaankin jo ihan toisessa genressä” (KT 14/2007: 106). Vain yhdessä takavokaalisena kirjoitetussa tapauksessa on suosituksista huolimatta käytetty etuvokaalista päätettä:

Hoitavat tehoaineet kestävät vaatteessa 30 pesukertaa, ja niiden vaikutuskesto voi pidentää housuihin suihkutettavalla hoikentavalla *sprayllä*. (KT 12/2009 s. 117.)

Myös muutamista muista sanoista, (*crème brûlée*, *besserwisser*, *kitsch* ja *spinning*) on käytetty etuvokaalista muotoa: *crème brûléessä*, *besserwisseriä*, *kitschiä* ja *spinningiä*, mutta näissä ne ovat perusteltuja, sillä sanoissa ei takavokaaleja esiinny.

Astevaihtelu on toinen suomalaistuneille sanoille tyypillinen piirre. Perusperiaatteena on, että vieraskieliset sanat eivät yleensä kuulu astevaihtelun piiriin (Itkonen 2000: 55–56; Nuutinen 2005: 25–26). Esimerkiksi aineistossani ollutta *grappaa* voi taivuttaa sekä vaihtelullisena että vaihtelemattomana (ks. esim. KS s. v. *grappa*). Aineistossani se esiintyy kuitenkin vain kerran ja silloinkin perusmuodossaan: ”*Kävisikö grappa?*” (KT 14/2007: 36–39.) Käyttötapojen vakiintumattomuudesta kertoo kuitenkin se, että toisinaan astevaihtelusääntöä sovelletaan myös vierassanoihin.

s-loppuisia aineiston vierassanoista ovat muun muassa *bonus*, *blues*, *filis*, *maximus* ja *pilates*. Myös muutaman muun, kuten *bodybalancen*, *business coachin*, *fraichen*, *jazzin* ja *kitschin*, voi ajatella kuuluvan tähän ryhmään ääntämyksen perusteella, vaikka kirjoitettuna ne eivät päätykään *s*:ään. Näistä *bonus*, *filis*, *maximus* ja *pilates* taipuvat kuten *hius* (*pilateksen*, *pilatesta*, *pilatekseen*) ja muut *i*-vartaloisten sanojen tapaan (*bluesin*, *bluesia*, *bluesiin*; *kitschin*, *kitschiä*, *kitschiin*). Käytännössä tosin monet aineiston esiintymistä eivät ole taipuneessa muodossa.

Sitten vielä muutama venytys ja hoito on ohi. Autuus *maximus*. (KT 8/2009 s. 30.)

Myöhemmin valmentauduimme molemmat *business coacheiksi*. (KT 10/2009 s. 91.)

Tämän käyttäjä saattaa kuunnella Norah Jonesia. *Stocka-bluesia*. (KT 14/2007 s. 38.)

Tyylini on lähellä *kitschiä*. Työni ovat kiiltäviä, kimaltavia ja täynnä yksityiskohtia. (KT 12/2007 s. 116.)

Myös latinalaislainat, kuten *cucumis sativus*, *peroneus longus* ja *pyrus malus* taipuvat *hius-*tyypin mukaisesti.

Vaivasi kuulostaa selkeältä rasisvammalta, ja jalkaterän ulkosyrjään paikallistuminen vaikuttaisi *peroneus longuksen* eli pitkän pohjeluulihaksen janteen ylirasitukselta. (KT 8/2009 s. 132.)

Vierassanojen taivutus riippuu siitä, kuinka paljon niiden kirjoitusasu ja ääntämys eroavat toisistaan. Erikoislainojen yleisin mukautuskeino on epenteettinen (eli sananloppuinen) *i*. Myös sekä kirjoitettuna että äännettynä konsonanttiin päättyviin sitaattilainoihin lisätään si-devokaali *i* ja niitä taivutetaan *i*-vartaloisten sanojen tapaan (Iisa ym. 2006: 166; Itkonen 2000: 56). Esimerkkejä *i*-vartalosisina taipuvista ovat muun muassa *body combat*, *glamour*, *shaker* ja *ylang-ylang*.

[Aquaboxing:] Vauhdikas, kehonhallintaa ja kestävyyttä vaativa ja kehittävä tunti, jota voi verrata sisällöltään *body combatiin* – tosin tällä tunnilla irrotetaan välillä potkussa molemmat jalat alustasta. (KT 14/2007 s. 94.)

Juttu keskittyi kaikkeen muuhun kuin esiintymislavojen glamouriin. (KT 14/2007 s. 8.)

Ravista ainekset shakerissa, siivilöi jäädytettyyn cocktaillasiin ja koristele. (KT 12/2007 s. 105.)

Jos taas sana päättyy vokaaliin niin kirjoitettuna kuin äännettynäkin, pääte liitetään sanaan suoraan. Samoin toimitaan, jos vokaaliloppuinen sana äännettäessä päättyykin konsonanttiin. (Iisa ym. 2006: 165–166; Itkonen 2000: 56–57.) Näin on esimerkiksi *crème brûléessä*, *focacciossa* ja *genressä*.

Tässä on jotain samaa kuin *crème brûléessä*: pehmeyttä ja kovuutta. (KT 14/2007 s. 38.)

Tyylikkäästi pukeutuneet helsinkiläiset siemailivat viinejään ja mutustelivat focaccioitaan. (KT 13/2007 s. 130.)

Kolmas tapa on yhdistää pääte sanaan heittomerkillä silloin, kun sana äännettäessä päättyy vokaaliin, mutta kirjoitettuna konsonanttiin, esim. *Bordeaux* [bordoo] (Iisa ym. 2006: 167;

Itkonen 2000: 57). Aineistossa tällaisia tapauksia ovat alkuperäkielen mukaan äännettynä esimerkiksi *buffet*, *coleslaw*, *flow*, *show* ja *wow*. Näistä valtaosa esiintyy aineistossa perusmuodossa ja vain *flow* esiintyy taivutetussa muodossa säännönmukaisesti heittomerkin kanssa *flow'n*: ”Tallenna nautinnolliset *flow'n* ja inspiraation syntyhetket tarkoin mieleesi” (KT 12/2009 s. 93).

Ongelmia vieraskielisten sanojen taivutuksessa saattaa ilmetä, jos kielenkäyttäjää ei tiedä, miten sana ääntyy, vaan alkaa ääntää sitä siten kuin se kirjoitetaan. Tällöin seurauksena voi olla useampi taivutusparadigma samalle sanalle. Näin on käynyt muun muassa *menu*-sanalle, jota toisinaan näkee taivutettavan *nenu*- ja *vanu*-sanojen mallien mukaan (*menun* : *menua* : *menuun* jne.) ja toisinaan taas ranskalaisen ääntämyksen mukaan (*menu* : *menuta* : *menuhun* tai etuvokaalisena *menu* : *menutä* : *menuhyn*). Aineistossani esiintyvien *buffet'n*, *genren* ja *vintagen* voi katsoa kuuluvan tällaisiin tapauksiin. Esimerkiksi *buffet* esiintyy aineistossa muodossa *buffetista*, jolloin sitä on taivutettu ikään kuin astevaihtelullisesti *buffetin*, *buffettia*, *buffettiin* eikä *buffet'n*, *buffet'hen*, *buffet'ta* / *buffet'tä*, kuten tulisi, mikäli sanaa taivutettaisiin ranskalaisen ääntämyksen mukaisesti. Toisaalta taivutetun muodon pohjalta on mahdoton sanoa, onko sanan perusmuodoksi tällöin tarkoitettu sitaattilaina *buffet* vai mukautunut erikoislaina *buffetti*. *Genren* tapauksessa suomalainen ääntämys on mitä ilmeisimmin alkuperäistään huomattavasti yleisempi, joten sen kohdalla varsinaisia ongelmia ei nykyisin juuri taida olla. Kielitoimiston sanakirja antaa kuitenkin edelleen taivutusohjeena sekä etuettä takavokaalisen paradigman. Samaten *vintage* ääntyy useimmiten suomalaisittain.

Kielenhuolto on pyrkinyt vanhastaan mukauttamaan lainasanoja suomen kirjoitusjärjestelmään yksinkertaisesti siksi, että päästäisiin vierauden mukanaan tuomista hankaluuksista. Mukauttamista suositellaan usein etenkin silloin, jos sanalle ei löydy suomenkielistä vastinetta. Toisinaan mukauttaminen tehdään tietoisesti, mutta myös puhekielen myötä tulleet muodot saattavat levitä yleiskieleen. Mukauttamista hankaloittavat kuitenkin vieraskielisten sanojen monimuotoisuus ja niistä käytettävät erilaiset muunnokset. Yleisessä käytössä ja kansainvälistymisen myötä lienee kuitenkin tullut yleisemmäksi pyrkiä säilyttämään sanat alkuperäisissä muodoissaan. Siitä huolimatta käyttämässäni Kielitoimiston sanakirjassa lainasanoista esitellään mukautettuja muotoja (esimerkiksi KS s. v. *kuskus*; *pitsa*). Myös muun muassa *gourmet'sta* on jo vuosikymmenien ajan suositeltu käytettävän muotoa *gurmee* (ks. esim. Iisa ym. 2006: 175), mutta tapaa ei ole edelleenkään täysin omaksuttu. Tähän lienee yhtenä syynä se, että etenkin ruoka-alan sanasto on hyvin kansainvälistä ja leviää nopeasti maailmalla. Näin ollen tuoreet vierasperäiset sanat noudattavat yleisessä käytössä lähes yksinomaan alkuperä-

kielen mallia, vaikka sanakirjoissa ja suosituksissa tendenssi tuntuukin olevan kirjoittaa vierasperäiset sanat kuten ne äännetään. (Nuutinen 2005: 25–26.)

4.5 Vaihtelu

Uusia lainasanoja tulee kieleen jatkuvasti, ja osa yleistyy nopeasti. Etenkin yleistymässä olevat ja jo jossain määrin tutuksi tulleet lainasanat pyrkivät mukautumaan suomen kieleen. Tästä kielii se, että lainoista esiintyy toisistaan poikkeavia muotoja ja vaihtelua. Toisaalta vaihtelua voivat aiheuttaa erilaiset kirjoitusjärjestelmät, eri kielten kautta lainautuminen sekä vaihtelu alkuperäkielessäkin. Tässä luvussa esittelen havaitsemiani vaihtelutapauksia aineistosta.

Kieleen mukautumisesta johtuvaa vaihtelua esiintyy sanoissa *aloe vera* ~ *aaloe*, *dekolte* ~ *dekoltee*, *garderobi* ~ *karderoopi*, *hedelmäcocktail* ~ *kauneuskoktail*, *kashmir-proteiini* ~ *kasmirmekko*, *lohiwrap* ~ *wrappi*, *yang* ~ *jang* ja *yin* ~ *jin*. Myös johdinten vaihtelevuutta on teonnimissä *googlaaminen* ~ *googlaus*.

Kirjoitusjärjestelmien eroavuuksista johtuvaa vaihtelua tapahtuu sanoissa *qi* ~ *ki* ja *taiji* ~ *tai chi*. Näistä *ki* tosin vaikuttaa virheelliseltä muodolta, jos sillä on haettu ääntämystä mukailevaa suomalaisempaa kirjoitusasua lainalle, sillä *qin* pitäisi ääntyä kuten *chi* [tʃi].

Kaksi lainaa esiintyy sekä yhdyssanoina että sanaliittoina: *body pump* ~ *bodypump* ja *wet look* ~ *wetlook*. Myös yhdysmerkin käytössä on vaihtelua, mutta niistä tapauksista kerron tarkemmin luvussa 4.3.

Sen sijaan vaihtelua ei esiinny esimerkiksi *spa*-lainasanoissa, toisin kuin virossa, jossa käytännöt tuntuvat olevan jokseenkin sekavat. Virossa vaihtelua tapahtuu ison ja pienen alkukirjaimen muodossa (*spa* vs. *Spa*), sana voidaan kirjoittaa kirjainlyhenteenä *SPA* tai pitkällä vokaalilla *spaa* tai yhdyssanan määriteosana *Spahotell* tai erikseen kirjoitettuna *Spa hotell*. Nykykäytäntö näyttäisi suosivan isoa alkukirjainta, mutta pienellä se kirjoitetaan etenkin yhdyssanan perusosana (esim. *Kalevspa*). Toisaalta yhdyssanoissa saatetaan käyttää kirjainlyhennettä, esimerkiksi *SPA-pediküür*. (Eskelinen 2007: 22.) Omassa aineistossani *spa* esiintyy yksinään yhdyssanoissa vain perusosana (esim. *kotispa* ~ *koti-spa*), mutta sanaliittomuodossa *day spa* se näkyy myös yhdyssanan määriteosassa (*day spa -buumi*).

Useimmissa tapauksissa sellaiset lainat, jotka esiintyivät aineistolähteessä useampaan kertaan, vaikuttivat muodon puolesta varsin vakiintuneilta, eikä suurta vaihtelua tapahtunut.

5 VERTAILU VANHEMPAAN MATERIAALIIN

Sanasto elää koko ajan ja muuttuu jatkuvasti sen mukaan, mikä milloinkin on ajankohtaista. Sanoja luodaan ja lainataan uusien ilmiöiden myötä ja vanhoja katoaa samassa tahdissa unohuttuvien tarkoitteen kanssa. Vierassanoissa uusiutuminen tuntuu olevan erityisen vilkasta, sillä useinkaan uusille ilmiöille ei ehditä kehittää suomenkielistä sanastoa ennen sen yleistymistä. Siksi pidän tarpeellisena tarkastella hieman sitä, millaisia muutoksia yhden lehden sanastossa on ehtinyt tapahtua vajaassa vuosikymmenessä. Vertailuaineistona toimi yksi vuonna 2000 ilmestynyt *Kauneus ja terveys* -lehden numero (5/2000).

Vierassanoja esiintyy myös vuosituhannen alun numerossa runsaasti. Kuten varsinaisessa aineistossakin, on erikoislainojen määrä suurempi kuin sitaattilainojen. Kokonaan vieras-kielisiä sanojakin esiintyy silti. Etenkin italialaisten makaronimallien ja -ruokien nimiä, kuten *cannelloni*, *farfalle*, *fettucine*, *penne*, *spagetti* ja *tagliatelle*, sisältyy numeroon verrattain paljon. Kuten uudemmissakin numeroissa vieraammat sanat yleensä selitetään asiayhteydessä: lukijan ei siis odoteta tietävän kaikkia lainasanoja entuudestaan, vaan ennemminkin lukijalle esitellään ja kuvaillaan uusia ilmiöitä.

Valkoisia kipeitä pilkkuja eli aftoja ei pitäisi ronkkia, eikä varsinkaan valella vahvoilla desinfioivilla suuvesillä. (KT 5/2000 s. 112.)

Italiassa tuorepastat – – nautitaan usein *alla panna* eli miedon kermakastikkeen kera. (KT 5/2000 s. 68.)

Nauhamakaroni eli tagliatelle tai fettucine on herkullista tuoreena – –. (KT 5/2000 s. 65.)

Ilman selityksiäkin lainoja on kuitenkin käytetty. Tällöin merkityksen selville saaminen jää lukijan vastuulle. Usein kuitenkin kuva ja asiayhteys kertovat paljon, vaikka irrallisina lainasanat voivat tuntua erikoisilta.

Lisäherkkuina on dekooderi CY-AC300, jonka avulla autossa voi nauttia 6-kanavaista elokuvaääntä. (KT 5/2000 s. 130.)

Muodikainta paashia suoralla otsatukalla. (KT 5/2000 s. 18.)

Pusseihin kuuluu huulipuna, ripsiväri, luomiväri joko solona tai duona – –. (KT 5/2000 s. 38.)

Näistä *dekooderi* on myös Kielitoimiston sanakirjassa ja tarkoittaa laitetta, joka palauttaa koodatun signaalin koodaamattomaan muotoon (KS s. v. *dekooderi*). Sana on mukautunut englanninkielisestä vastineesta *decoder*. *Paashi* puolestaan viitanee hovipoikaan (KS s. v. *paashi*) ja tulee ranskan kielen sanasta *page*. *Solo* ja *duo* puolestaan pohjautuvat latinaan ja ovat sieltä kenties italian ja myöhemmin muiden kielten kautta levinneet maailmalle. *Solo* tarkoittaa yksinään olevaa ja *duo* kahta.

Mukautuneita muotoja ja johdoksia on käytetty monista lainoista: mm. *fööni* 'hiustenkuivain', *golfailu*, *iltaväsky* (< ruots. väska) 'iltalaukku', *katarsis* 'henk. puhdistuminen', *piknikkimestari*, *pittoreski* (< it. pittoresco) 'maalauksellinen, kuvauksellinen' ja *sokkikampaus*. Vaikka viimeksi mainittu on kirjoitettu ilman suhu-s:ää, esiintyy numerossa myös suhu-s:llinen johdos *shokeeraava*.

Muutamia varsinaisessa aineistossa esiintyviä sanoja löytyy myös vertailuaineistosta. Kaikki kuuluvat varsinaisiin sitaattilainoihin: *aerobic*, *chili*, *jazz*, *look*, *naprapatia*, *pasta*, *penne*, *pesto*, *rock* ja *shampoo*. Myös joitakin samoja yhdyssanojen osia esiintyy, kuten *ex-*, *gourmet-*, *lifting-* ja *-rumba* (*ex-avo* ~ *ex-mies*, *gourmet-matka* ~ *gourmetruoka*, *lifting-voide* ~ *lifting-seerumi*, *muuttorumba* ~ *tulosrumba*).

Kirjoitusasuissa ilmeni uudempiin numeroihin verrattuna huomattavasti enemmän virheellisyyksiä ja poikkeavuuksia. Esimerkiksi *beaujolais* 'ranskalainen viini ja viinintuotantoalue' esiintyy virheellisessä muodossa *beaujalais*:

Laittaisin sinulle hiusten pohjaväriksi Wellan Koleston-sarjasta violettisävyisen värin 4/6 beaujalais ja piristäisin sitä mahonkipohjaisilla punavärisillä raidoituksilla värillä 9/5 kir royal. (KT 5/2000 s. 112.)

Myös ranskalaisaksenttien kanssa on hieman vaihtelevuutta: prepositioilmaus *à la* 'jonkun mukaan' esiintyy kahdesti, joista toisessa aksentti on oikein- ja toisessa väärinpäin:

Sileä polkkatukka 70-luvun malliin: otsatukka suora kuin viivoittimella vedettynä ja latvat ylös taivutettuna á la nuori Jacqueline Kennedy. (KT 5/2000 s. 17.)

Niskatukan kanssa on vielä sellainen ongelma, että hiusrajan tuntumassa on muutaman vuoden ajan ollut punainen läikkä à la Gorbatshev, joten hiuksia pitäisi olla sitä peittä-mässä. (KT 5/2000 s. 113.)

Samaten aksentti sanassa *crème fraichessa* on lipsahtanut väärin päin: ”Paksuhko *crème fraiche* eli ranskankerma on hyvä vaihtoehto kermalle, sillä valitettavasti meidän maitohyllyiltä puuttuu paksu täyskerma” (KT 5/2000 s. 68). Vaihtelevuutta on *cannelloninkin* ’iso makaronirulla ja siitä valmistettu ruoka’ kanssa; se esiintyy nimittäin peräkkäisissä virkkeissä eri muodoissa, joista kumpikaan ei vastaa mm. Kielitoimiston sanakirjasta löytyvää muotoa (KS s. v. *cannelloni*):

Ruokatalolta tulivat juuri kauppoihin muutamassa minuutissa mikrotettavat *cannelonit* ja ravioli. *Canellonit* ovat pastarullia, joihin kastike on kietäistu – –. (KT 5/2000 s. 63.)

Nyky suosituksista poikkeavia taivutusmuotoja ilmenee muutamista lainoista: *anjovisfile* > *anjovisfilettä* (par. *-fileettä*), *design* > *designiä* (p.o. *designia*) ja *look* > *lookkiin* (par. *lookiin*).

Anekdoottina mainittakoon vielä vertailuaineistoon kuulumattomasta numerosta 8/2000 löytynyt hieman koominen kirjoitusvirhe: ”Jos rinnat ovat eri paria, vika on helppo korjata bush up -liiveillä, joissa on tyynyt” (KT8/2000 s. 19). Oikeampi ilmaus lienee *push up -liivit*.

Sanaliittoja lainasanoissa esiintyi verrattain vähän. Niitä olivat *alla panna* ’kermakastikkeen kanssa’, *alopecia areata* ’pälvikalju’, *crème fraiche* ’ranskankerma’ ja *kir royal* ’eräs alcoholicocktail’. Sanaliittoalkuisia yhdyssanojakaan ei yhtä lukuun ottamatta (*pink me up -puna*) numerosta löytynyt, ja sekin esiintyi vain kerran väliotsikossa.

Yhdyssanoista noin kaksi kolmasosaa oli yhteenkirjoitettuja ja yksi kolmasosa yhdysmerkillisiä. Yhteen kirjoitetuissa yhdyssanoissa vieraana elementtinä on useimmiten erikoislaina. Yhdysmerkilliset muodot olivat enimmäkseen kaksiosaisia. Edellä mainitun sanaliittoalkuisen yhdyssanan lisäksi esiintyi vain kaksi yhdyssanaa, joissa määräiteosa oli useampi-osainen: *a-head-sarja* ja *tax-free-hinnat* ’verottomat hinnat’. Näistäkin *a-head-sarja* on hieman rajatapaus siinä mielessä, onko se laskettavissa yleisnimeksi vai tuotemeriksi, vaikka se onkin kirjoitettu pienellä alkukirjaimella:

L’Oréalin *a-head-sarjan* Gum-muotoiluvoide on tarkoitettu kuivien hiusten muotoiluun. (KT 5/2000 s. 25.)

Yhdysmerkkiä on käytetty lähinnä silloin, kun yhdyssanan vieraskielinen osa on sitaattilaina tai muuten harvinaisempi, esimerkiksi sanoissa *aurajuusto-tortellini*, *gorgozola-juusto*, *gestalt-pohjainen* tai *lifting-voide*. Toisaalta sitaattilainan sisältäviä yhdysmerkittämiä muotojakin on, kuten *buffetpöytä* ja *muuttorumba*. Käytäntö myös vaihtelee samankin sanan kohdalla, sillä numerossa esiintyy sekä *gourmet-matka* että *gourmetpastaa*.

Yhdyssanojen kirjoittaminen ilman yhdysmerkkiä näyttäisi siis pienen vertailun perusteella olleen yleisempää aiemmin. Yhdyssanojen koostumus vaikuttaa muutenkin olleen yksinkertaisempaa kuin nykyisin. Sen sijaan varsinaisten sitaattilainojen osuus on vuosien varrella kasvanut ja virheellisten kirjoitusmuotojen määrä vähentynyt. Lainasanojen monimuotoisuus näyttäisi siis vuosituhannen alusta lisääntyneen ja lukijoiden oletetaan ymmärtävän niitä paremmin osana yleissanastoa. Muuten lainasanojen käyttö on pysynyt jotakuinkin ennallaan, eli niin vuosituhannen alussa kuin nykyisinkin niiden avulla esitellään uusia ilmiöitä lukijoille ja kuvaillaan ajanoloon muodikkaita tyylejä.

6 LOPUKSI

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut, millaista lainasanastoa käytetään yhdessä suomalaisessa naistenlehdessä. Olen analysoinut monesta numerosta ja kahdelta eri vuodelta kerätyn aineiston useammasta eri näkökulmasta. Tarkoituksena on ollut selvittää, miten lainasanasto poikkeaa suomalaisesta sanastosta, mitä uusia piirteitä se tuo kielemme, mitä ongelmia lainaamisen myötä kenties aiheutuu ja miten lainasanat uppoavat suomalaiseen tekstiin. Lisäksi olen vertaillut tätä aineistoa yhdestä vanhemmasta numerosta keräämäni aineistoon.

Aineisto on kerätty erityisesti sitaattilainoja silmällä pitäen, mutta erikoislainojakaan ei ole jätetty kokonaan pois. Aineistossa esiintyykin runsaasti mukautuneita muotoja sitaattilainojen rinnalla, ja muutamista esiintymistä on käytetty molempia, esimerkiksi *cocktail* ~ *koktail*, *yang* ~ *jang* ja *yin* ~ *jin*. Monessa tapauksessa vieraat sanat selittyvät kontekstin avulla: ne on joko selitetty tai niiden merkitys käy muuten ilmi tekstiyhteydestä.

Valtaosa lainasanastosta on substantiiveja. Lainasanoja esiintyy sekä yksinään että yhdyssanojen osina. Yhdyssanojen perusosissa toistuvat useampaan kertaan tietyt sanat, kuten *tunti*, *terapia* ja *cocktail*. Määriteosa voi olla yksi- tai useampiosainen. Myös perusosa voi olla yhdyssana. Sitaattilaina voi olla yhdistettynä niin suomalaiseen kuin lainasanaankin, esimerkiksi *hamstring-venytys*, *keep-it-simple-metodi*. Selkeästi yleisempää on, että sitaattilaina on yhdyssanan määriteosana, mutta jonkin verran vierasperäisiä sanoja esiintyy myös perusosana. Enemmistö näistä tapauksista on ruoka-alaan liittyviä, kuten *taskurapubruschetta*.

Vierassanoja on myös johdettu omaperäisten johdinten avulla. Johdoksissa on sekä substantiiveja, adjektiiveja että verbejä. Verbeistä valtaosa on supistumaverbejä, ja niiden alkuperä on useimmiten englannissa. Adjektiiveille tyypillisimpiä johtimia ovat *inen* ja *mAinen*. Johtimille yleistä näyttäisi myös olevan mukautuneiden muotojen runsaus, esimerkiksi *buustattu*, *mätsätä* ja *tsekata*.

Vaikka englannista on nykyisin tullut yksi merkittävimmistä lainanantajakielistä, aineistossa on myös eri-ikäisiä lainasanoja hyvin monista muistakin kielistä, kuten espanjasta, ranskasta, italiasta, kiinasta, japanista, hindistä ja jiddišistä. Myös vanhoista sivistyskielistä latinasta ja sanskritista on jonkin verran lainasanastoa. Lisäksi aineistosta löytyy muutama erisnimeen pohjautuva lainasana. Eri aihepiirien sanojen alkuperäkielissä on havaittavissa selkeitä eroja. Esimerkiksi ruokaan liittyviä sanoja on lainautunut paljon etenkin italiasta ja ranskasta, mutta ei niinkään englannista, kun taas kauneussanoja on nimenomaan eniten englannista. Liikunta- ja hyvinvointisanastossakin on jonkin verran englantilaislainoja, mutta enemmistö

on Aasiasta, kuten sanskritista, kiinasta, japanista jne. Yleisesti ottaen liikunta- ja hyvinvointiaiheisissa sanoissa on vieraampaa ja tuoreempaa laina-ainesta kuin muissa aihepiireissä.

Ääntämykseltään vierasperäiset sanat eroavat usein merkittävästi omaperäisistä, sillä niissä käytetään runsaasti suomen kielelle vieraita äännteitä ja äänneyhtymiä. Esimerkiksi suomelle epätyypillisiä konsonanttiyhtymiä esiintyy niin sanojen alussa, lopussa kuin tavujen rajallakin. Muutamia niistä ei ole edes Nykysuomen vierassanakirjassa (NS 4). Vieraiden äännteiden käyttöä vaikeuttaa se, että eri asemissa ja eri kielistä lainatuissa sanoissa samoin lausuttavia äännteitä ja äänneyhtymiä kirjoitetaan hyvin eri tavoilla, joista monet poikkeavat huomattavasti suomen konventioista. Käytännössä ääntäminen vaihtelee paljon puhujasta riippuen ja usein jäähdään kauas alkuperäisestä tavoitteesta. Tämä kuitenkin saattaa osaltaan edesauttaa sanojen mukautumista suomeen, ja siten helpottaa jatkossa niiden käyttämistä.

Vertaillessani aineistoa vuoden 2000 numeroon ilmeni muutamia eroja. Esimerkiksi sitaattilainojen osuus näyttäisi kasvaneen jonkin verran vuosituhannen alun jälkeen. Ero ei kuitenkaan ole suuren suuri. Lisäksi yhdyssanojen rakenne vaikuttaisi monimutkaistuneen: siinä missä vuonna 2000 vain muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta laina-ainesta sisältävät yhdyssanat olivat kaksiosaisia ja suomalaisen perusosaan yhdistettyjä, vuonna 2007 ja 2009 lehdessä on käytetty yhdyssanoja, joissa laina-ainesta esiintyy niin perus- kuin määriteosissa, ja jotka koostuvat verrattain usein useammasta kuin kahdesta osasta ja toisinaan niihin sisältyy jopa sanaliitto. Myös oikeinkirjoitus näyttäisi olevan tarkempaa uudemmissa numeroissa. Niissä esiintyy vain harvoja virheellisiä kirjoitusmuotoja, kun taas yhdessä vuoden 2000 numerossa oli jo useita lapsuksia. Vertailu on kuitenkin tehty hyvin pienen aineiston pohjalta, joten kovin yleistäviä päätelmiä sen pohjalta ei voi tehdä. Jos nykytilannetta verrattaisiin useamman vuosikymmenen takaiseen aineistoon, eroja olisi varmasti havaittavissa huomattavasti enemmän.

Tutkielmani tarkoitus on kuvata tämänhetkistä tilannetta yhdessä suomalaisessa lehdessä. Jatkossa olisi mahdollista laajentaa tutkimusta lainojen sopeutumiseen ja kartoittaa niiden pysyvyyttä ja tunnettuutta. Lisäksi voisi tutkia sitä, miten ja millaisia lainasanoja käytetään eri aloilla. Uskoisin, että tuloksista voisi tulla hyvinkin erilaisia esimerkiksi sairaanhoidon alalta kuin vaikka ravintoloiden tai tietotekniikan piireistä. Sanasto vaihtelee kuitenkin sen verran paljon käyttäjien ja käyttötarpeiden mukaan, että kaikenkattavaa tutkimusta kaikilta mahdollisilta aloilta on tuskin edes mahdollista tehdä. Toisaalta olisi kiintoisaa tutkia myös sitä, miten esimerkiksi englannin kielen malli vaikuttaa suomen kielen käyttöön. Useiden suomenkielisten sanojen käyttöympäristö ja merkityssisältö nimittäin ovat saaneet viime vuosina uusia

piirteitä. Tällaisiin lukeutuvat esimerkiksi *myydä*-verbi merkityksessä 'käydä kaupaksi' ja *jäädyyttää* esimerkiksi rahavaroista tai muista ei-nestemäisistä asioista puhuttaessa.

Niin puheessa kuin kirjoituksessa tavoitellaan ilmaisun täsmällisyyttä ja lyhyyttä samalla, kun pyritään siihen, että aiottu viesti avautuu kuulijalle mahdollisimman samanlaisena, kuin puhuja tai kirjoittaja sen itse ymmärtää. Näin ollen, jos aiottuun viestiin sisältyy vierasperäisiä ilmauksia ja niiden tiedetään tai oletetaan olevan kuulijalle tai lukijalle tuttuja, on niiden käyttö perusteltua taloudellisuuden nimissä ainakin niissä tapauksissa, jos vastaavaa suomalaista ilmausta ei ole tai se on huomattavasti pidempi. Mutta jos vieras sana ei aukene vastaanottajalle, ei sen käyttö tue viestinnän perustarkoitusta. Rajan löytäminen näiden kahden välille onkin toisinaan hyvin hankalaa ja usein jopa mahdotonta. Kirjoittajan tai puhujan on vain käytettävä omaa harkintaa siinä, millainen viesti on riittävän ymmärrettävä missäkin yhteydessä.

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

ANHAVA, JAAKKO 2002: Ongelmakirjain q. – *Kielikello* 1/2002.

DE LA TORRE MORAL, SANTIAGO – HAMMELA, ARJA 2006: *Suomi espanja suomi*.
Gummeruksen keltaiset sanakirjat. Helsinki: Gummerus.

ERONEN, RIITTA 1991: Viidakkohyppy. – *Kielikello* 2/1991.

ESKELINEN, EPP 2007: *Yleiskatsaus viron kielen uudissanastoon*. Pro gradu -tutkielma.
Jyväskylän yliopiston kielten laitos, Fennicum.

GRÖNROS, EIJA-RIITTA – HAAPANEN, MINNA – JOKI, LEENA – NUUTINEN, LIISA
ja VILKAMAA-VIITALA, MARJATTA 2007a: Ruoka-alan vierassanoja A-J. – *Kielikello*
1/2007.

GRÖNROS, EIJA-RIITTA – HAAPANEN, MINNA – JOKI, LEENA – NUUTINEN, LIISA
ja VILKAMAA-VIITALA, MARJATTA 2007b: Ruoka-alan vierassanoja K-Z. – *Kieli-*
kello 1/2007.

HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA
– HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalai-
sen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 950. 3. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjalli-
suuden Seura.

HURME, RAIJA – PESONEN, MARITTA – SYVÄOJA, OLLI 1990: *Englanti-suomi suur-*
sanakirja. Helsinki: WSOY.

HÄKKINEN, KAISA 1997: *Mistä sanat tulevat*. Tietolipas 117. Helsinki: Suomalaisen Kir-
jallisuuden Seura.

IISA, KATARIINA – OITTINEN, HANNU JA PIEHL, AINO 2006: *Kielenhuollon käsikirja*.
Helsinki: Yrityskirjat Oy.

ITKONEN, TERHO 1990: *Vierassanat: Kielenkäyttäjän opas*. Helsinki: Kirjayhtymä.

ITKONEN, TERHO 2000: *Uusi kieliopas*. Tarkistanut ja uudistanut Sari Maamies. Helsinki:
Tammi.

JARVA, VESA 1998: Grape-hedelmä vai kreippi? – b,d ja g suomen kielessä. – *Kielikello*
1/1998.

KARLSSON, FRED 1982a: *Johdatusta yleiseen kielitieteeseen*. Helsinki: Gaudeamus Ab.

KARLSSON, FRED 1982b: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Helsinki: WSOY.

- Kielikello*. Kielenhuollon tiedotuslehti. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- KINNUNEN, MIA 2002: *Varsinaisia vierassanoja. Kuinka lukiolaiset osaavat ja selittävät vierassanojen merkityksiä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.
- KOLEHMAINEN, TARU 2010: Ensimmäinen kielilautakunta. – *Kielikello* 3/2010.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja* 2006. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- KT = *Kauneus ja terveys* 5/2000, 12–14/2007 ja 8–13/2009.
- LAAKSONEN, MARIANNE 2003: Etsimme Sinua, Development Manager. – *Kielikello* 2/2003.
- MAAMIES, SARI 1998: Paparazzi. – *Kielikello* 1/1998.
- NS 4 = *Nykysuomen sanakirja* 4 1979: Nykysuomen sivistyssanakirja. Vierasperäiset sanat. Helsinki: WSOY.
- NUUTINEN, LIISA 2005: Sitaattilainat sanakirjassa. – *Kielikello* 2/2005 s. 25–28.
- PULKKINEN, PAAVO 1984: Tarpeellista ja turhaa lainatavaraa. – *Kielikello* 2/1984.
- RÄSÄNEN MATTI 2002: Vierassanojen kirjoitusongelmat. – *Kielikello* 3/2002.
- SAJAVAARA, PAULA 1989: Vierassanat. – Jouko Vesikansa (toim.), *Nykysuomen sanavarat* s. 64-109. Helsinki: WSOY.

Internet-lähteet

- A-Lehdet Oy Vuosikertomus 2000.
http://web.lib.hse.fi/FI/yrityspalvelin/pdf/2000/Fa_lehde.pdf 16.11.2010.
- Classic Encyclopedia 2010: Geysler. <http://www.1911encyclopedia.org/Geysler> 24.11.2010.
- Dictionary 2010. <http://dictionary.reference.com/>.
- Edam 2010: Edam, Cheese and the City. <http://www.edam.com/> 24.11.2010.
- Etnofitness 2010: Ndombolo & Coupé Décalé. <http://www.etnofitness.com/lajit/26> 5.8.2010.
- Kauneus ja terveys* 2010: Toimitus. <http://www.kauneusjaterveys.fi/lehti> 16.11.2010.
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010: Spa-kulttuuria.
<http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2355> 3.11.2010.
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2011: Milloin suhu-s ja suhu-z?
http://www.kotus.fi/index.phtml?i=481&s=2611#faq_481 9.2.2011.
- Markkinointi&Mainonta 2007: *Kauneus & terveys* sai uuden vetäjän.
<http://www.marmai.fi/uutiset/article66122.ece> 16.11.2010.
- Mediaopas 2010: *Kauneus ja terveys*. <http://mediaopas.a-lehdet.fi/lehdet/kauneus-ja-terveys> 8.6.2010.

Meira Maustematkat 2010: Cayennepippuri - terveydeksi!

<http://www.maustematkat.fi/index.php?pageName=maustehylly&ID=12> 18.10.2010.

Oxford Dictionaries 2010. <http://oxforddictionaries.com> 5.8.2010.

Ostolakossa 2010. Vanhoja ja lohjenneita. <http://ostolakossa.blogspot.com/2010/10/vanhoja-ja-lohjenneita.html> 3.11.2010.

Quinion, Michael 2010: Golf. <http://www.worldwidewords.org/qa/qa-gol1.htm> 3.11.2010.

Rahola, Jaakko 2010: Cayenne. <http://www.kolumbus.fi/rahola/sanastot/capsicum.html#caye> 18.10.2010.

Sahala, Aleksi 2004–2006: Nahuatl. <http://www.ling.helsinki.fi/~asahala/nahuatl/kieli.html> 9.2.2011.

Saunansydän Spas 2010: Maailman parhaat Arctic Spas® ulkoporealtaat ympärivuotiseen nautintoon säällä kuin säällä! <http://www.saunansydanspas.fi/> 3.11.2010.

Shaolin-Wahnam 2010: Chi Kung. <http://www.shaolin-wahnam.org/chikung.html> 11.8.2010.

Silentica 2010: Grammaticae Latinae.

http://silentica.com/latina/pdf/grammaticae_latinae_cursus_primus.pdf 2.9.2010.

Swivel 2010: Bailatino. <http://swiveldance.net/162> 9.12.2010.

Tanssiurheiluliitto 2010: Bailatino® -tuote.

http://tanssiurheilu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=105&Itemid=24 9.12.2010.

The Internet Movie Database 2010: Fight Club. <http://www.imdb.com/title/tt0137523/> 18.10.2010.

Vihreä Kosmetiikka 2010: Karitevoi (sheavoi) 200g, luomu.

http://www.vihreakosmetiikka.fi/product_info.php?cPath=25_33&products_id=195 26.10.2010.

Voice Massage™ 2010. <http://www.voicemassage.fi/> 18.10.2010.

Wikipedia, the Free Encyclopedia 2010: Chypre. <http://en.wikipedia.org/wiki/Chypre> 9.12.2010.

LIITE 1

Varsinainen aineisto

h = hyvinvointi

k = kauneus

l = liikunta

m = muu

r = ruoka

va = vaate

v= verbi

aaloe (k)

abdominoplastialeikkaus (h)

abhyanga (h)

abrakadabra (m)

addiktiivinen (m)

aerobic (l)

aerobic-tunti (l)

aerobinen (l)

aerogramm (l)

aerolyönti (l)

after shave (k)

agenda (m)

aikido (l)

aikijujutsu (l)

akurata (h)

al dente (r)

all-in-one-koostumus (k)

aloe vera (k)

aloe-uute (k)

ama (h)

amorinkaari (k)

anaerobinen (l)

anti-ageing-mineraali (k)

anti-age-voide (k)

anti-aging-voide (k)

antipasto (r)

appelsiinibreezer (r)

aquaballet (l)

aquabike (l)

aquaboxing (l)

aquafunk (l)

aquapilates (l)

arganöljy (k)

army-jumppa (l)

art deco -henkinen (k)

artdecomainen (k)

asana (h)

astanga (l)

astangajooga (l)

Aura-asana (l)

avena sativa (h)

ayurveda-hoitola (h)

ayurvedinen (h)

ayurveda (h)

ayurveda-terveysoppi (h)

ayurvedinen (h)

bagel (r)

bailatino (l)

balsamico (r)

besserwisser (m)

biitsikampaus (k)

biker-tyyli (k)

bikram (l)

bling bling (k)

bloggaaja (m)

blogi (m)

blogi (m)

bodattu (m)

body & mind -viikonloppu (h)

body (l)

body combat (l)

body lotion (k)

body pump (l)

body&mind-tunti (l)

bodybalance (l)

bodypump (l)

bonus (m)

boot camp (l)

bootsit (va)

botoxruiske (h)

botox-ruiske (k)

Brand Manager (m)

breikki (m)

broccoli (r)

bruukata (m, v)

budo (l)

buffet (r)

burleskimainen (m)

business coach (m)

buttonhole (h)

buustattu (m)

caffeine (h)

carpe diem -kausi (m)

cashewpähkinä (r)

cayennepippuri (r)

cha cha chacha chaa (m)

chado (m)

chakra balance -hengittely (h)	dippivihannekset (r)
chardonnay (r)	discotanssi (l)
charmata (m, v)	donna elegante (m)
charmata (m, v)	doppler-tutkimus (h)
cheese (r, m)	doré (m vai k?)
chic (k)	dosha (h)
chili (r)	doupata (m, v)
chilikastike (r)	draivi (m)
chlorella (h ?)	edam (r)
chutney (r)	ego (m)
chypre-tuoksu (k)	ex tempore (m)
citrus limon (h)	ex(-mies) (m)
cityflikka (m)	extra (m)
cocktail (r)	extra (m)
cocktaillasi (r)	extreme-elämys (m)
cocos nucifera (h)	extreme-ilotulitus (m)
cola-juoma (r)	extreme-juttu (m)
coleslaw (r)	exä (m)
cognemainen (k)	eyeliner (k)
core (l)	fax (m)
couperosa (k)	feissari (m)
couperosaiho (k)	feissikirja (m)
couscous-salaatti (r)	feng shui -eksperti (h)
crème brûlée (r)	feta (r)
croissant (r)	fetajuusto (r)
crosstrainer (l)	fiftarihenki (m)
cucumis sativus (h)	“fight club” -henki (m)
cup (m)	figuuri (k)
curling (l)	fiilis (m)
curry-kookosmaito (r)	fitness-ketju (l, m)
dagen efter (m)	fitness-viikonloppu (l, h)
dance step (l)	flamenco-tanssi (l)
dancehall (l)	flip-flop-sandaalit (va)
dance-tunti (l)	flirtata (m, v)
day spa (h)	flirttailu (m)
day spa (h)	flirtti (m)
day spa -buumi (h)	flow (h, m)
deittailu (m)	flow-tila (h, m)
deittailutrendi (m)	foccaccio (r)
deittiviidakko (m)	folkloremainen (m)
dekolte (k)	folklore-vaikute (m)
dekoltee (k)	fougère (k)
delegoida (m, v)	fraiche (r)
dengue-kuume (h)	freecap (h)
design (k)	freesata (r, v)
design (m)	freesi (k)
design-pyyhe (m)	funky (l)
design-yhteistyö (k)	futon-patja (m)
detox (h)	galangauute (h)
dijon-sinappi (r)	gallup (m)

garderobi (va)
 geelaus (k)
 genre (m)
 geysir (m)
 geysir-sukupolvi (m)
 ginsenguute (h)
 ginseng-uute (h)
 girevoy (l)
 girya (l)
 glamour (va)
 golf (l)
 golfata (m, v)
 googlaaminen (m)
 googlaus (m)
 googlettaa (m, v)
 gourmetruoka (r)
 gourmetsuola (r)
 grand opening (m)
 granny smith (r)
 grappa (r)
 grungerokkarityttö (m)
 guaranauute (h)
 guasha-lasta (h)
 guru (m)
 habitus (k)
 haloterapia (h)
 halter-neck-uimapuku (va)
 hamamelisuute (k)
 hamstring-venytys (l)
 happy ever after (m)
 hatha (l)
 hedelmäcocktail (r)
 hifistelykynnet (k)
 himoshoppaaja (m)
 hip hop (l)
 hipster-housu (va)
 hipsterit (va)
 hula-hula (l)
 hydratisoija (k)
 immuniteetti boosteri (h)
 interventio (m)
 jabadabaduu (m)
 jang (h)
 jazz (m)
 jazztyttö (m)
 jes (m)
 jetset-henki (k)
 jin (h)
 jojobaöljy (k)
 joogaaminen (v, l)
 juoksucaprit (va)
 kalamataoliivit (r)
 karate (l)
 kaderoopi (va)
 karitevoi (k)
 kasarilook (k)
 kashmir-proteiini (k)
 kasmirmekko
 keep-it-simple-metodi (m)
 kesätetson (va)
 khmer-hieronta (h)
 ki (h)
 kick-back -oientajaliike (l)
 kigelia africana -uute (h)
 kitsch (m)
 kobujutsu (l)
 kotispa (h)
 koti-spa (k, h)
 kuivashampoo (k)
 kuvaustiimi (m)
 kylpycocktail (h)
 lanseeraama (m)
 lasagne (r)
 lasagnelevy (r)
 laser (h)
 last season (m)
 layering (k)
 leggingsit (va)
 levada (m)
 life coach (h)
 liftata (k, v)
 lifting-seerumi (k)
 light (r, m)
 liikuntabreikki (l)
 liisata
 loggautua (m, v)
 logo (m)
 lohiwrap (r)
 lomilomi (h)
 lomilomi-tekniikka (h)
 look (k)
 look-tuote (k)
 lounastuntibreikki (m)
 lounge (m)
 low-carb (r)
 luffakuorinta (h)
 lurex-neuletoppi (va)
 lycka till (m)
 lycra (va)
 maailmancup (m)

magnolia (k)
 makramee-bikinit (va)
 malaria (h)
 manager public relations (m)
 maris sal (h)
 marjasmoothie (r)
 marma (h)
 marmapiste (h)
 maserointi (h)
 maximus (m)
 mel (h)
 mentor (m)
 mesetys (m)
 metallizer-voide (k)
 mini-hiuslakka (k)
 minimizerit (va)
 mojito (r)
 moussemeikkivoide (k)
 must (m)
 mätsätä (v)
 mönkijäsafari (m)
 naprapatia (h)
 natural (k)
 navajoterapia (h)
 ndombolo (l)
 noteerata (v)
 novascotiannoutaja (m)
 nude (k)
 nudesävy (k)
 nudetyyli (k)
 off the rack -tavara (va)
 off-nappula (m)
 olea europaea oil (h)
 omega-3-rasvahappo (r)
 one-shot look –tuote (k)
 osmanthus-kukka (k)
 oversize-neule (va)
 paksoi (r)
 pasta (r)
 pause (m)
 penne (r)
 perfecto (m)
 perhepetilobbari (m)
 peroneus longus (h)
 personal trainer (l)
 personal-jumppari (l)
 pesto (r)
 pestokastike (r)
 pestopasta (r)
 pe-tsai (r)
 piazza (m)
 pikasmoothie (r)
 pilates (l)
 pilatesharjoite (l)
 pilatestunti (l)
 pizza (r)
 pizzeria (r)
 pop (m)
 popcorn (r)
 pr coordinator (m)
 priorisoida (m, v)
 projisoida (m, v)
 purikura (k)
 push-upit (va)
 push-up-liivit (va)
 pyrus malus (h)
 qi (h)
 qigong-harjoitus (h)
 qigong-voimistelu (h)
 raffinoitu (r)
 ratatouille (r)
 razul (h)
 reggaeton (l)
 reikiohjaaja (h)
 reishi-uute (h)
 restylane-ruiske (k)
 rock (m)
 rock chic -nahkatakki (va)
 roll-on-hoito (h)
 roll-on-pullo (k)
 rucola (r)
 rundi (m)
 ruokashoppailustrategia (m)
 saitti (m)
 salibandy (l)
 salsa (r)
 samppanjabrunssi (r)
 sangria (r)
 senna alata -kasvi (h)
 sertifikaatti (m)
 sertifioida (m, v)
 sertifioima (m)
 shaker (r)
 shampoo (k)
 sheavoi (k)
 sheivaus (k)
 shen (h)
 shiatsu (h)
 shiatsuhoitaja (h)
 shiatsupiste (h)

shindo (h)
 shindohieronta (h)
 shirodhara (h)
 shopata (m, v)
 shoppailla (m, v)
 shortsit (va)
 show (m)
 showtanssi (l)
 sieni-mozzarellaleivät (r)
 siesta (m)
 sixpack (m)
 skenaario (m)
 skålata (m, v)
 smart casual -tyylinen (va)
 smoothie (r)
 snobismi (m)
 soca (l)
 sorry (m)
 spa-loma (h)
 spandex-neulos (va)
 spinning (l)
 spinning-sisäpyöräily (l)
 spirulina (h)
 spray (k)
 staili
 Stocka-blues (m)
 stretching-tunti (l)
 stringit (va)
 striptease-esitys (m)
 sucrose (h)
 sudoku (m)
 supermini (va)
 sushi (r)
 taekwondo (l)
 tai chi (h)
 taiji (l)
 tamagotchi (m)
 tanssimusiikki-workshop (m)
 taskurapubruschetta (r)
 technical adviser (m)
 telaketjubesserwesser (m)
 thaihieronta (h)
 that's it (m)
 tippi (k)
 tiramisu (r)
 tofuvokki (r)
 treenicaprit (va)
 treffailu (m)
 treffit (m)
 trimmattu (m)
 tsekata (m, v)
 tsuboterapia, -hieronta (h)
 tuina-hieronta (h)
 tulosrumba (m)
 tuunaaminen (m, v)
 twist (l)
 twistaila (l, v)
 unisex (m)
 unisex-lasit (m)
 UV-filtteri (k)
 vanilja-halvapannacotta (r)
 wasabijogurtti (r)
 wasabimauste (r)
 wasabimaustettu (r)
 vauvabody (va)
 verum (m)
 wet look (k)
 wetlook (k)
 wetlook-käsittely (va)
 vinotherapie (h)
 vintage (m)
 vintagemainen (k, m)
 vintage-osasto (m)
 vitamiincocktail (h)
 voice massage (h)
 voice massage -terapeutti (h)
 vokata (m, v)
 volyyymi (m)
 volyyymi-tuote (m)
 wow (m)
 wrappi (r)
 wu wei -asenne (h)
 yang (h)
 yang-ihminen (h)
 yin (h)
 yinginen (h)
 yin-ihminen (h)
 ylang-ylang (k)
 zen-tyyli (h)
 zumbata (v, l)

LIITE 2

Vertailuaineisto

absoluuttinen
afro
afta
aerobic
a-head-sarja
à la
alla panna
alopecia areata
anjovisfile
assosiointi
atman
aurajuusto-tortellini
beaujalais
bikinit
bikinihousut
bromeliini
buddhalainen
buddhalaisuus
buffetpöytä
cannellonit
chili
crème fraiche
cremor-tyyppinen
dekooderi
dermis
design
duo
eklektinen
eksploratiivinen
ex-avo
exostoosi
farfalle
fettucine
firm
flavonoidi
fotokromaattinen
fuksia
fööni
gefilus
gestalt-pohjainen
golfailu
gorgonzola-juusto
gourmet-matka
gourmetpasta
hedelmäpolyfenoli
hedonisti

henna
hoitomaski
hyaluronihappo
iltaväsky
in
invalidisoida
jazz
katarsis
kir royal
kliffa
klipsi
klikata
klikattava
kognitiivinen
kollegiaalinen
ksylitoli
kukkaklipsi
kulinarismi
kulminaatioajanjakso
legorivistö
lifting-voide
linguine
logosentrinen
look
maya
metaboliitti
mikrobi
muuttorumba
mykotoksikoosi
naprapatia
natriumlauryylisulfaatti
neat
nirvana
nylonkassi
paashi
parmesanjuusto
parodontiitti
pasta
penne
penicilliini
pesto
pigmentti
piknikkimestari
pink me up -puna
pittoreski
plasebo-lääke
polyfenoli
prognoosi
psori
psoriläntti

punkmainen
ravioli
regular
rock
safarihenkinen
shampoo
shokeeraava
sieluprinsiippi
skolioosi
skolioosilapsi
soft
sokkikampaus
solo
spaatteli
spagetti
sporttibikinit
sporttinen
stabilisoitu
strassi
sufi
sufismi
supportiivinen
syklaamiliila
tagliatelle
taglierini
tax-free-hinnat
tuorepasta
uloshengitysvolyymi
vitaalikapasiteetti
wieniläinen